

GEZICHT OP GEBOUWD ERFGOED DELFT
monumentennota 2007-2017

Gemeente Delft
Vakteam Monumentenzorg & Bouwkwiteit
December 2006

Inhoudsopgave

Voorwoord	p. 3
1. Samenvatting	p. 5
2. Totstandkoming nota	p. 11
3. Inleiding	p. 12
4. Geschiedenis van Delft in een notendop	p. 16
5. Missie en drie scenario's voor de monumentenzorg	p. 18
6. Inventariseren	p. 25
7. Beschermen	p. 30
8. Instandhouden	p. 34
9. Kennis delen	p. 44
10. Financiële onderbouwing nieuw beleid	p. 49

Bijlagen

I	Beknopte geschiedenis van Delft	p. 53
II	Wet- en regelgeving	p. 57
III	Terugblik nota <i>Monumenten bij de tijd, monumentenzorg in Delft 1994-2004</i>	p. 60
IV	Financiële instrumenten	p. 61
V	Budgetten en uitgaven monumentenzorg 1994-2009	p. 63
VI	Overzicht aantallen monumenten en stadsgezichten	p. 64
VII	Berekening te verwachten subsidieaanvragen met huidig budget	p. 65
VIII	Bepaling behoefte instandhoudingssubsidie gemeentelijke monumenten	p. 66
IX	Benodigde capaciteit en werkbudget nulscenario	p. 67
X	Benodigde capaciteit en werkbudget middenscenario	p. 68
XI	Benodigde middelen topscenario	p. 69
XII	Top 10 grootste monumentengemeenten en financiën	p. 70
XIII	Bezoekersaantallen bezienswaardigheden Delft	p. 71
XIV	Verantwoording illustraties	p. 73

Voorwoord

Delft is een mooie historische stad. Als portefeuillehouder monumentenzorg, maar ook als inwoner van Delft, ben ik daar bijzonder trots op. Hoe meer ik in aanraking kom met ons historische gebouwde erfgoed en met monumentenzorg, hoe meer me dat intrigeert en hoe meer ik ervan doordrongen raak dat daar zorgvuldig mee moet worden omgegaan.

Delft is wereldberoemd om zijn aardewerk, Oranjes en Vermeer, en om zijn Technische Universiteit, die bekend staat om zijn gedegen opleiding. Toeristen komen af op de rijke geschiedenis van de stad en het goed bewaard gebleven historische centrum waar ook de Delftenaren zelf graag komen. De historie en waardevolle bouwwerken uit de diverse tijdsperiodes geven de stad Delft een eigen herkenbaar gezicht. Juist dat is iets wat alleen in de loop van eeuwen kon ontstaan en waaraan bewoners van Delft hun identiteit als Delftenaar ontleenen.

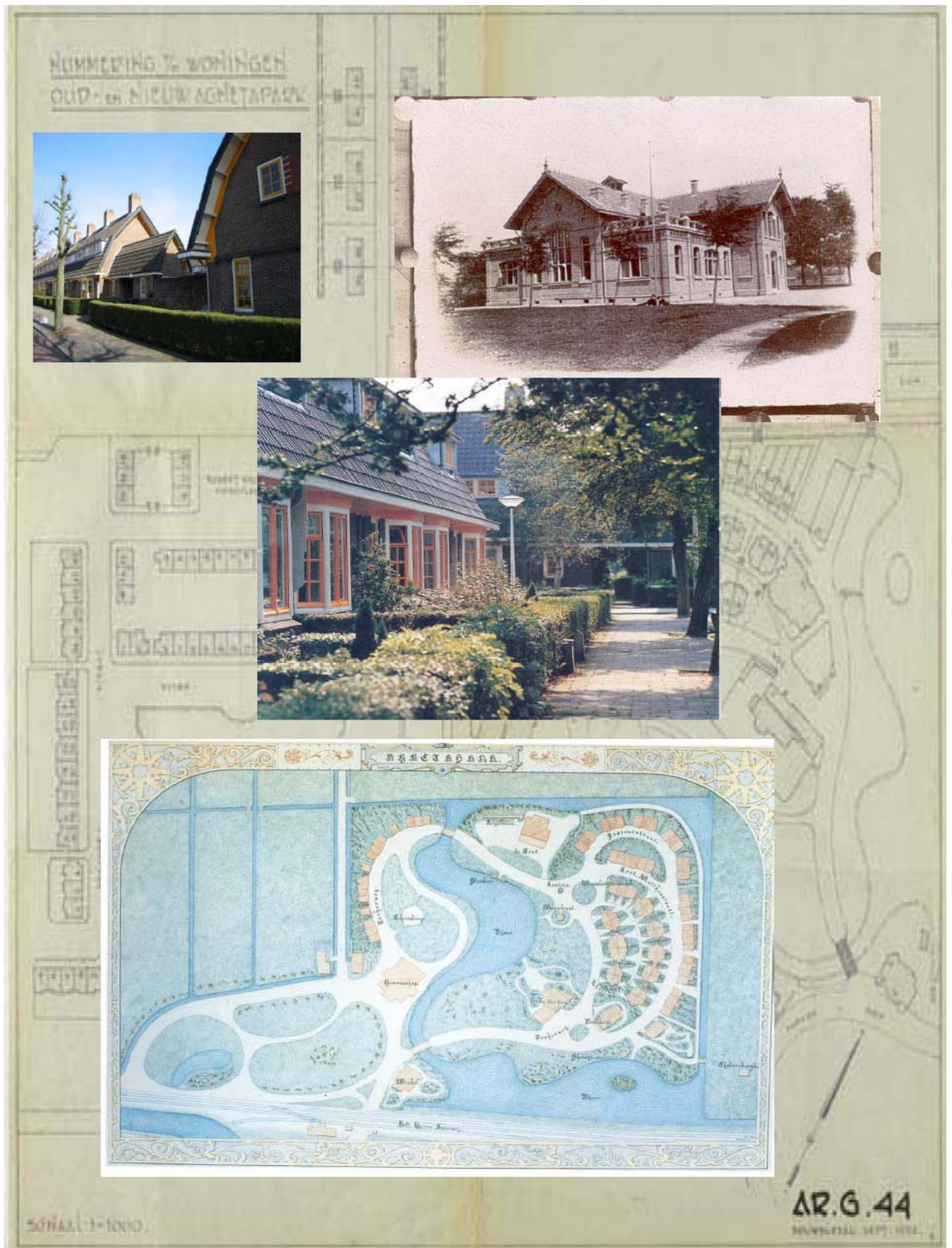
Het zijn niet alleen de monumenten die Delft zo bijzonder maken. Het gaat ook om de – gebouwde of groene – omgeving daarvan. Als we daar zorgvuldig mee omgaan, en die dus in goede staat behouden, komt dat de schoonheid van de stad ten goede en versterkt het als het ware de identiteit. Door de kennis over ons waardevolle culturele erfgoed te delen, niet alleen met diegenen die bij monumentenzorg betrokken zijn, maar vooral ook met de bewoners van Delft, zal dat het bewustzijn en draagvlak voor monumentenzorg vergroten. Een stad als Delft verdient dat ook.

Ik ben nauw betrokken bij het totstandkomen van deze monumentennota. We kijken daarmee maar liefst tien jaar vooruit. Het ambitieniveau is hoog. Dat moet ook met een stad als Delft in de top 10 van monumentensteden in Nederland. Door te kiezen voor het hoogste ambitieniveau bereiken we over tien jaar een allesomvattende monumentenzorg voor de gehele stad. We willen onze kennis over het gebouwde erfgoed vergroten en voor een breed publiek toegankelijk te maken. Samen met de burgers en marktpartijen willen we bij herontwikkeling van gebieden en herbesteding van monumenten meedenken en onze kennis inbrengen. Met respect voor het verleden willen we van Delft een duurzaam ontwikkelde, historische, maar ook moderne stad maken.

Ronald Vuijk
Wethouder monumentenzorg

Delfts stadsgezicht ca 1870, Lodewijk Johannes Kleijn (1817-1897).

Afb. 1 Agnetapark, gesticht in 1885 door J.C. van Marken, ontwerp architectuur E. Gugel en F.M.L. Kerkhoff, ontwerp park en stratenpatroon L.P. Zocher, latere uitbreiding uit 1925-1927.

1. Samenvatting

Waarom een nieuwe nota?

De nota *Monumenten bij de tijd: Monumentenzorg in Delft 1994-2004* is niet meer actueel. Nieuwe beleidsinzichten, veranderende regelgeving en wijzigingen in bevoegdheden van de gemeente maken een nieuwe nota noodzakelijk. Het hebben van een actueel monumentenbeleid en een monumentencommissie zijn twee belangrijke vereisten die het rijk aan gemeenten vraagt om de bevoegdheden voor de behandeling van rijksmonumenten te kunnen voeren. De nieuwe nota schetst het gemeentelijke beleid ten aanzien van het gebouwde erfgoed en het cultuurhistorisch landschap in Delft voor de komende tien jaar.

Beleid ten aanzien van archeologie is niet in deze nota opgenomen omdat dat onafhankelijk wordt ontwikkeld door het vakteam Archeologie. Dit vakteam valt niet onder de sector Bouw en Milieu, waar Monumentenzorg en Bouwqualiteit onder valt, maar onder de nieuwe cluster Cultureel Erfgoed Delft (CED) die op 1 oktober 2006 is ontstaan.

Delft is een stad met een rijk verleden en heeft een compacte mooie historische binnenstad. De stad staat met haar ruim 1400 beschermde monumenten in de top-10 van monumentensteden in Nederland. Ook de gebieden buiten de binnenstad hebben cultuurhistorische waarde vanwege hun stedenbouwkundige aspecten en hun bebouwing en krijgen steeds meer aandacht in het monumentenbeleid. Dit heeft inmiddels geleid tot het aanwijzen van een aantal rijksmonumenten buiten de binnenstad en de aanwijzing als beschermd rijksstadsgezicht van de gebieden Agnetapark, Nieuwe Plantage en TU-noord. Delft is niet alleen bijzonder vanwege de vrij gave binnenstad en de drie (toekomstige) beschermde stadsgezichten. De naoorlogse stedenbouw en architectuur zijn van opmerkelijke kwaliteit. Een aantal gebouwen en wijken is ook landelijk gezien van belang. In Delft staat een unieke verzameling universiteitgebouwen van de wereldberoemde architecten Van den Broek en Bakema, in het TU-middegebied. De aula van de TU is binnen dit oeuvre de meest markante schepping. De naoorlogse architectuur en stedenbouw vormen dan ook het jongste aandachtsveld in de monumentenzorg, ook landelijk gezien.

Gebiedsgerichte monumentenzorg, bouwen in een historische context, het belang van (stedenbouwkundige) structuren, duurzaamheid en hergebruik van de bestaande bouwvoorraad zijn in de afgelopen jaren steeds belangrijker geworden. Al deze aspecten dragen bij aan een prettige, leefbare woon- en werkomgeving en gezonde economie. Monumentenzorg draagt bij aan de groei van het toerisme en de nationale en internationale bekendheid van Delft en is daarom ook van economisch belang.

Delft is er voor de burgers, bedrijven en toeristen. Monumentenzorg is er niet alleen voor de cultuurhistorie, maar ook voor de economie, het toerisme en het wonen en werken. Waar mogelijk zal er sprake zijn van een integrale aanpak wat de stadspromotie en ontwikkeling van de stad ten goede komt.

Drie scenario's: nul, midden en top en de ambitie

In deze nota worden drie scenario's uitgewerkt: het nul-, midden- en topscenario. Deze scenario's worden aangeduid met metaforische benamingen die de betekenis van het betreffende scenario weergeeft. Met de huidige middelen kan slechts het nulscenario (Pas op de plaats) worden gerealiseerd. We hebben de ambitie om over tien jaar het topscenario (Delft, het gezicht in ontwikkeling) te bereiken, waarbij we ons de eerste vijf jaar richten op de uitvoering van het middenscenario (Oog voor het geheel).

In het nulscenario, "Pas op de plaats", wordt er een optimaal, maar beperkt resultaat behaald met de huidige middelen. De monumentenzorg richt zich vooral op de binnenstad, de drie beschermde stadsgezichten en daarmee op architectuur en stedenbouw uit de periode vóór 1940. De buitengebieden krijgen weinig tot geen aandacht.

De komende vijf jaar werken we aan het middenscenario: "Oog voor het geheel". Niet alleen het monument zelf staat centraal, maar ook de gebiedsgerichte monumentenzorg die zich uitstrekt over de gehele stad en daarmee ook over architectuur en stedenbouw uit de periode na 1940, met name de Wederopbouwperiode tot 1965. Het herbestemmen van beschermde monumenten

in goede banen leiden is van groot belang omdat deze problematiek steeds vaker aan de orde is. Daarnaast staan intensievere promotie van de cultuurhistorische aspecten van Delft en een goede financiering voor instandhouding van beschermde monumenten centraal. In de monumentenzorgpraktijk wordt er actief naar gestreefd monumentenzorg in te zetten als inspiratiebron bij nieuwe ontwikkelingen zodat die minder als belemmerende factor bij ruimtelijke ontwikkelingen en herbestemming wordt ervaren.

Na het vijfde jaar werken we aan de toekomstvisie van het topscenario “Delft, het gezicht in ontwikkeling”, waarbij een allround, integrale en gebiedsgerichte monumentenzorg centraal staat. Monumentenzorg Delft wordt op de nationale en internationale kaart gezet. Inzicht en kennis worden vergroot door intensief en structureel onderzoek en worden pro-actief overgedragen. Er wordt een speciaal fonds voor restauraties opgericht en het kleurgebruik op monumenten en cultuurhistorisch groen en water binnen en buiten de stad krijgen aandacht.

Voor het realiseren van de toekomstvisie “Delft, het gezicht in ontwikkeling” (topscenario) en de weg daar naar toe, “Oog voor het geheel” (middenscenario) zijn aanvullende middelen benodigd. In de Programmabegroting 2007-2010 stelt het college aan de raad voor een extra structureel budget ad € 150.000,- voor het beleidsveld monumentenzorg ter beschikking te stellen. Met de totaal dan ter beschikking staande middelen is het middenscenario nog niet volledig te realiseren, maar daarmee is wel een goed startpunt gecreëerd om in de komende jaren het middenscenario verder te ontwikkelen.

Pijlers van de monumentenzorg en voorstellen nieuw beleid

Monumentenzorg rust op de vier 'pijlers'; inventariseren, beschermen, instandhouden en kennis delen. De voorstellen voor nieuw beleid zijn per pijler gegroepeerd:

Met betrekking tot de scenario's geldt dat bij elk hoger niveau scenario alle voorstellen uit de lager(e) scenario's ook worden gerealiseerd.

1. Inventariseren

Door inventariserend onderzoek de aanwezige bijzondere waarden van de stad in kaart brengen.

Nulscenario: Pas op de plaats	Middenscenario: Oog voor het geheel	Topscenario: Delft, het gezicht in ontwikkeling
Geen nieuwe inventarisaties van het gebouwde erfgoed of cultuurhistorisch landschap.	Reeds aanwezige kennis bij monumentenzorg toegankelijk maken en uitdragen c.q. overbrengen en inbrengen in ruimtelijke ontwikkelingen.	Inzicht en kennis vergroten door structureel/intensief onderzoek: interieurs, historisch kleurgebruik in de stad, metselwerk, opstellen bouwhistorische waardenkaart, cultuurhistorisch landschap

2. Beschermen

Met juridische instrumenten ervoor zorgen dat waardevolle objecten of gebieden beschermd worden en daarmee behouden blijven voor de stad.

Nulscenario: Pas op de plaats	Middenscenario: Oog voor het geheel	Topscenario: Delft, het gezicht in ontwikkeling
Geen nieuwe gemeentelijke monumenten. Aandacht voor cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en de drie beschermde stadsgezichten. Nadruk ligt op de oude binnenstad. Geen aandacht voor naoorlogse bouw 1940-1965.	150 nieuwe gemeentelijke monumenten buiten de binnenstad. Aandacht voor de gehele stad, ook voor naoorlogse bouw uit periode 1940-1965. Het monument zien als een inspirerend en stimulerend element bij hergebruik en/of ruimtelijke ontwikkeling.	Idem als middenscenario plus: aandacht voor bescherming van cultuurhistorisch waardevol groen en water (parken, tuinen, begraafplaatsen, plantsoenen), zowel voor- als naoorlogs. Inzet van de bouwhistorische waardenkaart bij ruimtelijke ontwikkelingen in de stad.

3. Instandhouden

Door de inzet van financieringsmogelijkheden, subsidies, adviezen, vergunningstelsel en handhaving zorgen dat beschermde en waardevolle objecten en gebieden in goede staat blijven om verval en aantastingen te voorkomen.

Nulscenario: Pas op de plaats	Middenscenario: Oog voor het geheel	Topscenario: Delft, het gezicht in ontwikkeling
De subsidieregeling wordt aangepast zodat instandhouding van ca 750 beschermde monumenten wordt gestimuleerd. Grote restauraties worden gestimuleerd door middel van laagrentende leningen. Bestaande regeling voor onderhoud van historische stoepen & gevels van niet-beschermde panden wordt afgeschaft.	De subsidieregeling wordt aangepast aan de behoefte voor instandhouding van ca 900 gemeentelijke monumenten. Goede financiële stimuleringsregeling voor onderhoud en restauratie van beschermde monumenten. Meer aandacht voor herbestemmingsproblematiek.	Naast de subsidieregeling, wordt er voorzien in de oprichting van een 'revolving fund' voor restauraties, een landelijke trend. Er zal een 5-jaarlijkse controle op monumenten plaatsvinden en er komt meer aandacht voor moderne bedreigingen van monumenten.

4. Kennis delen

Zorgen voor draagvlak en waardering van het gebouwde erfgoed in Delft door het te onderzoeken en de aanwezige kennis en onderzoeksresultaten uit te dragen en (digitaal) toegankelijk te maken.

Nulscenario: Pas op de plaats	Middenscenario: Oog voor het geheel	Topscenario: Delft, het gezicht in ontwikkeling
Voorziet slechts in een nieuwe, tweetalige monumentenwebsite en geen andere nieuwe vormen van promotie of voorlichting. Voortzetting van bijdragen aan bulletin <i>Delft</i> . Voortzetten activiteiten in het kader van Open Monumenten Dag.	Delft wil zich profileren als gastheer voor landelijke bijeenkomsten over monumenten(zorg). Pro-actieve communicatie over de aanwezige kennis en onderzoeksresultaten om draagvlak voor het behoud van monumenten en de kennis over het gebouwde erfgoed te vergroten.	Delft nationaal en internationaal op de kaart zetten. Streven naar thematische, publieksvriendelijke publicaties. Kennisoverdracht wordt nog meer gestimuleerd, niet alleen bij ruimtelijke ontwikkelingen op historische plekken. Een allround integrale monumentenzorg staat voorop.

Een kort overzicht van alle voorstellen staat op pagina 9.

Financiële onderbouwing

Ook de financiële onderbouwing is volgens de drie scenario's opgebouwd

Nulscenario: Pas op de plaats	Middenscenario: Oog voor het geheel	Topscenario: Delft, het gezicht in ontwikkeling
Uitvoerbaar met huidige middelen ¹	Benodigde middelen gefaseerd opbouwen tot 2010	Uitvoerbaar in 2012-2017
Personeel 5,5 FTE	Structureel € 67.000,- extra voor personeel	Structureel € 24.000,-
€ 240.000,- voor subsidie	€ 230.000,- extra voor subsidie	Incidenteel € 400.000,-
€ 300.000,- voor laagrentende leningen tbv restauraties	€ 160.000,- extra voor laagrentende leningen tbv restauraties	Eenmalige inleg nodig voor oprichting van restauratiefonds € 4.600.000,-. ²

Financiële dekking middenscenario ("Oog voor het geheel")

De benodigde extra middelen voor het middenscenario worden voor €150.000,- gedekt uit het toegekende bedrag voor nieuw beleid en €38.000 uit de legesinkomsten. Daarnaast € 84.000,- extra voor leningen uit het SVN-fonds die worden ingezet voor restauraties zolang er nog geen eigen restauratiefonds is.

Met deze middelen is zoals gezegd nog niet het gehele middenscenario gedekt. Voorlopig zullen daarom slechts circa 100 in plaats van circa 150 monumenten buiten de binnenstad als gemeentelijk monument worden aangewezen. Voor de instandhoudingsregeling heeft dit wel als consequentie dat er verwacht wordt dat het jaarlijks beschikbare subsidie- en leningenbudget in de loop van het jaar zal zijn uitgeput, wat dan leidt tot een subsidiestop. Met de nieuwe regeling is een instandhoudingsregeling ontstaan die een middenpositie inneemt tussen het nul- en het middenscenario. De overige ambities van het middenscenario kunnen met bovengenoemde dekking volledig worden gerealiseerd.

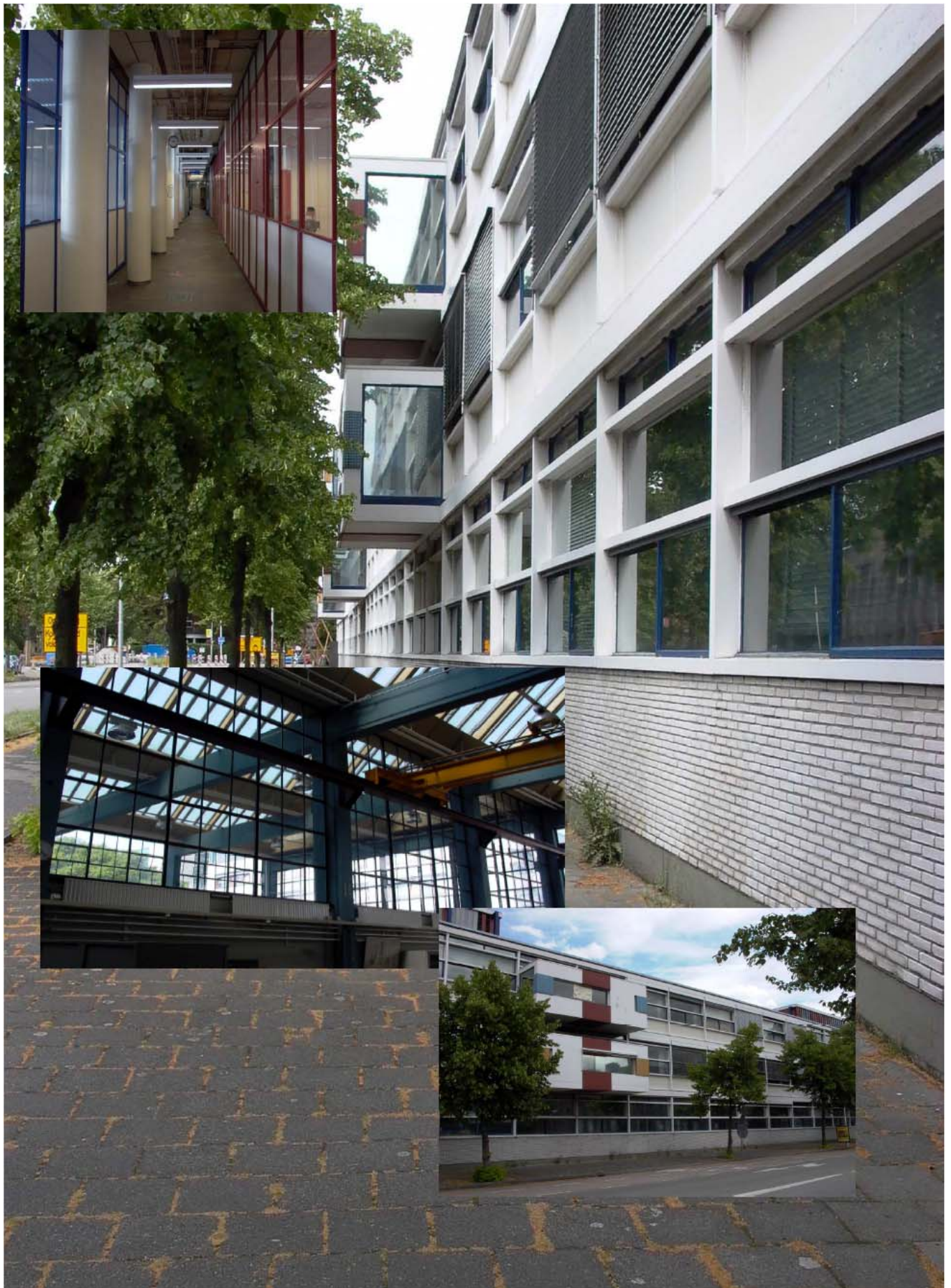
In de toekomst zal worden gekeken naar mogelijke middelen om het middenscenario volledig tot uitvoer te brengen.

¹ De financiering van de instandhouding van monumenten zit in vergelijking met andere top 10 monumentensteden onder het gemiddelde.

² Dit leidt tot een vermindering van € 460.000,- aan leningen uit het SVN-fonds, omdat die voortaan uit het eigen restauratiefonds worden verstrekt.

Scenario's met voorstellen in het kort

Inventariseren	Huidig beleid	Nul	Midden	Top
6.1.1 Gemeentelijk Inventarisatie Project (GIP)	X	X	X	X
6.1.2 Inventarisatie wederopbouw (1940-1965)	X	X	X	X
6.1.3 Bouwhistorisch onderzoek sloop/verbouw	X	X	X	X
6.2.1 Overzichtswerk (bouw)historie Delft			X	X
6.2.2 Bouwhistor. waarden/verwachtingskaart			X	X
6.2.3 Stadsgezichten: nader onderzoek uit MIP			X	X
6.2.4 Het interieur van monumenten				X
6.2.5 Intensief bouwhistorisch onderzoek				X
6.2.6 Historische kleuren op gevels binnenstad				X
6.2.7 Monumentale groenstructuren				X
6.2.8 Inventarisatie voegwerk/metselverbanden				X
Beschermen	Huidig beleid	Nul	Midden	Top
7.1.1 Aanwijzing rijksmonumenten: rijksbeleid	X	X	X	X
7.1.2 Aanwijzing gemeentelijke monumenten	X	-	X	X
7.1.3 Beschermd stadsgezichten	X	X	X	X
7.1.4 Rol cultuurhistorie in BP en OWP	X	X	X	X
7.2.1 Cult.hist.bebouwing in bestemmingsplan		X	X	X
7.2.2 Slopen en bouwen in beschermd stadsgezichten		X	X	X
7.2.3 Gebouwen buiten binnenstad tot 1940			X	X
7.2.4 Wederopbouw architectuur/stedenbouw			X	X
7.2.5 Selectie/bescherming cult.hist. groen				X
Instandhouden	Huidig beleid	Nul	Midden	Top
8.1.1 Vergunningen en advisering	X	X	X	X
8.1.2 Samenhang met aanpalend beleid	X	X	X	X
8.1.3 Rol gemeente en rijk bij rijksmonumenten	X	X	X	X
8.2.1 Regeling instandhouding huidige monumenten	X	X	X	X
8.2.2 Afschaffen regeling panden/stoepen	X	-	-	-
8.2.3 Steigerdoekreclame bruikbaar voor restauraties		X	X	X
8.2.4 Opstellen uitvoeringsvoorschriften		X	X	X
8.2.5 Advies cult.hist. waardevolle panden		X	X	X
8.2.6 Gebiedsgerichte monumentenzorg			X	X
8.2.7 Herbestemming			X	X
8.2.8 Regeling en budget definitief monumentenbestand			X	X
8.2.9 Wonen boven winkels			X	X
8.2.10 Oprichting revolving fund restauraties				X
8.2.11 Behoeftebepaling restauratieachterstand				X
8.2.12 Vijfjaarlijkse controle monumenten				X
8.2.13 Subsidierегeling cultuurhist. groen/water				X
8.2.14 Moderne bedreigingen monumenten				X
Kennis delen	Huidig beleid	Nul	Midden	Top
9.1.1 Kennis delen en lobby op nationaal niveau	X	X	X	X
9.1.2 Toegankelijkheid en openbaarheid gegevens	X	X	X	X
9.1.3 Stimuleren bekendheid andere regelingen		X	X	X
9.2.1 Website		X	X	X
9.2.2 Delft gastheer voor monumentenorganisaties			X	X
9.2.3 Publicatie en communicatie			X	X
9.2.4 Stadsmarketing en promotie van Delft			X	X
9.2.5 Delft: monumentenstad in internationaal perspectief				X
9.2.6 Publicaties: themaboeken				X
9.2.7 Tentoonstelling verborgen schatten				X
9.2.8 Gezamenlijk depot erfgoedinstellingen				X

Afb.2. Rotterdamseweg 137, ontwerp Van den Broek en Bakema 1950-1953, gesloopt in oktober-november 2006.

2. Totstandkoming nota

Discussiebijeenkomst Monumentenbeleid 25 januari 2006

Vooruitlopend op de nadere uitwerking van het nieuwe monumentenbeleid hebben vakwethouder R. Vuijk en het vakteam MBK hun visie over de gemeentelijke monumentenzorg in de toekomst voorgelegd in een discussiebijeenkomst in januari 2006. Aan deelnemende gemeenteraadsleden, intern ambtelijk betrokkenen en vertegenwoordigers van belangengroeperingen werd gevraagd hun mening te geven. De uitkomsten van de discussiebijeenkomst (zoals voortzetting van het huidige beleid, aandacht voor de gebieden buiten de binnenstad en de wederopbouwperiode, grotere betrokkenheid van eigenaren en beheerders, de gemeente als erfgoedbewaker- en stimulator, meer kennis uitdragen in de wijken) zijn in deze beleidsnota verwerkt.

Ter visie legging, belanghebbenden en inspraak

Na de discussiebijeenkomst is de beleidsnota uitgewerkt tot de concept monumentennota 2007-2017. Deze is in september 2006 door het College van burgemeester en wethouders goedgekeurd en vrijgegeven voor inspraak. De ter visie legging heeft plaatsgevonden in de periode van 2 oktober tot 12 november 2006.

Op 1 en 2 november 2006 heeft het vakteam MBK een informatieavond en een inspraakavond georganiseerd waarbij het nieuwe monumentenbeleid werd gepresenteerd en waarbij vragen konden worden gesteld aan medewerkers van het vakteam. De eerste avond was bestemd voor raadsleden en alle genodigden die ook in januari bij de discussiemiddag aanwezig waren. De inspraakavond was bestemd voor burgers en belanghebbenden.

De mondelinge en schriftelijke (inspraak)reacties zijn verwerkt en opgenomen in het raadsvoorstel en zijn verwerkt in deze nota.

Meningen en adviezen van landelijk bekende experts en instanties

De conceptnota is ook voorgelegd aan zijn vier landelijk bekende experts op het gebied van monumentenzorg en cultureel erfgoed. Degenen die hiervoor benaderd zijn, zijn:

- **prof. drs. A.L.L.M. Asselbergs**, bijzonder hoogleraar Monumentaal bouwkundig erfgoed, Faculteit der Letteren, Katholieke Universiteit Nijmegen, voormalig directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, sinds 1 november 2004 Nederlands eerste rijksadviseur voor cultureel erfgoed.
- **prof. dr. ir. J.M.J. Coenen**, hoogleraar modificatie, interventie en transformatie (aspectleerstoel restauratie), faculteit Bouwkunde TU Delft.
- **prof. dr. N. Nelissen**, emeritus hoogleraar bestuurskunde, Radboud Universiteit Nijmegen, specialist op het gebied van (financiële) monumentenzorg en herontwikkeling. Tevens voorzitter van de Welstands- en Monumentencommissie van Maastricht en de Commissie Welstand en Monumenten van Den Bosch.
- **de heer drs. J. van Zelst**, consultant bij Hylkema Consultants in Utrecht en voormalig hoofd Bureau Monumenten en Archeologie van de gemeente Amsterdam.

Tijdens een interview hebben wij deze experts om hun mening gevraagd. Dit is zeer waardevol en nuttig gebleken, zowel voor de inhoud als voor de leesbaarheid. Na intern overleg en afweging is een aantal opmerkingen van de experts in de nota verwerkt.

Daarnaast is de nota voorgelegd om commentaar aan de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM, voorheen Rijksdienst voor de Monumentenzorg).

3. Inleiding

3.1 Aanleiding nieuwe nota

De laatste nota *Monumenten bij de tijd 1994-2004* is niet meer actueel.

Door nieuwe wetgeving, gewijzigde subsidie- en financieringsregelingen voor rijksmonumenten, een andere rolverdeling tussen rijk en gemeenten, en een beperkter gemeentelijk subsidiebudget voor monumentenzorg is een koerswijziging en prioriteitsstelling van het monumentenbeleid nodig. Bovendien zijn er sinds 1994 gemeentelijke reorganisaties geweest waardoor de groep monumentenzorg en archeologie gesplitst is en deze afdelingen in 1999-2000 in aparte vakteams (monumentenzorg en bouwkwaliteit respectievelijk archeologie) en verschillende sectoren zijn ondergebracht. Archeologie heeft derhalve zijn eigen beleidsontwikkeling.

3.1.1 Nieuwe ontwikkelingen

In de afgelopen jaren heeft een aantal nieuwe ontwikkelingen geleid tot veranderingen in de monumentenzorg, de rol van cultuurhistorie en de financiering van restauraties. Daarnaast zijn er enkele wetswijzigingen in het vooruitzicht die ook invloed zullen hebben op beleid en uitvoering. Het gaat om de volgende beleidsinitiatieven en nieuwe of gewijzigde regelgeving:

- beleidsnota Belvedere uit 1999 (opgesteld door de Ministeries van OCenW, LNV, VROM, en VWS). In deze nota staan vroegtijdige inbreng van cultuurhistorie bij ruimtelijke ontwikkelingen en behoud door ontwikkeling centraal.
- rijksmonumenten: de introductie van de restauratiefondshypotheek in 2002 voor woonhuizen en boerderijen zonder agrarische functie. Met de invoering van deze regeling (een laagrentende hypotheek), die gekoppeld is aan de fiscaal aftrekbare (onderhouds)kosten van een rijksmonument, zijn de subsidieregelingen voor deze categorie rijksmonumenten afgeschaft. De fiscale aftrek van onderhoudskosten geldt overigens voor alle categorieën rijksmonumenten.
- in 2004 is de Rijksinspectie Monumentenzorg opgericht (RIM). Deze organisatie is in 2005 opgegaan in de Erfgoedinspectie (sector monumenten) van het Ministerie van OCenW. Deze inspectie is onder meer in het leven geroepen om toezicht te houden op de naleving van de Monumentenwet 1988. Daarbij gaat het om gebouwde rijksmonumenten en stads- en dorpsgezichten. De inspectie kan gemeenten op verschillende manieren controleren op het gevoerde beleid en de uitvoering ervan. Leidraad is het waarderingskader waarin resultaat, effectiviteit en waarborg centraal staan.
- rijksmonumenten en de rol van het rijk: van *adviesplicht* naar *adviesbevoegdheid*. De Monumentenwet 1988 bepaalt dat de gemeente over een aanvraag om monumentenvergunning (bij wijziging of sloop) wettelijk verplicht is advies te vragen bij twee instanties. Dit zijn de Commissie voor Welstand en Monumenten van Delft en het Ministerie van OCW (lees: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, RACM). De adviesplicht van het rijk zal veranderen in een adviesbevoegdheid, naar verwachting in de loop van 2007. Het vervallen van de adviesplicht behelst niet alleen een grotere rol en vrijheid voor de gemeente als vergunningverlener, maar ook verantwoordelijkheid en deskundigheid van de gemeente op het gebied van de monumentenzorg en het behoud van het gebouwde culturele erfgoed. Deze verantwoordelijkheid brengt ook met zich mee dat het rijk eisen kan stellen aan de gemeente, waarbij het hebben van een beleidsnota voor monumentenzorg er één is.
- invoering van de nieuwe wet op de Ruimtelijke ordening en de Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO), naar verwachting per 1 januari 2008. Voor monumentenzorg is de belangrijkste wijziging dat de procedure voor rijksmonumenten zal worden verkort van 26 naar 20 weken en dat de monumentenvergunning zal worden geïntegreerd in de zogenaamde omgevingsvergunning.

Nu de gemeente een grotere verantwoordelijkheid krijgt en het rijk niet meer verplicht zal adviseren bij alle vergunningaanvragen voor rijksmonumenten, staan de volgende vragen centraal. Wat is de

rol en de strategie van de gemeente? Welke koers willen we varen in de komende tien jaar? Deze nota licht dat nader toe.

3.1.2 Van zorg voor het object naar een gebiedsgerichte monumentenzorg

Monumentenzorg is meer dan alleen de fysieke zorg voor het afzonderlijke beschermde object zoals een woonhuis, brug of een ander bouwwerk. Het beleid in Delft reikt verder dan restauratie, instandhouding en kwaliteitsverbetering van (beschermde) monumenten en de historische binnenstad. De rol van cultuurhistorie bij ruimtelijke ontwikkelingen is steeds belangrijker geworden en beperkt zich niet meer alleen tot de historische binnenstad. De gebieden buiten de binnenstad en de ontwikkelingen daar krijgen tegenwoordig steeds meer aandacht vanuit het oogpunt van cultuurhistorie, en worden kritisch gevolgd door de burger. Ook het belang van aanpalende beleidsterreinen zoals de openbare ruimte, infrastructuur en mobiliteit, water en groen is gegroeid. De betekenis en samenhang van het geheel is steeds belangrijker geworden. Voor monumentenzorg en het gebouwde erfgoed geldt dit niet alleen voor de beschermde stadsgezichten maar voor de gehele stad.

Het in de volgende hoofdstukken beschreven midden- en topscenario beogen juist een meer integrale, gebiedsgerichte aanpak van de monumentenzorg waar kennisintensivering, kennisoverdracht en vroegtijdige inbreng van de aanwezige cultuurhistorische kennis van groot belang is bij (her)ontwikkelingen in de gehele stad en bij het bouwen in een historische context. Ook (inter)nationaal gezien is de veranderende positie en rol van de monumentenzorg een trend, waarbij cultureel erfgoed, culturele planologie, cultuurhistorie, bouwen in een historische omgeving, en duurzame ontwikkeling de afgelopen jaren steeds meer terrein gewonnen hebben.

3.2 Delft: parel van Holland

Wat maakt Delft uniek ten opzichte van andere steden? Delft behoort tot de top 10 van monumentensteden in Nederland en heeft één van de gaafst bewaard gebleven historische binnensteden van het land met ruim 1400 beschermde monumenten, vele schilderachtige grachten en een voor Europa uniek marktplein dat uit de middeleeuwen dateert.

In bovengenoemde beleidsnota Belvédère is Delft aangemerkt als één van de 150 cultuurhistorisch belangrijke steden van Nederland.

De provincie Zuid-Holland heeft in haar Cultuurhistorische Hoofdstructuur de binnenstad van Delft aangemerkt als een nederzetting of kern met een zeer hoge waarde, deze waardering geldt ook voor het Agnetapark en het vooroorlogse TU-noordgebied.

Zonder het gebouwde erfgoed dat Delft nu nog heeft zou de stad lang niet zoveel toeristen trekken zoals zij dat nu doet. Sterker nog, de grootste publiekstrekkers zijn rijksmonumenten: de Nieuwe en Oude Kerk staan samen op de tweede plaats in de top 10 van meest bezochte musea en bezienswaardigheden in Zuid-Holland. De Nieuwe Kerk staat zelfs in de top 5 van meest bezochte historische gebouwen in Nederland en trok in 2005 bijna 180.000 bezoekers.³ Wil de stad meer toeristen blijven aantrekken en (nieuwe) burgers stimuleren in de stad te (komen) wonen, dan is het van groot belang het gebouwde erfgoed in goede staat te houden en duurzaam te (her)ontwikkelen.

Maar niet alleen het vooroorlogse gebouwde erfgoed in Delft is zo bijzonder. De belangstelling voor het erfgoed uit de wederopbouwperiode 1940-1965 groeit, zowel plaatselijk als landelijk. Ook in Delft is het hoogst actueel gezien de herontwikkelingsplannen in woonwijken. Uit een eerste systematische inventarisatie blijkt dat Delft ca 250 waardevolle gebouwen en 18 wijken uit de wederopbouwperiode heeft. Ca 50 à 75 gebouwen en vijf wijken zijn zeer waardevol. Het omvangrijke oeuvre van de architecten Van den Broek en Bakema in het TU-middegebied neemt daarin een bijzondere plaats die zoals gezegd voor Nederland uniek is. Sommige van deze gebouwen worden bedreigd door vervangende nieuwbouw, een enkel gebouw kon niet meer gered worden en is gesloopt (zie afbeelding 2). Ook het rijk heeft grote belangstelling voor dit jonge

³ Bron: A) Bezoek aan toeristische attracties, ontwikkelingen 2001-2004, Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen 2005. B) TOER Teller Zuid-Holland 2006, Economische betekenis toerisme 2005 en ontwikkeling 2001-2005, 18 mei 2006, ZKA consultants en planners in opdracht van provincie Zuid-Holland.

erfgoed en is voornemens te starten met het voorbereiden van het aanwijzen van de eerste 2500 gebouwen uit de wederopbouwperiode tot rijksmonument.

3.3 Monumentenbeleid en het coalitieakkoord

In het nieuwe coalitieakkoord *Ruimte zien en ruimte maken*, voor de periode 2006-2011, hebben wij ons als bestuur uitgesproken over vrijwel alle aspecten waar de gemeente mee te maken heeft. De rode draad van het coalitieakkoord is creativiteit, verdere ontplooiing en vernieuwing van de stad, en het versterken van de positie van de stad. Het nieuwe bestuur wil dit graag faciliteren en stimuleren. Wij streven dan ook naar een mooiere stad in 2010 waar prettig gewoond kan worden, waar de bedrijvigheid kan bloeien en waar op alle fronten wordt samengewerkt met verschillende partijen.

3.4 Dynamiek van monumenten

Het staat buiten kijf dat Delft een bijzondere, monumentale stad is, met een compacte historische binnenstad en waardevolle wijken daarbuiten die een bijzondere geschiedenis, bijzondere bebouwing en stedenbouwkundige opzet hebben. Deze cultuurhistorisch waardevolle bebouwing en gebieden dragen door die waarde bij aan een goede woon- en leefomgeving. Duurzaamheid, hergebruik, leefbaarheid, prettig wonen, veiligheid, vernieuwing: dit zijn kernbegrippen die centraal staan in de maatschappelijke ontwikkelingen. Monumenten en de monumentenzorg zijn bij uitstek duurzaam. De bouwwerken zijn vaak eeuwen oud en worden voortdurend veranderd. Hergebruik, herontwikkeling en bouwen in historische context komen steeds vaker voor, in de gehele stad. Goed, comfortabel, veilig en groen wonen staan daarbij voorop, en dit is onmogelijk zonder vernieuwing en creativiteit. Ook de binnenstad is continu in beweging en aan vernieuwing onderhevig. Monumenten moeten kunnen worden gebruikt, om in te werken en te wonen. Zo wordt leegstand voorkomen en kunnen ondernemers en burgers hun bedrijven vestigen en prettig wonen en werken in monumentale gebouwen. In veel wijken buiten de binnenstad, staan in de komende jaren grote ontwikkelingen gepland waarbij wonen en werken, duurzaam gebruik, herontwikkeling en herstructurering centraal staan. Een goed voorbeeld hiervan is de transformatie van de voormalige TU-gebouwen in het TU-Noordgebied tot woningen en kantoren. De gehele stad heeft daar niet alleen economisch gezien baat bij. De geschetste ontwikkelingen vereisen vernieuwing, innovatie en creativiteit en bovenal een intensieve samenwerking en inspanning van alle betrokken partijen om een kwalitatief goed en leefbaar resultaat te behalen. Samenwerking tussen ruimtelijke ordening, stadsontwikkeling, monumentenzorg en marktpartijen, en gemeentebrede kennisdeling zijn hierbij onontbeerlijk. En, nog belangrijker, de betrokkenheid van de burger en een actieve rol voor de gemeente hierin. Iedereen weet hoe betrokken, actief en mondig de burger is als er sprake is van sloop of herstructurering in zijn of haar woonwijk. Sloop van cultuurhistorisch waardevolle panden, of ze nou wel of niet beschermd zijn, is dan ook een onderwerp dat veel burgers aan het hart gaat en dat altijd onderwerp van discussie is bij (nieuwe) bestemmingsplannen en bij herstructurering van gebouwen en gebieden. In sommige wijken is dat hoogst actueel. Als de monumentenzorg niet actief inspeelt op bovengenoemde factoren, zet zij zichzelf buiten spel en is een integrale aanpak en samenwerking kansloos. Monumentenzorg zal zich moeten inspannen om die veranderingsprocessen in goede banen te leiden. Het bovenstaande wordt niet alleen als een dagelijkse taak gezien maar ook als maatschappelijke doelstelling.

3.5 Evaluatie van het beleid

Het beleid dat in deze nota wordt voorgesteld zal in 2010 worden geëvalueerd. Op deze manier kan gemeten worden in hoeverre de genoemde voorstellen uit het middenscenario uitgevoerd zijn en tot welke resultaten ze hebben geleid.

3.6 Monumentenzorg stoelt op vier pijlers: inventariseren, beschermen, instandhouden, kennis delen.

Het monumentenbeleid stoelt op vier pijlers: inventariseren, beschermen, instandhouden en kennis delen.

Wat houden deze pijlers in?

- Inventariseren: het onderzoeken en in kaart brengen van de aanwezige bijzondere waarden in de stad, die de basis zijn voor inhoudelijke kennis voor het monumentenbeleid.
- Beschermen: met (juridische) instrumenten zorgen dat waardevolle objecten of gebieden beschermd worden en daarmee behouden blijven voor de stad.
- Instandhouden: door de inzet van financieringen, subsidies, adviezen, het vergunningstelsel en handhaving zorgen dat beschermde en waardevolle objecten en gebieden in goede staat blijven om verval, (onnodige) schade en ontsiering te voorkomen.
- Kennis delen: door het uitdragen en (digitaal) toegankelijk maken van de aanwezige kennis, gegevens en resultaten, zorgen voor draagvlak en waardering van het gebouwde erfgoed in Delft.

Het vervolg van deze notitie is opgebouwd aan de hand van deze vier pijlers. Voor elke pijler worden voorstellen uitgewerkt voor drie ambitie-scenario's: nul ("Pas op de plaats"), midden ("Oog voor het geheel") en top ("Delft, het gezicht in ontwikkeling"). De nota licht toe waar de komende tien jaar de prioriteiten liggen en hoe de beschikbare middelen het beste zouden kunnen worden ingezet. Aandachtspunten en aanbevelingen voor nieuw beleid worden per pijler toegelicht en onderbouwd.

4. Geschiedenis van Delft in een notendop

In de Middeleeuwen gold Delft als de derde stad van Holland. Deze voorname positie dankte het aan zijn vroege ontstaan, zijn omvang, zijn welvaart en gunstige ligging. In 1246 kreeg Delft stadsrechten van Willem II, graaf van Holland. De nederzetting breidde zich verder uit en het aantal inwoners groeide van enige honderden naar 6000 inwoners in 1360, en 15.000 in 1556. Delft was de marktplaats voor het omliggende platteland. Lokale producten zoals textiel en bier werden geëxporteerd. Veel gebouwen langs de Oude Delft, Koornmarkt en Voorstraat waren oorspronkelijk brouwerijen en werden later omgevormd tot fraaie woonhuizen. Transport gebeurde voornamelijk over water. Delft is een echte grachtenstad en was door de Schie verbonden met de Maas in het zuiden, waar de stad in 1389 een eigen zeehaven kreeg: Delfshaven. De Vliet verbond Delft met Den Haag, Leiden en Haarlem. Sinds de veertiende eeuw was Delft een verdedigbare stad, met wallen, stadsmuren en poorten, gedomineerd door de torens van de Oude Kerk, Nieuwe Kerk, talrijke kapellen, kloosters en gasthuizen en de toren van het stadhuis aan de Markt. Veel huizen en andere gebouwen werden in 1536 verwoest door een stadsbrand die meer dan de helft van de stad in de as legde. In de decennia daarna werd de stad herbouwd. Veel huizen in het oude centrum dateren in opzet nog uit de zestiende eeuw, al is het uiterlijk in de achttiende en negentiende eeuw gewijzigd. Het oudere middeleeuwse straten- en grachtenpatroon bleef tot op de dag van vandaag vrijwel geheel gehandhaafd.

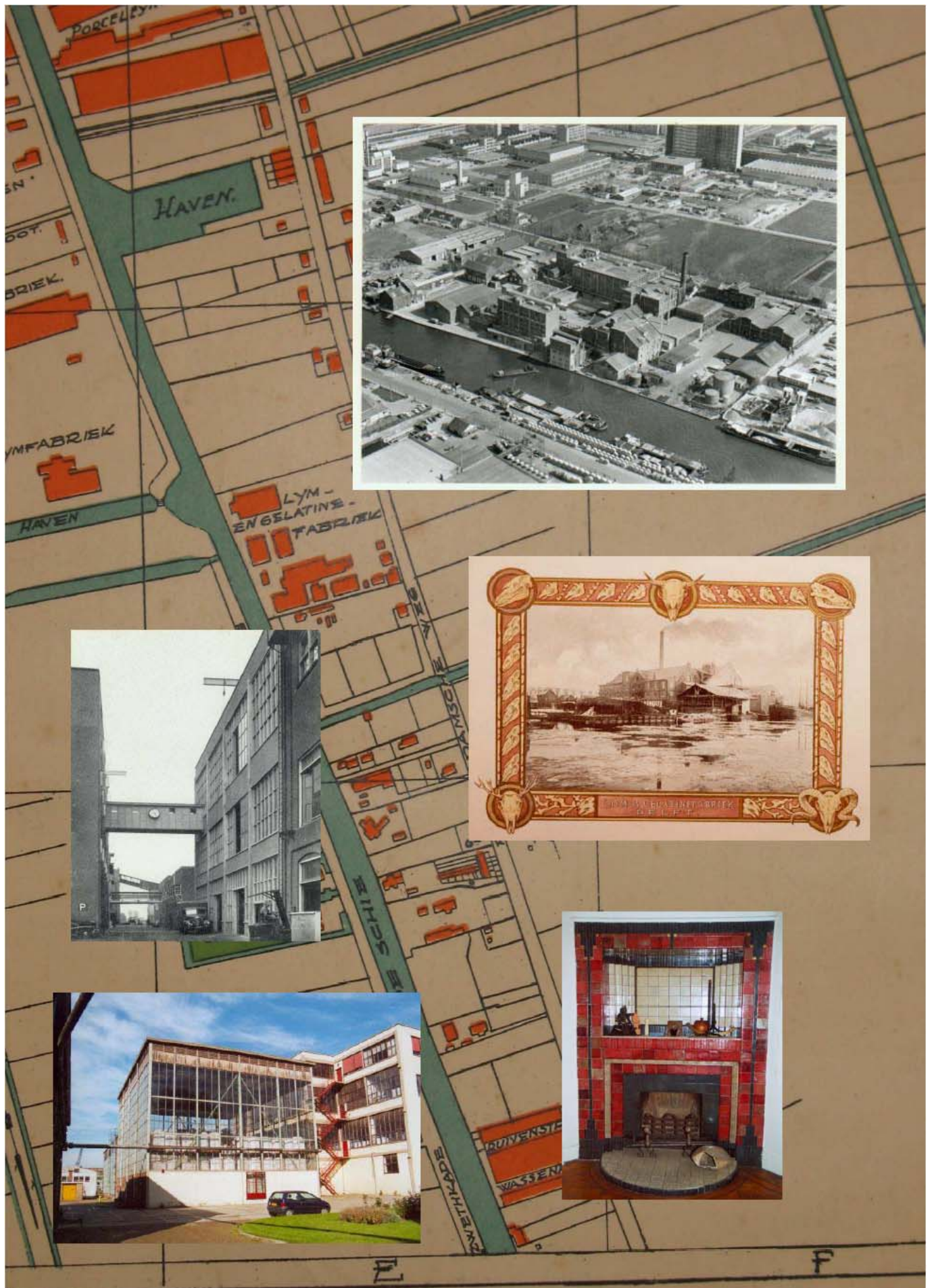
In 1572 sloot Delft zich aan bij prins Willem van Oranje in de opstand tegen Spanje. De omwalling van Delft werd versterkt om een eventuele aanval van de Spaanse troepen te kunnen weerstaan. De Prins verplaatste zijn residentie van het onbeschermd Den Haag naar Delft en trok in het Prinsenhof. De reformatie leidde tot opheffing van de kloosters en de overname van de beide katholieke parochiekerken door de protestanten. Willem van Oranje werd in 1584 vermoord en werd begraven in de Nieuwe Kerk, als eerste in een lange reeks nazaten uit het geslacht Oranje-Nassau. In de zeventiende eeuw brak een bloeitijd aan. Dankzij de oprichting van de Verenigde Oost-Indische Compagnie, die ook in Delft een zetel kreeg, verdienden velen hun geld met de handel op het Verre Oosten. Chinees porselein werd in Delftse plateelbakkerijen op hoog niveau en op grote schaal geïmiteerd: het wereldberoemde Delfts Blauw. De beroemde schilders Johannes Vermeer en Pieter de Hooch woonden in Delft en legden het rijke leven van de Gouden Eeuw vast in hun schilderijen. Ook de wetenschap bloeide, onder meer met Antoni van Leeuwenhoek als uitvinder van de microscoop en Reinier de Graaf als beroemd medicus. Militaire magazijnen en werkplaatsen, zoals het Armamentarium, maakten Delft tot de 'Wapenkamer van Holland'.

Omstreeks 1675 was Delft op zijn hoogtepunt, met ongeveer 25.000 inwoners, maar daarna begon een verval. Degenen die fortuin gemaakt hadden staken hun geld in de modernisering van hun huizen aan de Delftse grachten wat fraaie resultaten opleverde, maar ze investeerden steeds minder in nieuwe ondernemingen. Amsterdam, Rotterdam en Leiden groeiden sterk en overvleugelden Delft op het gebied van handel en nijverheid. Uitbreidingen van Delft bleven uit en de armoede nam toe. In de achttiende en negentiende eeuw daalde het aantal inwoners dan ook gestaag, mede door pestepidemieën, en Delft werd een rustige provinciestad.

Een nieuwe bloei begon in het midden van de negentiende eeuw. In 1842 werd de grondslag gelegd voor de Technische Universiteit, en vijf jaar later werd Delft op het spoorwegnet aangesloten. J.C. van Marken stichtte in 1869 een gistfabriek, voorloper van het huidige DSM, gevolgd door een oliefabriek, het latere Calvé en een lijm- en gelatinefabriek. Delen van deze bedrijven zijn inmiddels belangrijk industrieel erfgoed. Het door Van Marken gestichte Agnetapark met woningen voor werknemers van de Gistfabriek is van groot sociaal-historisch en architectuurhistorisch belang.

Rond 1900 was Delft een industriestad geworden met 30.000 inwoners, maar de rol en betekenis van het techniekonderwijs werd steeds belangrijker. Ten zuiden van de binnenstad verrezen tot in de jaren zeventig van de twintigste eeuw veel grote onderwijsgebouwen van de TU of diens voorlopers, de meeste van vooraanstaande Nederlandse architecten.

Vanaf het einde van de negentiende eeuw ontstonden de eerste woonbuurten buiten de binnenstad. Die ontwikkeling zette zich in de twintigste eeuw door toen de Indische Buurt en de Wippolder gebouwd werden. Na de Tweede Wereldoorlog verrezen de Bomenwijk, de Kuyperwijk en de Delfgaauwse Wei en vervolgens toen de gemeente Delft er grondgebied had bij gekregen de veel grootschaligere woonwijken zoals Poptahof, Voorhof en Buitenhof.

Afb. 3. De gebouwen op het terrein van de voormalige Lijmfabriek aan de Schie.

5. Missie en drie scenario's voor de monumentenzorg

Missie van de gemeentelijke monumentenzorg

Onze missie is zo zorgvuldig mogelijk om te gaan met de bestaande historische omgeving, stedelijke structuur en bebouwing. Het meest waardevolle daarvan willen we behouden voor de toekomst en eventueel duurzaam ontwikkelen. Het behouden, versterken en in goede staat houden van de bestaande historische kwaliteiten heeft tot doel de stad mooier te maken en de identiteit van de stad te koesteren en te versterken. Het vergaren en overdragen van kennis over de cultuurhistorische waarden van Delft is onderdeel van deze missie met als doel enthousiasme, trots en draagvlak in de maatschappij te creëren voor de monumenten en waardevol gebouwd erfgoed van Delft.

Drie scenario's:

- Nulscenario: "Pas op de plaats"
- Middenscenario: "Oog voor het geheel"
- Topscenario: "Delft, het gezicht in ontwikkeling"

In deze nota zijn drie verschillende scenario's voor het nieuwe monumentenbeleid beschreven met een groeiend ambitieniveau. In het nulscenario is het beleid zodanig bijgesteld dat er met de huidige middelen het optimale, maar een beperkt, resultaat voor de monumenten wordt verkregen. We hebben dit daarom "*Pas op de plaats*" genoemd. In het middenscenario is weergegeven wat nagestreefd wordt en wat nodig is om een gemiddelde tot goede, object- én gebiedsgerichte monumentenzorg te realiseren; dit noemen we dan ook "*Oog voor het geheel*". In het topscenario wordt Delft een gemeente met een monumentenzorg die zich tot de top van Nederland kan rekenen en waarbij verdieping en verbreding centraal staan: "*Delft, het gezicht in ontwikkeling*". Het spreekt voor zich dat dit laatste scenario het kostbaarste is. De financiële onderbouwingen van de drie scenario's staan in hoofdstuk 10 en in bijlagen IX, X en XI.

Leeswijzer uitwerking voorstellen

De verschillende voorstellen worden uitgewerkt in hoofdstuk 6 t/m 10 waarbij de voorstellen voor het nulscenario in normaal schrift zijn weergegeven, de voorstellen van het middenscenario zijn geel (grijs) gemarkeerd, de voorstellen voor het topscenario zijn cursief weergegeven en hebben *blauwe kopjes*.

Keuze voor topscenario: "Delft, het gezicht in ontwikkeling"

Als ambitie scenario wordt gekozen voor het topscenario, waarbij de ambities uit het middenscenario in de eerstkomende vijf jaar (2007-2012) dienen te worden bereikt. In de daarna volgende periode (2013-2017) dienen de ambities uit het topscenario waargemaakt te worden.

"Pas op de plaats"

Het nulscenario heeft te veel nadelen en richt zich vooral op de monumenten(zorg) in de historische binnenstad. Dit scenario geeft de gebieden buiten de binnenstad en de naoorlogse architectuur weinig tot geen aandacht, terwijl hier op lokaal en landelijk niveau juist groeiende belangstelling voor is. Het nulscenario is weliswaar goedkoper, maar leidt tot "achteraf" en contraproductief, werken.

"Oog voor het geheel"

Het middenscenario geeft aandacht aan zowel de binnenstad als de gebieden daarbuiten als de naoorlogse architectuur en maakt een opmaat naar intensievere kennisverwerving, kennisdeling, een proactieve benadering van burgers en bedrijven en promotie van de stad.

"Delft, het gezicht in ontwikkeling"

Het topscenario is het ideale beeld van een integrale, allround monumentenzorg, waarin niet alleen een duurzame monumentenzorg centraal staat, maar ook kennisdeling, promotie van de

stad en haar culturele erfgoed, cultuurhistorisch toerisme en nieuwe (externe) financieringsbronnen.

De huidige monumentenzorg richt zich steeds meer op het voortijdig overdragen en inbrengen van kennis, waardoor in een vroeg stadium rekening wordt gehouden met de cultuurhistorie van de stad. In het middenscenario wordt hierop ingespeeld en krijgen zowel de binnenstad als de gebieden buiten de historische binnenstad, de beschermde stadsgezichten en de naoorlogse bebouwing voldoende aandacht. Niet alleen vanuit het oogpunt van de (praktische) monumentenzorg maar ook in verband met ruimtelijke ontwikkelingen en herstructureringsplannen.

5.1 Het nulscenario: “pas op de plaats”

Wat willen we bereiken?

Met het zogenoemde nulscenario zijn geen extra kosten gemoeid, maar worden er minder nieuwe (beleids)voorstellen gedaan dan in het middenscenario. Het komt neer op een optimalisatie van het huidige beleid met het huidige bestand aan beschermde monumenten en de drie beschermde stadsgezichten.

In dit scenario zal het aantal beschermde monumenten niet of nauwelijks meer groeien (de aanwijzing in de binnenstad is in de zomer van 2006 afgerond) waardoor er met de vrijgekomen capaciteit - zowel qua mensen en qua middelen - wél een aantal nieuwe (beleids)voorstellen kunnen worden gerealiseerd.

Met het nulscenario wordt het volgende bereikt:

- de monumentenzorg is vooral op de binnenstad en de drie beschermde stadsgezichten gericht; bescherming beperkt zich tot deze gebieden
- de monumentenzorg is vooral gericht op de periode vóór de oorlog; uit die periode worden waardevolle bouwwerken beschermd
- vooral reactief werken: bij bouwinitiatieven/plannen onderzoeken of er waarden verloren gaan en betrokkenen informeren
- monumenten alleen bij Open Monumenten Dag in de schijnwerpers zetten

Dit beperkt zich tot de volgende werkzaamheden:

- er worden geen nieuwe monumenten meer aangewezen
- het beheer en behoud van 750 gemeentelijke monumenten en ruim 700 rijksmonumenten: vergunningverlening, toezicht, handhaving, het begeleiden van werkzaamheden en restauraties, het toekennen van subsidies
- bouwhistorisch onderzoek en cultuurhistorische verkenningen bij (dreigende) sloop en bij bouwplannen
- stimuleren van instandhouding van 750 gemeentelijke monumenten door middel van subsidie
- adviseren in het kader van nieuwe bestemmingsplannen: het opnemen van cultuurhistorisch waardevolle objecten in het bestemmingsplan en het adviseren over aanpassingen aan deze objecten
- het opstellen en toepassen van criteria voor sloop in (nieuwe) rijksstadsgezichten
- het opstellen van zogenaamde uitvoeringsrichtlijnen voor beschermde monumenten: dit zijn (kwaliteits)voorschriften waaraan eigenaren en aannemers voor het (laten) uitvoeren van (onderhouds)werkzaamheden moeten voldoen
- het maken van een monumentenwebsite voor het publiek en het onderhouden daarvan
- het coördineren en organiseren van Open Monumentendag
- het structureel leveren van bijdragen aan het cultuurhistorisch bulletin *Delf* en slechts incidenteel aan andere publicaties, weinig andere vormen van promotie

Voordeel nulscenario:

De kosten voor monumentenzorg blijven in dit scenario gelijk aan het huidige budget. Zie ook hoofdstuk 10 voor de financiële onderbouwing.

Nadelen nulscenario:

1. Weinig andere activiteiten of nieuw beleid bijvoorbeeld op het gebied van (elektronische) communicatie met burgers, kennis delen, publiceren, interne samenwerking enz.
2. Weinig tot geen aandacht voor gebouwen en gebieden buiten de beschermde stadsgezichten, met als gevolg het verlies van waardevolle gebouwen in de gebieden buiten de beschermde stadsgezichten, omdat er geen monumentenbescherming is (nu al actueel, onder andere in het naoorlogse TU-middengebied).
3. Weinig tot geen aandacht voor de naoorlogse architectuur en stedenbouw uit de periode 1940-1965.⁴
4. Ad-hocbeleid: incidenten bepalen het gevoerde beleid.

5.2 Middenscenario: "oog voor het geheel"

Wat willen we bereiken?

Met het middenscenario wordt een aantal voorstellen voor nieuw beleid gedaan om te komen tot een monumentenzorg die zich richt op de gehele stad en niet slechts op het historische centrum en de beschermde stadsgezichten. De nieuwe voorstellen betreffen de promotie van de gehele stad, (financiering voor) het behoud van de monumenten, en communicatie en voorlichting aan burgers. Daarnaast krijgt ook de architectuur en stedenbouw uit de wederopbouwperiode (1940-1965) meer aandacht. Dit sluit goed aan op de landelijke trend bij het rijk en bij andere gemeenten. Het is belangrijk dat Delft hier goed op voorbereid is, zodat de gemeente vroegtijdig kan inspelen op initiatieven voor mogelijke bescherming door het rijk, en op ruimtelijke ontwikkelingen en herstructureringen van de naoorlogse bouw. Het verder ontplooiën van samenwerking en kennis delen binnen de gemeente op het gebied van cultureel erfgoed komt de promotie van de stad ten goede.

Met het middenscenario wordt het volgende bereikt:

- monumentenzorg richt zich op heel Delft; waardevolle architectuur en stedenbouw in de gehele stad zijn of worden beschermd; ook buiten de binnenstad
- monumentenzorg is ook gericht op de naoorlogse periode (1940 tot 1965); de meest waardevolle objecten en gebieden uit die periode worden beschermd
- kennis is digitaal toegankelijk
- draagvlak door kennisoverdracht, zowel binnen de gemeente als in de maatschappij
- informatievoorziening aan monumenteneigenaren is geoptimaliseerd
- monumenten worden gezien als inspiratie voor ontwikkeling in plaats van als belemmering
- verbetering visuele kwaliteit van de (openbare) ruimte en gebouwde omgeving; aantrekkelijker voor burgers en toeristen
- structurele inzet PR beleid op het gebied van monumentenzorg voor verschillende doelgroepen, bijvoorbeeld de jeugd en toeristen
- burgers van Delft zien en ervaren dat de gemeente zorgvuldig omgaat met historisch waardevolle gebouwen en gebieden

Het middenscenario omvat de volgende werkzaamheden voor de komende tien jaar:

- alle bij het nulscenario genoemde werkzaamheden
- groei van het monumentenbestand tot 900 gemeentelijke monumenten (aanwijzing van ca 150 gebouwen buiten de binnenstad)

⁴ Landelijk gezien groeit de belangstelling voor het erfgoed uit de wederopbouwperiode juist. Ook in Delft is het hoogst actueel gezien herstructurering in woonwijken. Delft heeft ruim 200 waardevolle gebouwen en 26 wijken uit de wederopbouwperiode. Ca 50 à 75 gebouwen en vijf wijken zijn zeer waardevol.

- het beheer en behoud van 900 gemeentelijke monumenten en ruim 700 rijksmonumenten: vergunningverlening, toezicht, handhaving, het begeleiden van werkzaamheden en restauraties, het toekennen van subsidies
- het uitwerken en ontsluiten van de bouwgeschiedenis van de stad (in boekvorm en/of in digitale vorm)
- het opstellen van een bouwhistorische waardenkaart waarop de belangrijkste waarden in Delft zijn weergegeven
- cultuurhistorisch onderzoek van de bebouwing van de Buitenwatersloot
- subsidieregeling beschikbaar voor instandhouding van 900 gemeentelijke monumenten
- het maken van een digitale nieuwsbrief en het leveren van bijdragen aan de wijkwebs
- Delft op de kaart zetten door publicaties
- monumenten onder de aandacht brengen bij de jeugd en toeristen
- kennisbijeenkomsten organiseren in wijken
- het maken van fietstochten en wandelroutes, waarin kennis over cultuurhistorie wordt overgedragen
- het organiseren van (kennis)bijeenkomsten voor eigenaren van monumenten

Voor dit middenscenario is in totaal 1,1 FTE extra noodzakelijk en er is extra budget nodig voor de subsidieregeling en leningen. Zie ook hoofdstuk 10 voor de financiële onderbouwing.

Voordelen van het middenscenario:

- monumenten zijn inspiratie voor ontwikkeling in plaats van belemmering
- ook buiten de binnenstad behoud van waardevolle gebouwen
- minder sloop, meer aandacht en nadruk - in gehele stad - op duurzaam (her)gebruik van de bestaande bouwvoorraad
- meer inzicht in en rekening houden met de cultuurhistorie, zowel voor de burger als voor de gemeente
- passende en voldoende financieringsmiddelen voor de instandhouding van gemeentelijke monumenten;
- digitalisering en ontsluiting van aanwezige kennis/bronnen voor het publiek en voor vakteams binnen de gemeente
- promotie van Delft en zijn erfgoed gemeentebreed
- (pro)actieve benadering van doelgroepen
- grotere betrokkenheid, zowel intern als extern
- bij nieuwe ontwikkelingen wordt nadrukkelijker rekening gehouden met de cultuurhistorie van Delft

Nadelen:

- structurele kosten bezetting (1,1 fte)
- financiële middelen voor subsidieregeling en laagrentende leningen
- voor eigenaren: meer panden met vergunningplicht

Wat zijn de gevolgen als het middenscenario niet bereikt wordt?

- de monumentenzorg zal meer traditioneel objectgericht dan gebiedsgericht zijn
- het gebouwde erfgoed uit de periode 1800-1940 en uit de wederopbouwperiode (1940-1965) blijft onderbelicht en zal meer gevaar lopen aangetast te worden of te verdwijnen
- het budget van de instandhoudingsregeling voor gemeentelijke monumenten is overvraagd, waardoor minder monumenten in stand worden gehouden en achterstallig onderhoud zal groeien
- minder kennisoverdracht waardoor minder draagvlak in de maatschappij en daardoor meer risico op sloop van cultuurhistorisch waardevolle panden en verlies van kennis bij verbouwingen

5.3 Topscenario: "Delft, het gezicht in ontwikkeling"

Wat willen we bereiken?

Het topscenario schetst het ideale beeld voor een 'allround', integrale, gebiedsgerichte monumentenzorg gericht op de gehele stad inclusief de gebieden buiten de historische binnenstad. Het topscenario haakt nog meer dan het middenscenario aan op wat er gebeurt bij andere Nederlandse gemeenten op het gebied van monumentenzorg. Dit beleid is noodzakelijk om een integrale monumentenzorg te kunnen uitvoeren. Het draagt bij aan de kwaliteitsverbetering van de hele stad en dus aan een leefbare omgeving.

Verbreiding en verdieping

Er is meer aandacht voor het erfgoed van de wederopbouw, cultuurhistorische landschappen, waardevol groen en water zoals parken, tuinen en begraafplaatsen, maar ook aandacht voor nader (bouwhistorisch) onderzoek, kleur op historische bebouwing in de binnenstad en aandacht voor het historische interieur. Door grotere kennis van waardevolle interieurs, die vaak moeilijk toegankelijk zijn, kunnen deze waardevolle schatten beter beschermd en in stand gehouden worden. Bij nieuwe ontwikkelingen in woonwijken kan vooraf beter rekening worden gehouden met bestaande groen- en wateraanleg, dit is met name van belang in de stedenbouwkundige structuren van wederopbouw wijken. De cultuur- en bouwhistorische waarden dienen bij voorbaat zo vroeg mogelijk ingezet te worden bij nieuwbouwplannen, ontwikkelingsplannen, bestemmingsplannen en beeldkwaliteitplannen. Dit sluit goed aan bij de Belvédèregedachte en het bouwen in de historische stad. Behoud door ontwikkeling en de inbreng van cultuurhistorie moet dan ook zoveel mogelijk worden gestimuleerd.

Nieuwe financieringsmogelijkheden

Door het zoeken naar alternatieve financieringsvormen voor de monumentenzorg (nieuwe fondsen en samenwerking met marktpartijen) kan de instandhouding van monumenten beter gewaarborgd worden. Dit is noodzakelijk nu de rijksoverheid zich als subsidiegever steeds meer terugtrekt.

Promotie en marketing van de stad

De stadspromotie en marketing van Delft worden gestimuleerd door een intensievere, gemeentebrede samenwerking en kennisdeling met onder andere de vakteams CKE, RO, en het nieuwe Cultureel Erfgoed Cluster (CED). Kennis delen en uitwisselen staan centraal. Kennisontwikkeling wordt door het doen van meer onderzoek geïntensiveerd. Door het promoten en publiceren van deze resultaten wordt Delft nadrukkelijker op de kaart gezet en draagt het bij aan het collectieve geheugen van burgers, ambtenaren en gemeente. Tenslotte willen we monumentenzorg Delft ook internationaal bekend maken.

Met het topscenario wordt het volgende bereikt:

- alle punten genoemd onder het middenscenario
- meer kennisopbouw over (historisch) kleurgebruik op de gevels in de binnenstad, historische interieurs, bouwhistorie, historisch cultuurlandschap, parken, tuinen en begraafplaatsen
- bescherming en instandhouding van waardevol cultuurlandschap, parken, tuinen, begraafplaatsen
- langdurige financiële zekerheid ten behoeve van restauraties monumenten
- opslag depot en presentatie van bouwhistorische fragmenten
- aandacht voor inrichting en openbare ruimte in de beschermde stadsgezichten
- internationale profilering van Delft als monumentenstad

Het topscenario omvat de volgende **extra** werkzaamheden ten opzichte van het middenscenario:

- inventarisatie/verkenning van het interieur van 900 beschermde monumenten
- intensief bouwhistorisch onderzoek naar aanleiding van de interieurinventarisatie: nader onderzoek naar de 75 meest interessante panden
- onderzoek naar historisch kleurgebruik op gevels in de binnenstad

- *monumentaal groen: inventarisatie en waardestelling van historische groenstructuren, plantsoenen, parken, tuinen en begraafplaatsen*
- *inventarisatie van historisch voegwerk en metselverbanden in de binnenstad (inclusief gevelstenen)*
- *subsidieregelingen voor waardevol groen en voor historisch kleuronderzoek in de binnenstad*
- *oprichten van een revolving fund⁵ voor restauraties van monumenten*
- *uitvoeren van een behoefteraming naar de bouwkundige staat van gemeentelijke monumenten*
- *laten maken van een CHER (Cultuur-Historische-Effect-Rapportage) of een vergelijkbare verkenning bij ingrijpende nieuwe ruimtelijke ontwikkeling in de stad, in samenwerking met RO*
- *monumenten vrijhouden van graffiti door het opstellen van een onderhoudsregeling met een reinigingsbedrijf*
- *uitbrengen van jaarlijkse themapublicaties over monumentenzorg*
- *actief bijdragen aan architectuur- en cultuurhistorische informatie voor de wijkwebs en aan Delfts Erfgoed Digitaal (DED)*
- *in kaart brengen van bouwhistorische stukken en tentoonstellen*
- *actief bijdragen aan de Vastgoed Ontwikkelingsmaatschappij (VOM)*

Voordelen:

- *Integrale benadering van de monumentenzorg: meer inzicht en kennis van de geschiedenis van de gehele stad, zowel per gebied als per pand, zowel exterieur als interieur en historisch cultuurlandschap*
- *Inzet van deze kennis bij (nieuwe) ontwikkelingen*
- *Meer aandacht voor de bouwgeschiedenis en het kleurgebruik van monumenten om de advisering aan monumenteneigenaren te verbeteren*
- *Inzicht in en behoud van het waardevol groen van de stad*
- *Inzicht in de bouwkundige staat van gemeentelijke monumenten*
- *Publieksgerichte aandacht door boeken, website en expositie*
- *Actieve promotie van de stad, landelijk en internationaal*
- *Actieve rol gemeente bij aankoop/beheer en behoud van monumenten*

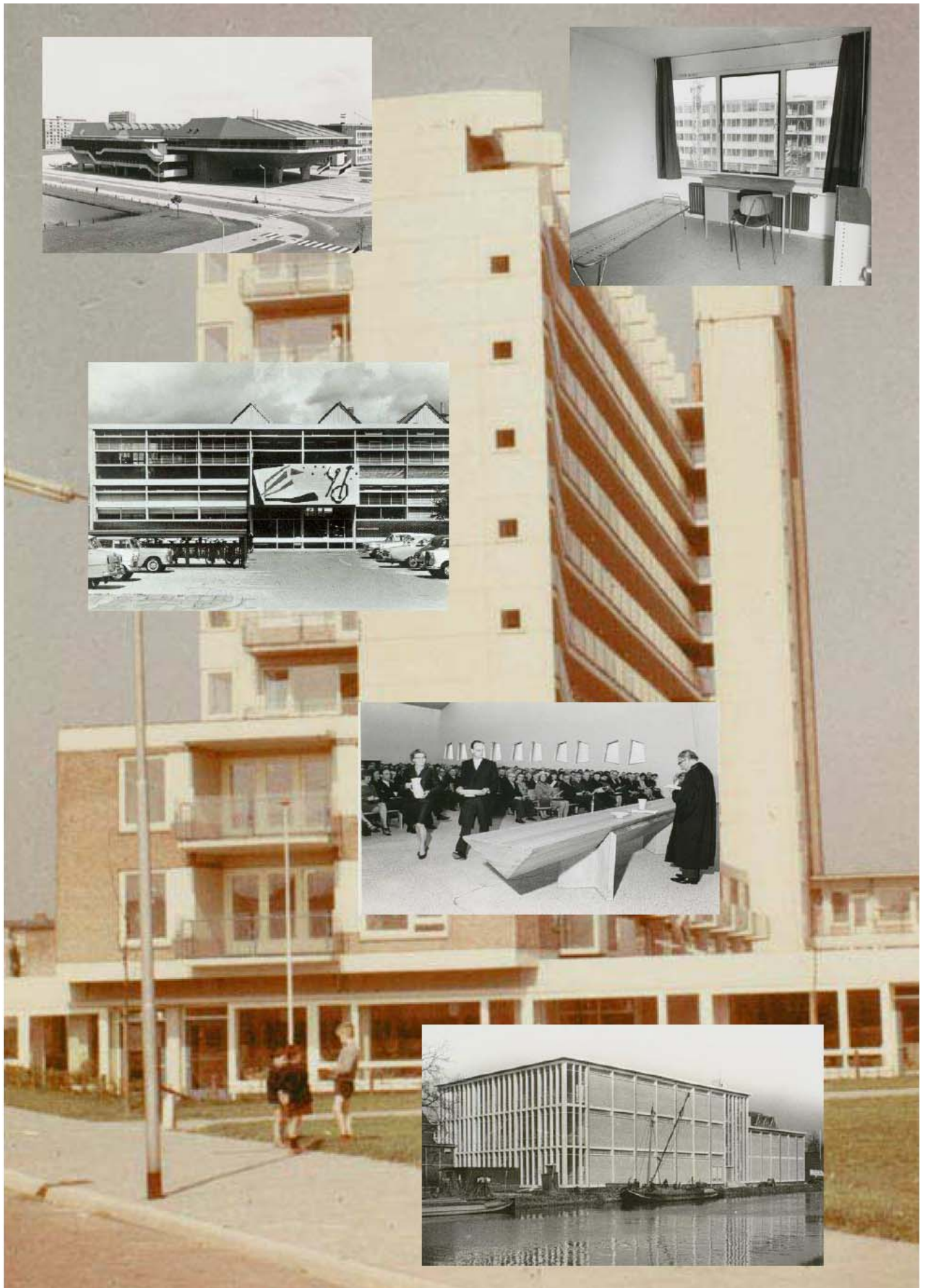
Nadelen:

- *Hogere kosten door zowel eenmalige als structurele projecten*
- *Eenmalige storting in revolving fund is noodzakelijk*

Wat zijn de gevolgen als het topscenario niet wordt bereikt?

- *minder kennis en bekend maken van die kennis levert minder draagvlak op in de maatschappij en leidt daarmee tot meer verlies van (onbekende) cultuurhistorische en monumentale waarden*
- *waardevolle interieurs zijn niet of onvoldoende bekend en onderzocht en lopen gevaar aangetast te worden of te verdwijnen*
- *de meest cultuurhistorisch waardevolle groen- of waterstructuren zijn niet beschermd en lopen risico aangetast te worden*
- *Delft profileert zich niet als internationale monumentenstad en is daarom nauwelijks bekend bij internationale monumentenorganisaties*
- *groei van het (internationaal) cultuurhistorisch toerisme stagneert*
- *door gebrek aan een continue financieringsbron voor monumenten is er risico op verval*

⁵ Een 'revolving fund' is een fonds waaruit leningen worden verstrekt, waarvan de rente en aflossing terugvloeien in het fonds, waardoor een continue bron ontstaat.

Afb. 4. De sfeer van de wederopbouw in de jaren vijftig van de vorige eeuw.

6. Inventariseren van het gebouwde erfgoed

De bebouwing in de binnenstad tot ca 1900 is door de gemeentelijk bouwhistoricus geïnventariseerd in de jaren tachtig en negentig. Uit deze inventarisatie zijn tot nu toe 757 gemeentelijke monumenten aangewezen. De architectuur en stedenbouw uit de periode 1850-1940, de zogenaamde jongere bouwkunst, zijn in de jaren negentig landelijk systematisch geïnventariseerd en gewaardeerd in het door het rijk geïnitieerde Monumenten Inventarisatie Project (MIP). Bij deze inventarisatie zijn in Delft ca 1400 gebouwen in kaart gebracht. Hierin zijn destijds ook gebouwen en gebieden buiten de binnenstad in kaart gebracht, zoals bijvoorbeeld de historische TU-wijk en het Agnetapark; beide gebieden zijn vervolgens geselecteerd als toekomstig beschermd stadsgezicht. Uit de MIP-inventarisatie is een aantal gebouwen geselecteerd en aangewezen tot rijksmonument.

In navolging van landelijke inventarisatieprojecten van de architectuur en stedenbouw uit de zogenoemde wederopbouwperiode (1940-1965) is in 2005 veld-, literatuur-, en archiefonderzoek gestart van de wederopbouw in Delft. Dit onderzoek is in de zomer van 2006 afgerond.

6.1 Inventariseren: huidig beleid

6.1.1 Gemeentelijk Inventarisatie Project (GIP, periode tot 1940)

Op basis van de resultaten van het landelijke MIP is het Gemeentelijke Inventarisatie Project (GIP) opgezet, dat zich richt op nadere waardestelling en selectie van de gebouwen en gebieden buiten de binnenstad tot het bouwjaar 1940. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door het vakteam Monumentenzorg en Bouwkwaliiteit (MBK).

Het doel van het GIP is:

- verkrijgen van een overzicht van waardevolle bebouwing en stedenbouwkundige structuren uit de periode tot 1940
- documenteren en waarderen van het gebouwde erfgoed uit die periode
- in kaart brengen van het beeld van het geheel; buitenkant/gevelbeeld (bijvoorbeeld gave gevelwanden, straatbeelden)
- inventariseren en selecteren van potentiële gemeentelijke monumenten uit de periode tot 1940

Resultaat: opstellen van een top 100 van GIP objecten/complexen en voordragen voor bescherming.

6.1.2 Inventarisatie wederopbouw (1940-1965)

In 2005 is het project inventarisatie Wederopbouw gestart. Doel is het verkrijgen van een inventarisatie en een waardering van cultuurhistorisch waardevolle stedenbouw en architectuur uit de Wederopbouwperiode 1940-1965. Daarmee sluit Delft aan op de landelijke inventarisatie van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM, projectbureau Wederopbouw). Inmiddels heeft een aantal andere gemeenten, waaronder Den Haag, Rotterdam, Maastricht, Gouda en Dordrecht, eveneens al onderzoek laten doen. Rotterdam en Den Haag en diverse kleinere gemeenten hebben al gebouwen uit deze periode aangewezen tot gemeentelijk monument.

De inventarisatie van de wederopbouwperiode bestaat uit literatuur-, archiefonderzoek en veldwerk is in de zomer van 2006 afgerond. Het is uitgevoerd door een extern onderzoeksbureau onder begeleiding van het vakteam MBK.

Het doel van het onderzoek en de inventarisatie is:

- een overzicht verkrijgen van de naoorlogse architectuur en stedenbouw in Delft
- documenteren en waarderen van het gebouwde erfgoed uit die periode
- in kaart brengen van het belang van stedenbouwkundige structuren en objecten
- inventariseren en selecteren van potentiële gemeentelijke monumenten uit de periode 1940-1965

- kennis uit de inventarisatie inbrengen bij andere gemeentelijke afdelingen en bij herstructurering

Resultaat:

Opstellen van een wederopbouw top 50 a 75 (gebouwen/objecten) en een waardstelling van 26 naoorlogse wijken en gebieden in Delft. De resultaten worden gepresenteerd in een rijk geïllustreerd eindrapport.

6.1.3 Bouwhistorisch onderzoek bij sloop en verbouwingen

De bouwhistoricus onderzoekt naar aanleiding van vergunningaanvragen, bij (dreigende) sloop of eventueel op speciaal verzoek panden op locatie.

Historische bebouwing, met name de oudere bebouwing, bevat informatie over bouwen en wonen in het verleden die niet in archieven of literatuur is aan te treffen. Daarmee is die bebouwing een belangrijke bron van (cultuur-)historische informatie. Als een pand, al dan niet beschermd monument, gesloopt wordt, is het voor altijd verloren, zowel voor het beeld maar ook de informatie over het gebouw zelf. Onderzoek en documentatie en het toegankelijk maken van deze gegevens en de daarop gebaseerde nieuwe inzichten zijn essentieel voor het monumentenbeleid, voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen en voor het inzicht in de stedelijke historie.

Het beleid is gericht op zoveel mogelijk behoud van de authentieke materie, met als stelregel: 'behoud gaat voor vernieuwing'. Indien onderdelen moeten verdwijnen die relevante bouwhistorische informatie bevatten worden deze onderzocht en gedocumenteerd. Deze informatie is voorsnog alleen intern beschikbaar. Onderzoek en documentatie kunnen als voorwaarde zijn verbonden aan een monumentenvergunning en op kosten van de aanvrager geschieden.

6.2 Inventariseren: nieuw beleid

6.2.1. Overzichtswerk van de bouwhistorie in Delft: (bouw)geschiedenis van de stad

Op grond van samenvattend en analyserend onderzoek van bouwhistorische waarnemingen gedurende vele jaren kan een beter (breder en diepgaander) beeld worden verkregen van de oudere bebouwing en daarmee van de ontwikkelingsgeschiedenis van de stad. Deze zeer waardevolle kennis moet ontsloten worden. Het maken van een overzichtswerk van het onderzoek dat in de afgelopen 15 jaar is verzameld door de gemeentelijke bouwhistoricus heeft dan ook een hoge prioriteit.

Wellicht dat voor het realiseren van dit overzichtswerk ook andere financiële partners kunnen worden gezocht zoals de TU Delft, het Prins Bernhard Cultuurfonds, het Stimuleringsfonds voor Architectuur en andere sponsors.

6.2.2 Bouwhistorische waarden/verwachtingskaart

Een bouwhistorische waarden- en/of verwachtingskaart is een grafische, digitale, dynamische "lagenkaart" waarin bouwhistorische waarden van individuele objecten van de gehele stad worden aangegeven. Dat geschiedt door middel van het grafisch weergeven van historische "tijdslagen" (per laag een bepaalde tijdsperiode) en lagen met specifieke informatie. Hiervoor zullen alle huidige beschikbare gegevens worden gebruikt.

De waardenkaart biedt een systematisch overzicht van de monumentale waarden van gebouwen. Deze kunnen vervolgens meegewogen worden bij planvorming, plantoetsing en besluitvorming omtrent plaatsing op een monumentenlijst. Een goede en gebruiksvriendelijke, digitale, toegankelijkheid van deze informatie is van groot belang. De kaart zal niet alleen gegevens ontsluiten en zichtbaar maken, maar zal ook goed bruikbaar zijn voor cultuurhistorische analyses en verkenningen, met name in verband met nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in de stad.

In Den Bosch en Nijmegen heeft men soortgelijke kaarten gemaakt waarin de onderzoeksresultaten van jarenlang (bouw)historisch onderzoek zijn verwerkt.

6.2.3 Stadsgezichten: nader onderzoek waardevolle gebieden uit MIP

Naast de reeds lopende procedures voor nieuwe beschermde stadsgezichten, zijn er nog een aantal waardevolle gebieden. Deze zijn echter nog niet nader onderzocht. Vanwege de cultuurhistorische waarde en vanwege de ontwikkelingen in de Spoorzone is het gewenst de

bijzondere gebieden in deze buurt, zoals Laan van Overvest, Buitenwatersloot en de Spoorzone zelf, diepgaander in kaart te brengen. Op 30 november 2004 hebben B&W besloten dat alleen het gebied aan de Buitenwatersloot onderzocht zal worden. De Spoorzone en Laan van Overvest blijven in verband met de aanleg van de spoortunnel buiten beschouwing.

6.2.4 Het interieur van monumenten

Over waardevolle interieurs van beschermde monumenten in Delft is weinig bekend omdat ze nooit systematisch geïnventariseerd, gedocumenteerd en beschreven zijn door het rijk of door de gemeente. In de meeste gevallen zijn alleen de gevels beschreven en gefotografeerd. Slechts de meest waardevolle interieurs van beschermde monumenten zijn bekend en enigszins gedocumenteerd, dit omvat ca 5 a 10 % van het gehele monumentenbestand. Alleen wanneer er een bouwplan in uitvoering is, of wanneer er een subsidieaanvraag wordt gedaan en er een bezoek ter plaatse wordt afgelegd, komen er af en toe bijzondere monumentale onderdelen en afwerkingen in het zicht en worden ze vluchtig vastgelegd met foto's en een korte beschrijving. Dergelijke, bijzondere interieuronderdelen zijn bij ontmantelingen en verbouwingen van monumenten daarom extra kwetsbaar, omdat vaak niet bekend is wat er aanwezig is en hoe waardevol de onderdelen zijn. Een systematisch onderzoek per pand naar de afwerking en bouwkundige structuur heeft nog nooit plaatsgevonden. Daarom stellen wij voor het interieur en de interne bouwkundige structuren van alle (beschermde) monumenten, te beginnen met de gemeentelijke monumenten, te verkennen. Een dergelijke verkenning omvat een bezoek ter plaatse, een foto-opname van het interieur en een rapportage van elk beschermd monument. Met deze inventarisatie wordt kennis verkregen over de monumentale interieurs in Delft en kan worden voorkomen dat waardevolle interieurelementen zoals stucplafonds, eiken spiltrappen, beschilderde balklagen, schouwen, lambriseringen of wandbespanningen verloren gaan door onwetendheid van eigenaren of beheerders.

6.2.5 Intensief bouwhistorisch onderzoek (ca 75 panden)

Een beknopt bouwhistorisch onderzoek van een beschermd monument wordt doorgaans alleen gedaan als er sprake is van een bouwplan. Een systematisch onderzoek van alle panden in de binnenstad, maar ook daarbuiten, kost vele manjaren werk en onderzoek. Op grond van de bouwhistorische waardenkaart, de parate kennis van de bouwhistoricus en de bovengenoemde interieurinventarisatie is het raadzaam en zeer zinvol om de historisch meest waardevolle en interessante panden te selecteren voor een uitgebreid nader onderzoek ter plaatse, met een opmeting, fotorapportage en verslag, en een onderzoek naar de ouderdom van de kap en balklagen. Op die manier krijgt men een goed beeld van de ouderdom en ontwikkeling van (een deel van) de woonhuizen in Delft. Dergelijke systematische onderzoeken zijn in het verleden onder andere in Den Haag, Amsterdam en Den Bosch gedaan en geven een goed beeld van de ontwikkeling van de historische stad.

6.2.6 Historische kleuren op gevels in de binnenstad

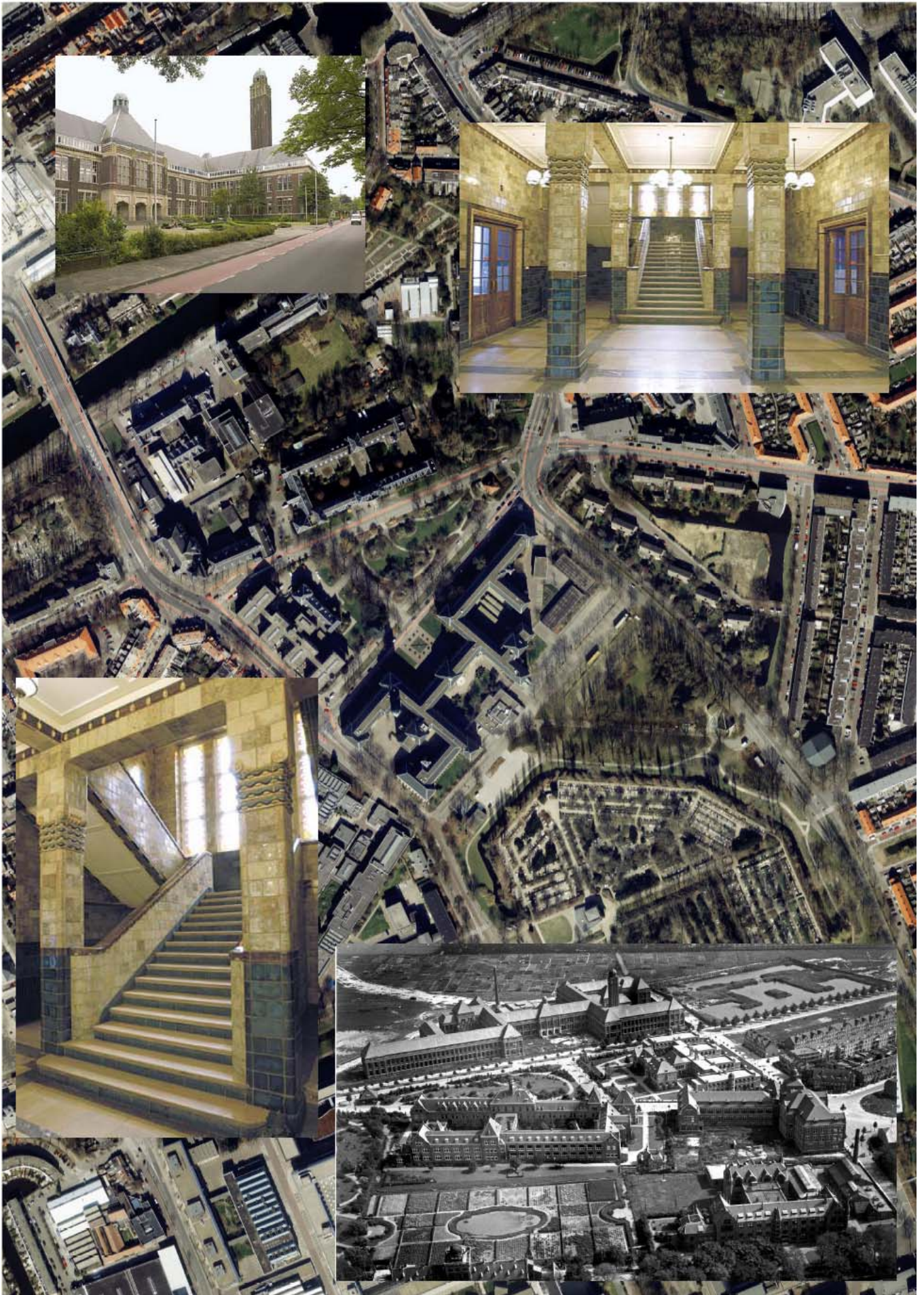
Een onderzoek naar de historische kleuren op de gevels in de binnenstad van Delft heeft nooit plaatsgevonden. Eigenaren hebben bij het onderhoudsschilderwerk van de gevel van hun pand vaak behoefte aan een kleuradvies. Een goed kleuradvies kan beter worden onderbouwd wanneer bekend is welke historische kleuren in het verleden op de gevel zijn toegepast. Een kleuronderzoek is niet zo kostbaar en draagt bij aan de kennis over het historische kleurgebruik in de binnenstad. Een stimuleringsregeling, waarbij per pand ongeveer €100,- subsidie zou worden verstrekt, als bijdrage in de kosten van het kleuronderzoek c.q. advies, zou eigenaren stimuleren een kleuronderzoek van de voorgevel te laten uitvoeren. Met deze regeling zou het (historisch) kleurgebruik in de binnenstad beter gestuurd kunnen worden door het vakteam. Op basis van de onderzoeksresultaten van het kleurgebruik op Delftse gevels zou in tweede instantie een historische kleurenwaaier specifiek voor Delft samengesteld kunnen worden. Met deze kleurenwaaier, eventueel in combinatie met een brochure, kunnen eigenaren beter geadviseerd worden bij het plegen van onderhoudsschilderwerk en ontstaat er gelijktijdig een mooi, historisch verantwoord kleurenpalet. In Dordrecht is op soortgelijke wijze een kleurenwaaier ontwikkeld voor de historische binnenstad die met veel succes wordt toegepast.

6.2.7 Monumentale groen- en waterstructuren: inventarisatie en beheer van historische plantsoenen, tuinen, parken, hofjes, begraafplaatsen

Het vakteam Groen werkt aan een inventarisatie van groenstructuren in Delft. Er is nog niet eerder onderzoek gedaan naar een totaaloverzicht van waardevol cultuurhistorisch groen binnen en buiten de binnenstad. Er bestaat wel een lijst met monumentale bomen, maar over de geschiedenis, het ontstaan en de cultuurhistorische waarde van parken en andere, historische groen- en water structuren is weinig bekend. Het vakteam MBK wil dan ook graag cultuurhistorische kennis inbrengen als bijdrage aan de inventarisatie van het vakteam Groen. Het verkrijgen van een overzicht en een waardestelling van historisch waardevolle groene gebieden binnen en buiten de stad kan in hoge mate bijdragen aan het besef hoe belangrijk deze gebieden zijn voor de kwaliteit van leven en omgeving en dat we zuinig met het bestaande groen en water om moeten gaan. Maar dan moeten we allereerst weten wat Delft aan waardevol groen en water heeft, om vervolgens beleid te kunnen ontwikkelen hoe we ermee om willen gaan. In samenwerking met het vakteam Groen wil het vakteam MBK meewerken aan het beheer van de monumentale groenstructuren.

6.2.8 Inventarisatie voegwerk en metselverbanden

In de binnenstad bevindt zich een rijkdom aan verschillende typen voegwerk en metselverbanden waarmee de gebouwen zijn opgebouwd. De grote verscheidenheid van deze bouw- en afwerkingstechnieken is nog niet eerder systematisch in beeld gebracht. De wijze van metselen en voegen zegt veel over de ouderdom van gebouwen. Bovendien is historisch metselwerk zeer bepalend voor het uiterlijk van de binnenstad en is het gevoelig voor vernieling en vernieuwing. Een inventariserend onderzoek naar historisch voeg- en metselwerk in de binnenstad zou uitbesteed kunnen worden aan een bouwhistorisch onderzoeksbureau of aan een student bouwkunde. Het rapport met de onderzoeksresultaten kan worden gebruikt bij bouw- en onderhoudsplannen van panden en bij waardestelling en ouderdomsbepaling. Het vormt tegelijkertijd een waardevolle documentatie van de bouwgeschiedenis en bouwtechniek van de historische binnenstad.

Afb. 5. Het toekomstige stadsgezicht TU-noord met de markante onderwijsgebouwen.

7. Beschermen

Na waardstelling en selectie door rijk of gemeente kunnen monumenten en gebieden worden beschermd als:

- rijksmonument, op grond van de Monumentenwet 1988
- gemeentelijk monument, op grond van de Monumentenverordening 1997
- beschermd stads-of dorpsgezicht, op grond van de Monumentenwet 1988
- cultuurhistorische waardevolle bebouwing opnemen in bestemmingsplannen

7.1 Beschermen: huidig beleid

7.1.1 Aanwijzing rijksmonumenten: rijksbeleid

In 1966-1967 zijn de eerste rijksmonumenten in Delft aangewezen, in 2002 werden de geselecteerde gebouwen uit het MIP door het rijk aangewezen tot rijksmonument. Zie ook bijlage VI. Gezien de beleidsregel van de staatssecretaris van OCW worden in ieder geval tot 1-1-2007 geen nieuwe rijksmonumenten aangewezen. De verwachting is dat dit beleid wordt voortgezet. Gebouwen uit de wederopbouwperiode, of andere zeer bijzondere gebouwen, kunnen bij hoge uitzondering worden aangewezen als rijksmonument, mits er sprake is van evident nationaal belang, gaafheid en bedreiging door sloop. Wél is het rijk inmiddels begonnen met de voorbereiding van de aanwijzing van zo'n 2500 gebouwen uit de wederopbouwperiode. Bij het aanwijzen van rijksmonumenten is de gemeenteraad verplicht advies uitbrengen over de voorgenomen aanwijzing. Hier heeft de gemeente enige organisatorische taken te verrichten en heeft zij invloed op het rijksbeleid.

7.1.2 Aanwijzing gemeentelijke monumenten

In juni 2006 is het systematisch aanwijzen van gemeentelijke monumenten in de binnenstad afgerond. Delft heeft nu 757 gemeentelijke monumenten, grotendeels in de binnenstad. Zie ook bijlage VI.

7.1.3 Beschermd stadsgezichten

De historische binnenstad van Delft is in 1976 door het rijk aangewezen als beschermd stadsgezicht.

Tijdens het landelijk uitgevoerde Monumenten Inventarisatie Project is ook een aantal bijzondere gebieden gewaardeerd waaruit drie gebieden zijn geselecteerd waarvan in 2006 de aanwijzingsprocedure tot beschermd rijksstadsgezicht is gestart. Zoals eerder gezegd gaat het hierbij om de vooroorlogse TU-wijk (ook bekend als TU-noord), de Nieuwe Plantage en het Agnetapark.

Ook bij het aanwijzen van beschermd stadsgezichten moet de gemeenteraad advies uitbrengen. Dit wordt gedaan op basis van de gebiedsbeschrijving (met begrenzingskaart van het gebied) die is gemaakt door het rijk, de RACM. Het is de taak van de gemeente om het beschermd stadsgezicht goed in te bedden in het bestemmingsplan. Zo moet de begrenzing van het stadsgezicht worden opgenomen in het bestemmingsplan. Daarnaast moeten specifiek opgestelde, aanvullende bouwvoorschriften een zorgvuldige omgang met de bebouwing, openbare ruimte, het cultuurhistorisch waardevol groen en water binnen het stadsgezicht waarborgen.

In het bestemmingsplan binnenstad is een zwaar regime ingebouwd voor het mogelijk maken van de sloop van gebouwen: een sloopvergunning in het kader van art. 37 Monumentenwet is nodig en daarnaast een aanlegvergunning, waarbij aangetoond moet worden dat het gebouw niet te hergebruiken is. Voor de inrichting van de openbare ruimte geldt dat de plannen moeten worden behandeld in de Commissie voor Welstand en Monumenten. De bestemmingsplannen voor de gebieden met de nieuwe beschermd stadsgezichten zijn al of worden nog aangepast zodat ze voldoende beschermend zijn.

Het handboek Openbare Ruimte is tot nu toe nog niet aangepast aan de eisen die gelden in de beschermd stadsgezichten. Hier kan vanuit de cultuurhistorie en de aanwezige kennis over beschermd stadsgezichten een bijdrage worden geleverd om de kwaliteit van het geheel van (historische) bebouwing en openbare ruimte te kunnen verbeteren.

7.1.4 Rol cultuurhistorie in bestemmingsplannen en ontwikkelingsplannen

Bestemmingsplannen

Alle bestemmingsplannen worden op dit moment geactualiseerd. Elk nieuw (voorontwerp)bestemmingsplan bevat een paragraaf waarin de cultuurhistorische waarden worden beschreven. Dit omvat een beknopte historische ontwikkeling van het betreffende gebied, de aanwezigheid van eventuele beschermde stadsgezichten, rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten, eventuele cultuurhistorisch waardevolle stedenbouwkundige structuren, en waardevolle objecten of complexen en monumentale, historische groenstructuren. Gebouwen of objecten die in het bestemmingsplan de aanduiding cultuurhistorisch waardevolle bebouwing hebben, mogen niet zonder sloopvergunning worden gesloopt (zie handboek bestemmingsplannen 2005, bijlage 8B, artikel 24). Ook gelden er specifieke criteria voor vergroting of verandering van deze categorie gebouwen (vrijstellingsbevoegdheden, aanlegvoorschriften). De positieve of negatieve effecten van mogelijke nieuwbouw op de aanwezige historische structuren en gebouwen worden ook aangegeven. Dit is van belang bij het bouwen in historische context. Monumentenzorg heeft hierin een adviserende, en zo mogelijk sturende rol.

Ontwikkelingsplannen

Ook bij ontwikkelingsplannen wordt een cultuurhistorische beschrijving geleverd. Een historische analyse van de vroegere bebouwing kan architecten en stedenbouwkundigen concrete aanknopingspunten bieden voor de geplande nieuwbouw en geeft de architecten die met het gebied aan de slag moeten historische informatie. Deze informatie kan ook gebruikt worden om nieuwbouwplannen in de goede richting te sturen en rekening te laten houden met de lokale bebouwingsgeschiedenis en perceelindeling. Dit geldt niet alleen voor de dichtbebouwde binnenstad, maar ook voor cultuurhistorisch waardevolle buitengebieden.

7.2. Beschermen: nieuw beleid

7.2.1 Cultuurhistorisch waardevolle bebouwing in bestemmingsplannen

In aanvulling op bovengenoemde cultuurhistorische paragraaf en het aparte artikel met voorschriften voor cultuurhistorisch waardevolle bebouwing kunnen nadere, aanvullende criteria en eisen gesteld worden aan cultuurhistorisch waardevolle bebouwing en de bebouwing in beschermde stadsgezichten. In de Welstandsnota moeten voor deze cultuurhistorische bebouwing de materiaalk keuze en aanvullende welstandscriteria worden gedefinieerd. Deze aparte welstandseisen voor cultuurhistorisch waardevolle bebouwing zijn strenger dan het reguliere welstandsbeleid om zodoende deze historische architectuur beter te beschermen tegen verloedering en verlies van monumentale waarden.

7.2.2. Slopen en bouwen in beschermde rijksstadsgezichten

Slopen

In beschermde rijksstadsgezichten gelden strenge eisen ten aanzien van slopen en bouwen. Zo geldt voor alle bouwwerken dat er bij sloop een sloopvergunning moet worden verleend door B&W. Dat bepaalt artikel 37 van de Monumentenwet. Omdat de wetgever daarvoor geen duidelijke criteria of toetsingskaders heeft vastgesteld, wordt ernaar gestreefd om in alle bestemmingsplannen waarin een beschermd rijksstadsgezicht ligt een aanlegvergunningstelsel voor sloop op te nemen.

Indien er geen aanlegvergunningstelsel in het bestemmingsplan is opgenomen, zijn de volgende maatregelen nodig bij de sloop van gebouwen:

- het opstellen van criteria voor sloop binnen het beschermde rijksstadsgezicht zodat de sloopvergunning in het kader van artikel 37 van de Monumentenwet kan worden getoetst. Deze criteria zullen grote overeenkomsten hebben met de criteria die gesteld zijn bij de aanlegvergunning voor *cultuurhistorisch waardevolle bebouwing* (zie handboek bestemmingsplannen Delft 2006, artikel 24 blz. 42).
- bouwhistorisch onderzoek eisen bij sloop van cultuurhistorisch waardevolle panden

Bouwen

Omdat er volgens de Woningwet voor alle bouwwerkzaamheden aan panden die liggen in het beschermd stadsgezicht een bouwvergunning is vereist, is het noodzakelijk daarvoor het beleid aan te passen door de volgende maatregelen te treffen:

- toevoegen aan de welstandsnota dat geen sneltoets kan worden toegepast voor alle bouwwerkzaamheden die plaatsvinden in het beschermd stadsgezicht;
- toevoegen aan de welstandsnota dat de toetsing van bouwwerkzaamheden in beschermde stadsgezichten dient te worden uitgevoerd door de Commissie voor Welstand en Monumenten
- voor een aantal (onderhouds)werkzaamheden zullen we de klant niet houden aan een vergunningplicht, mits de werkzaamheden volgens vastgestelde uitvoeringsvoorschriften worden uitgevoerd. Deze uitvoeringsvoorschriften zijn in conceptvorm gereed en zullen in 2007 worden vastgesteld.

7.2.3 Gebouwen buiten de binnenstad tot 1940

De komende jaren neemt het aantal gemeentelijke monumenten toe tot ca 900 per 1-1-2010, waarbij nadrukkelijk de gebieden buiten het historisch centrum aandacht krijgen.

Uit de top 100 van het GIP zal een top 50 à 75 geselecteerd worden die beschermd zal worden: alleen die gebouwen die kwalitatief hoog scoren en die oorspronkelijk zijn. Deze kunnen dan als object of complex beschermd worden als gemeentelijk monument.

De meeste van de in het MIP geïnterpreteerde objecten (gebouwen zonder beschermde status) zullen als cultuurhistorisch waardevolle bebouwing opgenomen worden in bestemmingsplannen.

7.2.4 Architectuur en stedenbouw uit de wederopbouw (1940-1965)

Naoorlogse gebouwen, zowel binnen als buiten het centrum, zijn nog niet eerder aan de orde geweest. Uit de wederopbouw top 50 à 75 zal een aantal gebouwen en complexen beschermd worden als gemeentelijk monument, een selectie uit het restant zal als cultuurhistorisch waardevolle bebouwing worden opgenomen in bestemmingsplannen.

Toelichting

De naoorlogse wijken vragen om een bijzondere vorm van "monumentenzorg", die sterk verschilt van de traditionele monumentenzorg die zich meestal richt op behoud van een individueel pand. Bovendien kent de wederopbouw ook een bijzondere typologie: woningbouwcomplexen, onderwijsgebouwen, kerken, openbare gebouwen, maar ook hele woonwijken met winkels en groenvoorzieningen. Niet zozeer de gebouwen op zich, zoals grote woningbouwprojecten en complexen, maar de structuur en de stedelijke ruimte zijn waardevol, en daarom beschermenswaardig. Maar deze ruimte wordt wel gemaakt met diezelfde gebouwen: door de compositie van hun massa's en hun plaatsing, en soms ook door het ritme in de gevelcompositie. Het doel van de nadere waardestelling is echter primair om stedenbouwkundige waarden specifiek te benoemen en te waarderen. Dit kan helpen om bij de planvorming tot een soort cultuurhistorische effectrapportage te komen. Hierbij is de inbreng van cultuurhistorie in ruimtelijke ontwikkelingen in de stad van belang. Bij ingrepen in de (historische) stad kunnen stedenbouwers vooraf aangeven hoe met deze waarden is omgegaan, en of ze afgezwakt, gehandhaafd, of juist zelfs versterkt worden. Bij zo'n aanpak is vereiste dynamiek en verandering in deze gebieden zeker mogelijk, er kan daarbij gedifferentieerd worden per wijk. Niettemin is een aantal gebouwen uit deze periode zo waardevol voor Delft dat bescherming als gemeentelijk monument gerechtvaardigd is. Sommige van deze waardevolle gebouwen worden bedreigd door leegstand, afstoting door de eigenaar, sloop en nieuwbouwwontwikkelingen.

7.2.5 Selectie en bescherming cultuurhistorische groen- en waterstructuren: plantsoenen, tuinen, parken, waterlopen, hofjes, begraafplaatsen

Uit de ambtelijke inventarisatie (zie paragraaf 6.2.7) dient een nadere waardestelling en selectie van waardevolle groen- en watergebieden in Delft te worden gemaakt waarvan een aantal gebieden vervolgens als "groen"-monument of cultuurhistorisch waardevolle groen- of waterstructuur zouden kunnen worden beschermd. Bij het maken en aanpassen van bestemmingsplannen moeten planmakers in de toekomst rekening houden met deze gebieden en hun beschermde status. Zodoende blijven waardevolle groen- en waterstructuren, die bijdragen aan een leefbare omgeving, bij ruimtelijke ontwikkelingen behouden en kunnen ze zelfs worden versterkt.

Afb. 6. De Bomenwijk, ontwerp W. van Tijen, gebouwd ca 1949-1951. Gerenoveerd in de jaren '80.

8. Instandhouden

Resultaten en toekomst: van restauratie naar instandhouding

De afgelopen jaren zijn bij restauratie en onderhoud van beschermde monumenten, beeldbepalende panden en monumentale stoepen goede resultaten behaald (zie onderstaande tabellen en bijlage V), maar er is nog veel werk te verrichten. Ook in de ISV2 periode (2005-2010) wordt verbetering van monumenten voortgezet.

Primair wordt de instandhouding door middel van het vergunningenstelsel, handhaving en subsidies geregeld. Het opstellen van een nieuwe subsidie- en financieringsregeling is gericht op de instandhouding van gemeentelijke monumenten en maakt daar onderdeel van uit.

Restauratie en verbeteringen: uitbetaald in genoemde periode

Monumenten	Periode	Aantal	Subsidie
Beeldbepalende panden (MOB)	2000 t/m 2005	7	€ 78.925
Rijksmonumenten (MOR)	2000 t/m 2005	88	€ 746.410
Gemeentelijke monumenten (MOG)	2000 t/m 2005	128	€ 1.307.388
Totaal	2000 t/m 2005	223	€ 2.132.723

Multiplijer-effect van subsidies

Het subsidiepercentage voor gemeentelijke monumenten bedraagt 40%. Hierdoor is het economische effect van de subsidies dusdanig dat eigenaren minimaal een 1,5 keer zo grote investering doen. De totale investering is 2,5 keer zo groot bij het opknappen c.q. verbeteren van monumenten (multiplier $1:0,4=2,5$). Vaak komen er nog andere, niet-subsidiabele, investeringen bij waardoor de multiplier nog groter is.

Realisatie overige subsidieregelingen: uitbetaald in genoemde periode

Overige subsidieregelingen	Periode	Aantal	Subsidie
Reclame-uitingen (REC)	2002-2005	20	€ 13.486
SBS bedrijven (SBS)	2002-2005	17	€ 304.328
Gevelaanpak/stoepen (SVP)	2000-2005	114	€ 503.668
Wonen boven winkels (WBW)	2002-2005	10	€ 34.190
Totaal	-	161	€ 855.672

8.1 Instandhouden; huidig beleid

8.1.1 Vergunningen en advisering

De gemeente draagt bij aan de instandhouding van beschermde monumenten en cultuurhistorisch waardevolle panden door het adviseren en sturen van eigenaren, beheerders en architecten bij de planvorming voor wijzigingen en herbesteding, door het verlenen (of in uitzonderlijke gevallen weigeren) van monumentenvergunningen voor beschermde monumenten, door het verlenen van subsidies en door handhaving.

In het kort omvat dit het volgende:

- het vergunningstelsel voor beschermde rijks- en gemeentelijke monumenten
- subsidieregelingen en financieringsmogelijkheden voor gemeentelijke monumenten
- subsidieregelingen en financieringsmogelijkheden van het rijk voor rijksmonumenten
- financieringsmogelijkheden van de provincie Zuid-Holland voor gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden gelegen binnen beschermde stadsgezichten
- een aanlegvergunningstelsel voor sloop en het beoordelen van ontwikkelingsplannen in het beschermde stadsgezicht (binnenstad)
- toetsingscriteria voor cultuurhistorisch waardevolle bebouwing in bestemmingsplannen
- handhaving van illegale (ver)bouw of sloop

Rol van de Commissie voor Welstand en Monumenten en de RACM

Bij vergunningaanvragen voor beschermde monumenten, zowel rijksmonumenten als gemeentelijke monumenten, geeft de Commissie voor Welstand en Monumenten altijd advies. De Commissie van de gemeente Delft is vertegenwoordigd in alle relevante disciplines: stedenbouw, architectuur, monumentenzorg en bouwhistorie. De gemengde Commissie beoordeelt zowel nieuwbouwplannen als plannen voor beschermde monumenten en beschermde stadsgezichten in hun context. Op deze manier is de kwaliteit van het bouwen in de historische stad gewaarborgd. De commissie beoordeelt het welstands- en monumentenaspect dus integraal. Kwaliteit van de openbare ruimte binnen beschermde stadsgezichten en reclame-aanduidingen worden ook beoordeeld.

Bij aanvragen voor rijksmonumenten geeft ook het rijk, de RACM, advies. Tot nu toe is dat wettelijk verplicht voor alle vergunningaanvragen op basis van de Monumentenwet 1988. In de loop van 2007 zal de *adviesplicht* veranderen in een *adviesbevoegdheid* en zal de RACM dus niet meer bij elke vergunningaanvraag voor een rijksmonument adviseren (zie ook 8.1.3).

8.1.2 Samenhang met aanpalend beleid

Zoals gezegd richt de monumentenzorg zich niet alleen op het afzonderlijke object, maar ook op grote structuren, gebieden en beschermde stadsgezichten. Het is dan ook van groot belang dat bij planvorming – of het nou om een gebouw, wijk of gebied gaat - alle samenhangende aspecten integraal en gelijktijdig worden benaderd.

Het gaat hierbij om de volgende aspecten:

- milieu (isolatie, dubbel glas, duurzaam bouwen etc)
- architectuur
- welstand
- gevelreclame
- verkeer (pollers, camera's, binnenstad autoluw, parkeren e.d.)
- de openbare ruimte
- infrastructuur
- water(huishouding)
- brandveiligheid

Alleen zo kan gestreefd en gewerkt worden naar een kwalitatief hoog niveau van het geheel en naar een positieve beleving van het stadsbeeld. Dit is in het belang van alle inwoners van de stad. Naar de buitenwereld toe geeft de gemeente daarmee aan hoe zij met haar stad, monumenten en beschermde stadsgezichten omgaat.

8.1.3 Rol van gemeente en rijk bij rijksmonumenten

A. De rol van de gemeente

De gemeente heeft een duidelijke eigen rol bij restauraties, verbouwingen en herbestemming van rijksmonumenten ten aanzien van:

- vergunningverlening
- inspectie
- handhaving
- advies inzake subsidie en financiering
- bijdragen aan de landelijke lobby (zoals de restauratieachterstand)
- het actief benaderen van eigenaren bij het instromen in de nieuwe BRIM-regeling
- eigenaren en beheerders helpen bij of stimuleren tot het opstellen van het periodiek instandhoudingsplan, de zogenaamde PIP

Bij al deze zaken is het overleg tussen gemeente en eigenaren van groot belang. Niet alleen procedureel in het kader van de monumentenvergunning maar ook bij het helpen zoeken en bemiddelen naar financiële middelen zoals (rijks)subsidies en andere vormen van financiering (laagrentende leningen, co-financiering, investeerders), en het stimuleren van periodiek onderhoud van het monument, ook in verband met instroming in de nieuwe BRIM-regeling. Bij landelijke lobby's die uit kunnen gaan van gemeenten of de Federatie van Grote Monumentengemeenten is bestuurlijk overleg tussen de gemeenten, VNG en het rijk van belang. Het ondersteunen van nieuwe initiatieven en bijdragen aan lobby's is daar onderdeel van.

B. Het rijk en zijn rol bij rijksmonumenten: van adviesplicht naar adviesbevoegdheid

Zoals gezegd zal in de loop van 2007 de adviesplicht van het rijk bij vergunningaanvragen voor rijksmonumenten worden vervangen door de *adviesbevoegdheid*. Doel hiervan is het verminderen van de adviezen van de rijksoverheid. Het rijk wil als adviesorgaan wel betrokken blijven bij zwaardere zaken of daar waar bijzondere, specifieke monumentwaarden in het geding zijn. In het geval van ingrijpende herbestemmingen, functiewijziging of grote restauraties van rijksmonumenten zal de RACM willen blijven adviseren. De eenvoudiger vergunningaanvragen kunnen door de invoering van de adviesbevoegdheid sneller behandeld worden door de gemeente, omdat de adviesrol van het rijk en dus ook zijn adviestermijn van twee maanden te vervallen.

Het vakteam MBK zal een strengere toets vooraf moeten doen om de instandhouding van de aanwezige monumentale waarden voldoende te kunnen waarborgen. Het advies van de Commissie voor Welstand en Monumenten zal altijd verplicht blijven conform de monumentenverordening en zal zwaar meewegen.

De rol, invloed en vooral de verantwoordelijkheid van de gemeente voor de instandhouding van rijksmonumenten wordt dus groter. Een verantwoorde, goede instandhouding van rijksmonumenten en het behoud van de aanwezige monumentale waarden moet de gemeente kunnen waarborgen. Dat is één van de aspecten waar de Erfgoedinspectie de gemeente op toetst.

8.2 Instandhouden; nieuw beleid

Ontwikkeling financiële instandhoudingsbeleid in monumentenzorg

De financiering van het restaureren van monumenten maakt een maatschappelijke ontwikkeling door van restauratie naar instandhouding van monumenten. De afgelopen tien jaar ging de aandacht vooral uit naar het restaureren van monumenten, ook gezien de in die tijd grote voorraad monumenten met een restauratieachterstand. Een deel van deze achterstand is inmiddels ingelopen. Om ervoor te zorgen dat de gerestaureerde monumenten in ieder geval in goede staat blijven, wil men tegenwoordig de aandacht verleggen naar het instandhouden van monumenten. De gedachte daarbij is dat indien goed onderhoud wordt gestimuleerd, kostbare restauraties kunnen worden voorkomen met als bijkomend voordeel dat de stad er continu mooi en goed onderhouden bij staat. Daarnaast is er de landelijke trend om meer met leningen uit revolving funds⁶ te gaan werken dan met subsidies.

Ontwikkeling instandhoudingsregeling rijksmonumenten

Het rijk heeft vanaf 2006 de subsidieregeling voor rijksmonumenten aangepast, waarbij de bovengenoemde ontwikkelingen zijn toegepast. De regeling heet BRIM (Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten) en is een combinatieregeling voor onderhoud en kleine restauraties om de monumenten zonder restauratieachterstand in goede staat te houden. Voor woonhuizen is een fiscale regeling beschikbaar en een laagrentende lening (tot maximaal € 250.000,-) bij het Nationaal Restauratie Fonds. Voor overige monumenten is subsidie beschikbaar voor een zes-jarig onderhoudsplan, het zogenaamde Periodieke Instandhoudingsplan (PIP). Voor panden met een restauratieachterstand heeft het rijk geen structurele financiering voorzien, maar er zal per begrotingsjaar wel of geen budget beschikbaar worden gesteld. In 2006 heeft het rijk 100 miljoen Euro beschikbaar gesteld voor de restauratieachterstand, voor 2007 is 140 miljoen Euro beschikbaar. Dat is wel het manco van de rijksregeling, want er zijn uiteraard nog steeds restauratieachterstanden. Ook hier in Delft gaat het om een fors bedrag: eind 2005 was er 14 miljoen euro subsidie voor rijksmonumenten nodig.

Ontwikkeling van de regelingen voor gemeentelijke monumenten

De gemeente Delft wil voor de gemeentelijke monumenten de landelijke ontwikkelingen volgen en daarmee een effectieve stimuleringsregeling creëren. De onderstaande voorstellen gaan dan ook uit van het inzetten van een subsidie op het onderhoud en kleine restauraties met een niet te hoog maximaal te subsidiëren bedrag. Indien het bedrag hoger wordt, omdat er blijkbaar een restauratieprobleem speelt, zal worden overgegaan tot het verstrekken van een lening uit het revolving fund. Met de voorstellen willen we de volgende effecten bereiken:

⁶ Een 'revolving fund' is een fonds waaruit leningen worden verstrekt, waarvan de rente en aflossing terugvloeien in het fonds, waardoor een continue bron ontstaat.

- Stimuleren van goed onderhoud van monumenten om vervolgschade en grote restauraties te voorkomen; goed onderhoud wordt dus beloond met een subsidie.
- Stimuleren van restauraties: niet door te belonen met een subsidie, maar door het verstrekken van laagrentende leningen. Een lening heeft voor de eigenaar nog steeds een stimulerend effect door de lage rente, maar de gelden vloeien weer terug voor nieuwe restauraties. Een pand met slecht onderhoud krijgt op de markt een lagere waarde en deze wordt niet “verrekend” door de beschikbaarheid van een subsidie.

Onderhoud zal alleen gesubsidieerd worden indien uit de rapportage van de Monumentenwacht, of een andere deskundige inspectie-instelling, naar voren komt dat het noodzakelijk is. Voor het wel of niet subsidiabel zijn van werkzaamheden, zal de richtlijn van de RACM worden toegepast. Dit levert de onderstaande concrete voorstellen op.

8.2.1 Regeling instandhouding huidige monumenten

De huidige budgetten voor monumenten zijn:

- € 240.000,- per jaar voor subsidies monumenten en gevelaanpak, gedekt uit ISV⁷
- € 300.000,- per jaar leningen uit het SVN-fonds⁸

Het subsidiebudget is de afgelopen twee jaar (nadat het budget gereduceerd is van € 522.000,- naar € 240.000,- per jaar) reeds in de maand mei/juni volledig uitgeven. Iedere subsidieaanvraag die daarna wordt ingediend, wordt afgewezen.

Om de huidige budgetten effectiever en beter verdeeld over het gehele jaar in te kunnen zetten, is het voorstel de maximale subsidiabele kosten te verlagen van € 75.000,- naar € 50.000,-, waarmee, met een subsidiepercentage van 40%, de maximale subsidie over een periode van 15 jaar op € 20.000,- per monument komt. Indien de subsidiabele kosten boven de € 50.000,- uitkomen, zal een laagrentende lening uit het SVN-fonds worden verstrekt, met een maximum van € 150.000,- per jaar. De regeling “subsidie-op-termijn” (100% subsidie na afloop van de looptijd van 15 jaar) zal komen te vervallen. Hiermee wordt het subsidiebudget ontlast en de verwachting is dat gedurende een groter deel van het jaar subsidie beschikbaar is. Door de verschuiving van de grote restauraties naar de leningen, kunnen er meer aanvragen worden gehonoreerd (ca. 42 subsidies tegenover 23 in 2006; voor de gedetailleerde uitwerking van de berekening zie bijlage VII). Voorgesteld wordt om vooruitlopend op de aanpassing van de verordening, de regeling “subsidie-op-termijn” te laten vervallen.

8.2.2 Afschaffing stimuleringsregeling panden en stoepen

Het subsidiebudget monumenten en gevelaanpak wordt deels benut voor de regeling panden en stoepen. Deze regeling heeft een projectmatig karakter en er is in de periode 2000-2006 een grote hoeveelheid verbeteringen aan gevels en historische stoepen mee gerealiseerd. Uiteraard zijn er altijd nog meer verbetermogelijkheden, maar de belangrijkste zaken zijn uitgevoerd. Omdat de middelen schaars zijn, is het voorstel de regeling op te heffen en het subsidiebudget alleen nog aan te wenden voor gemeentelijke monumenten. Door de aanpassing halverwege 2006 van de SBS-regeling⁹ kunnen verbeteringen aan winkelpuien en gevels vanaf dat moment ook via de SBS-regeling worden gefinancierd. Het belangrijkste verlies door afschaffing van deze regeling zal dan ook zijn het niet meer subsidiëren van herstel en vernieuwen van stoepen bij panden zonder monumentenstatus en rijksmonumenten. Bij gemeentelijke monumenten blijft het herstel van historische stoepen gewoon subsidiabel als onderdeel van het monument.

⁷ ISV: Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing

⁸ SVN: Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten

⁹ SBS: Subsidie Bedrijven Stedelijke vernieuwing

8.2.3 Steigerdoekreclame bruikbaar voor monumentenrestauraties

In steden als Den Haag, Den Bosch en Utrecht wordt gebruik gemaakt van steigerdoekreclame of sponsoring bij het restaureren van monumenten. In Den Bosch bijvoorbeeld heeft men grote banieren gehangen aan de steigers rondom het noordertransept van de grote kathedraal, de Sint-Jan, met daarop de logo's van sponsors. De Sint-Jan wil hiermee het restauratiefonds vullen. Bedrijven zoals de NS of een telecom-aanbieder kunnen gedurende een bepaalde tijd een grote reclame op een geveldoek aanbrengen. Deze reclame hoeft niet beeldvullend te zijn maar kan worden gecombineerd met een print van de gevel van het gebouw. De gelden die het bedrijf hiervoor betaalt, zouden gedeeltelijk ingezet kunnen worden voor de restauratie c.q. het herstel van de gebouwen. De consequentie voor het toestaan van dit soort doeken is dat de stad op sommige plekken tijdelijk met grote reclames wordt geconfronteerd. Om dit verantwoord te doen zal een regeling uitgewerkt moeten worden onder welke voorwaarden deze constructie wordt toegestaan. Hiervoor zal een apart beleidsvoorstel worden opgesteld. Hieronder volgen enkele voorbeelden van steigerdoeken met reclame.

Steigerdoekreclame op gebouw *Magna Plaza* (rijksmonument), voormalig hoofdpstkantoor, Amsterdam (bron: www.maxtension.com).

Steigerdoek met gevelprint en kunsttoepassing op rijksmonument huis Oudaen, Utrecht (bron: www.maxtension.com).

8.2.4 Opstellen en hanteren uitvoeringsvoorschriften restauraties monumenten

Om een goede instandhouding van monumenten te bevorderen en vergunningsprocedures te verminderen, worden er door de afdeling monumentenzorg uitvoeringsvoorschriften opgesteld voor bijna alle mogelijke wijzigingen en onderhoudactiviteiten aan een monument. Indien een eigenaar bijvoorbeeld iets met zijn dak wil gaan doen, kan hij bij de publieksbalie of op internet de eisen vinden waaraan hij moet voldoen om het op de goede manier te doen. Hiermee wordt duidelijkheid vooraf gegeven, zodat eigenaren en aannemers weten waar ze aan toe zijn. Ook kan er op een eenduidige manier met de klant worden gecommuniceerd, zodat het instandhouden en wijzigen van monumenten beter meetbaar en transparant wordt. Daarnaast zal in bepaalde gevallen geen vergunningsprocedure worden gestart, mits conform de uitvoeringsvoorschriften wordt gewerkt. Dit sluit goed aan bij de deregulering.

8.2.5 Adviseren bij cultuurhistorisch waardevolle panden

Onderdeel van de instandhouding van het gebouwde erfgoed in de gehele stad is ook het advies van het vakteam MBK bij reguliere bouwvergunningaanvragen en (her)ontwikkelingsplannen van cultuurhistorisch waardevolle bebouwing. Dit is de categorie gebouwen die geen formele beschermde status heeft, maar waaraan wel nadere eisen worden gesteld in het bestemmingsplan, waar specifieke en strengere welstandeisen voor gelden en waar ook een sloopregeling voor geldt c.q. moet gaan gelden.

8.2.6 Gebiedsgerichte monumentenzorg

Een gebiedsgerichte monumentenzorg is in de afgelopen tien jaar steeds belangrijker geworden. Men is zich bewuster geworden van het bouwen in een historische omgeving. Het belang van stedenbouwkundige structuren, van wijken en gebieden, het belang van zowel het oudere als jongere gebouwde erfgoed zoals de voor- en naoorlogse bouw, de beschermde stadsgezichten, en

het belang van water en groen is groter geworden. De Belvédèregedachte sluit hierbij aan en richt zich op behoud door ontwikkeling. In het vroegste stadium moet rekening worden gehouden met de aanwezige cultuurhistorische waarden bij de ontwikkeling van een plan. Deze waarden moeten zichtbaar worden gemaakt aan alle betrokken partijen. Pro-actief samenwerken en niet afwachten maar zelf, ook als gemeente, initiatief nemen staan daarbij centraal. De zogenaamde “rotte appel” aanpak zou hiervoor ingezet kunnen worden. Met het benoemen en aanpakken van de lelijke en slechte plekken in de stad (bijvoorbeeld door het opstellen van een adreslijst of het maken van een “sloop- of verbeterplan” van de stad) kan de stad plaatselijk geleidelijk aan verbeterd worden door detonerende en vervallen panden op te knappen of te vervangen door beter passende nieuwbouw.

8.2.7 Herbestemming

De gemeente krijgt regelmatig te maken met toekomstige leegstand van (grote) monumenten waar nieuwe functies voor moeten worden gezocht. Het herbestemmen van monumenten is daarom steeds vaker aan de orde. De markt speelt daar vaak vroegtijdig op in door de gebouwen te kopen en afspraken te maken over opbrengsten met de verkopende partij. Om leegstand, onnodig verval en niet-passende herbestemming te voorkomen zou de gemeente daarom vaker en beter moeten anticiperen op leegstand van beschermde monumenten door actief eigenaren te benaderen of eventueel door de gebouwen te verwerven. De gemeente moet de herbestemming in goede banen leiden. Niet afwachten dus tot de marktpartij of eigenaar naar de gemeente toe komt, maar ernaar streven partijen proactief te benaderen en te onderzoeken wat de toekomstige plannen van de eigenaar zijn. Ook vanuit monumentenzorg zal deze problematiek actief en bewust opgepakt worden. Het instellen van een gemeentebrede werkgroep die zich actief bezighoudt met herbestemming van monumenten en cultuurhistorisch waardevolle gebouwen zou aan deze problematiek in positieve zin kunnen bijdragen.

De “klassieke” restauratie komt steeds minder vaak voor dan in het verleden. Steeds vaker gaat een restauratie gepaard met een verbouwing en aanpassing van het monument om te kunnen voldoen aan de (technische) eisen van het nieuwe, gewenste gebruik. Bij panden met rijke interieurs of een bijzondere structuur of bij grote gebouwen en/of complexen die opgedeeld worden in kleinere eenheden, staat dit vaak op gespannen voet met het behoud van de aanwezige monumentale waarden in zowel interieur als exterieur. Het is dan ook heel belangrijk dat de gemeente in het allervroegste stadium alle betrokken partijen – zowel intern als extern - en adviserende instanties bijeen roept voor overleg. Hoe eerder hoe beter: alleen zo kunnen de plannen in goede banen geleid worden en kan er een goede balans ontstaan tussen de bouwkundige ingrepen aan het monument en het programma van eisen van de nieuwe functie. Langdurige leegstand of een te zwaar programma van eisen kunnen zo worden voorkomen.

8.2.8 Regeling en budget instandhouding definitieve gemeentelijk monumentenbestand Delft

In paragraaf 6.2.1 is de huidige regeling voor subsidies en leningen zodanig geoptimaliseerd, dat de huidige middelen zo effectief mogelijk worden ingezet.

Uitgaande van de behoefte voor onderhoud aan een monument van gemiddeld € 3000,- per jaar, een subsidiepercentage van 40%, en een te verwachten percentage eigenaren van 80% dat subsidie zal aanvragen, zijn de onderstaande budgetten nodig.¹⁰

Noodzakelijk subsidie en leningbudget voor instandhouding

Aantal monumenten	750	900	
Subsidie	€ 391.000,-	€ 470.000,-	per jaar
Lening	€ 384.000,-	€ 460.000,-	per jaar

Voor de gedetailleerde berekening zie bijlage VIII.

¹⁰ Feit is dat de afgelopen negen jaar 70% van de eigenaren subsidie heeft aangevraagd, met een beperkend budget.

Omdat het gemeentelijk monumentenbestand van Delft in het middenscenario zal groeien van 750 naar ongeveer 900 monumenten, is ook een groei van de budgetten voor het instandhouden van deze monumenten noodzakelijk.

Deze groei van het budget kan gefaseerd worden, omdat ook de aanwijzingen stapsgewijs zullen plaatsvinden tot 2010. De fasering komt dan neer op de volgende budgetten per jaar:

Fasering toename budget voor instandhouding

	huidig	2007	2008	2009	2010
Subsidie	€ 240.000,-	€ 391.000,-	€ 420.000,-	€ 440.000,-	€ 470.000,-
Lening	€ 300.000,-	€ 384.000,-	€ 410.000,-	€ 440.000,-	€ 460.000,-

Voor de gedetailleerde berekening zie bijlage VIII.

Financiële dekking

In de Programmabegroting 2007-2010 stelt het college aan de raad voor een extra structureel budget ad € 150.000,- voor het beleidsveld monumentenzorg ter beschikking te stellen. Daarnaast komt er ook een budget ad € 38.000,- aan bouwleges beschikbaar. Gezien deze extra middelen van € 188.000,- (zie ook paragraaf 8.4 financiële dekking middenscenario), komt er:

- € 67.000,- beschikbaar voor extra bezetting om het middenscenario te kunnen realiseren. Met de huidige personeelsbezetting kan dat niet.
- en is er voor subsidies aanvullend € 121.000,- beschikbaar. Dit levert dan een totaalbudget op voor subsidies van € 361.000,-.

Hiermee is een groei van het aantal gemeentelijke monumenten tot 900 stuks nog niet volledig te dekken. Gekozen wordt om voorlopig daarom maximaal 100 extra gemeentelijke monumenten aan te wijzen. Voor 850 monumenten is eigenlijk een totaal subsidiebudget van € 444.000,- nodig. Dat zal naar verwachting ten gevolge hebben, dat in de loop van het jaar een subsidiestop wordt ingesteld.

Voor de laagrentende leningen wordt een zelfde strategie toegepast. Door het aanwijzen van slechts 100 extra monumenten, is een budget van € 434.000,- nodig. Maar, indien het budget voor 2007, groot € 384.000,-, volledig wordt gebruikt (= 88%), zal ook voor de leningen gedurende het jaar een beperking c.q. stop opgelegd moeten worden. Voorstel is dan ook voorlopig het SVN-budget voor monumenten vast te stellen op € 384.000,-, een verhoging van € 84.000,- ten opzichte van het huidige budget. Aan de hand van ervaringen in 2007/2008 zullen mogelijk voorstellen worden gedaan voor verdere verhoging van het budget voor leningen in de jaren 2009-2010.

8.2.9 Wonen boven winkels

De stimuleringsregeling "wonen boven winkels" is eigenlijk geen instandhoudingsbeleid, maar is bedoeld als verbetering van het beeld en de leefbaarheid van het historische kernwinkelgebied. In veel steden is het "wonen boven winkels" ondergebracht bij de afdeling monumentenzorg. Reden daarvoor is dat het vaak om historische panden in de binnenstad gaat en veel van die panden ook beschermd monument zijn. Ook in Delft is het project Wonen boven winkels vanuit monumentenzorg sinds 1998 gestimuleerd met een subsidie voor het maken van een eigen ontsluiting voor een bovenwoning (budget van € 15.000,- per jaar). Het probleem is echter dat er geen (stimulerings)budget beschikbaar is om de woningen zelf te maken. Om toch de mogelijkheden die er zijn om extra woningen te realiseren niet te laten liggen, zal een apart beleidsvoorstel ingediend worden.

8.2.10 Oprichting revolving fund voor restauraties

Inmiddels hebben meerdere gemeenten (Amsterdam, Dordrecht, Den Haag, Leeuwarden, Utrecht) een eigen revolving fund speciaal voor restauraties van monumenten opgericht. Dit kan een belangrijk onderdeel zijn van het topscenario. Het voordeel van een dergelijk fonds is, zoals hierboven al genoemd, het terugvloeien van rente en aflossing in het fonds, waardoor het weer beschikbaar komt voor nieuwe restauraties. Delft gebruikt vanaf 2006 het SVN-fonds, maar dat is ook beschikbaar voor andere doelen en kan daarom minder goed als bron gekoppeld aan het

monumentenbestand worden gezien. Het voorstel is om in de volgende collegeperiode het oprichten van een eigen restauratiefonds uit te werken en dekking voor te zoeken. Als eerste indicatie voor de kosten van een fonds: om de gewenste leningen (€ 460.000,- per jaar) uit te kunnen zetten is een storting van ca. € 4,6 miljoen nodig.

8.2.11 Behoeftebepaling restauratieachterstand

Rijksmonumenten

Om inzicht te krijgen in de nationale restauratiebehoefte c.q. achterstand is de laatste intensieve restauratiebehoefte voor rijksmonumenten in 2001 uitgevoerd. Daarop is de budgetteringsverdeling over de verschillende steden de afgelopen jaren gebaseerd geweest. In 2006 is door het rijk steekproefsgewijs een nieuwe behoeftebepaling uitgevoerd. Het vakteam MBK heeft in 2006 de behoefte voor de echt grote restauraties in Delft in kaart gebracht en geschat op een benodigd subsidiebudget van ca. € 14 miljoen voor de periode 2006-2011.

Gemeentelijke monumenten

Voor gemeentelijke monumenten is in 1997 de laatste behoeftebepaling uitgevoerd. Het is een zeer arbeidsintensieve klus omdat alle monumenten grondig geïnventariseerd moeten worden. Enerzijds geeft het behoefteonderzoek een beeld van de benodigde middelen voor de komende jaren, anderzijds is het de eigenaar die uiteindelijk beslist om een restauratie wel of niet uit te voeren. Daarom kan er geen te verwachten subsidiebehoefte uit worden bepaald. Gezien de kosten en de geringe meerwaarde, heeft het uitvoeren van een intensieve behoeftebepaling voorlopig geen prioriteit.

8.2.12 Beschermd monumenten: elke vijf jaar visuele controle exterieur

Om goed zicht te hebben op de (bouwtechnische) staat van onderhoud van de beschermde monumenten is het noodzakelijk om eens in de vijf jaar het exterieur van de panden op technische staat te onderzoeken. Dit onderzoek kan vanaf de straat plaatsvinden, als visuele controle van buitenaf. Een dergelijke inventarisatie levert nuttige informatie op over de bouwkundige staat van de panden. Er kunnen dan zonodig gericht maatregelen getroffen worden bij bouwkundige gebreken. Bij het constateren van illegaal aangebrachte wijzigingen of toevoegingen kan eventueel worden overgegaan op handhaving. Deze vorm van visuele inspectie draagt bij aan de instandhouding van de beschermde monumenten.

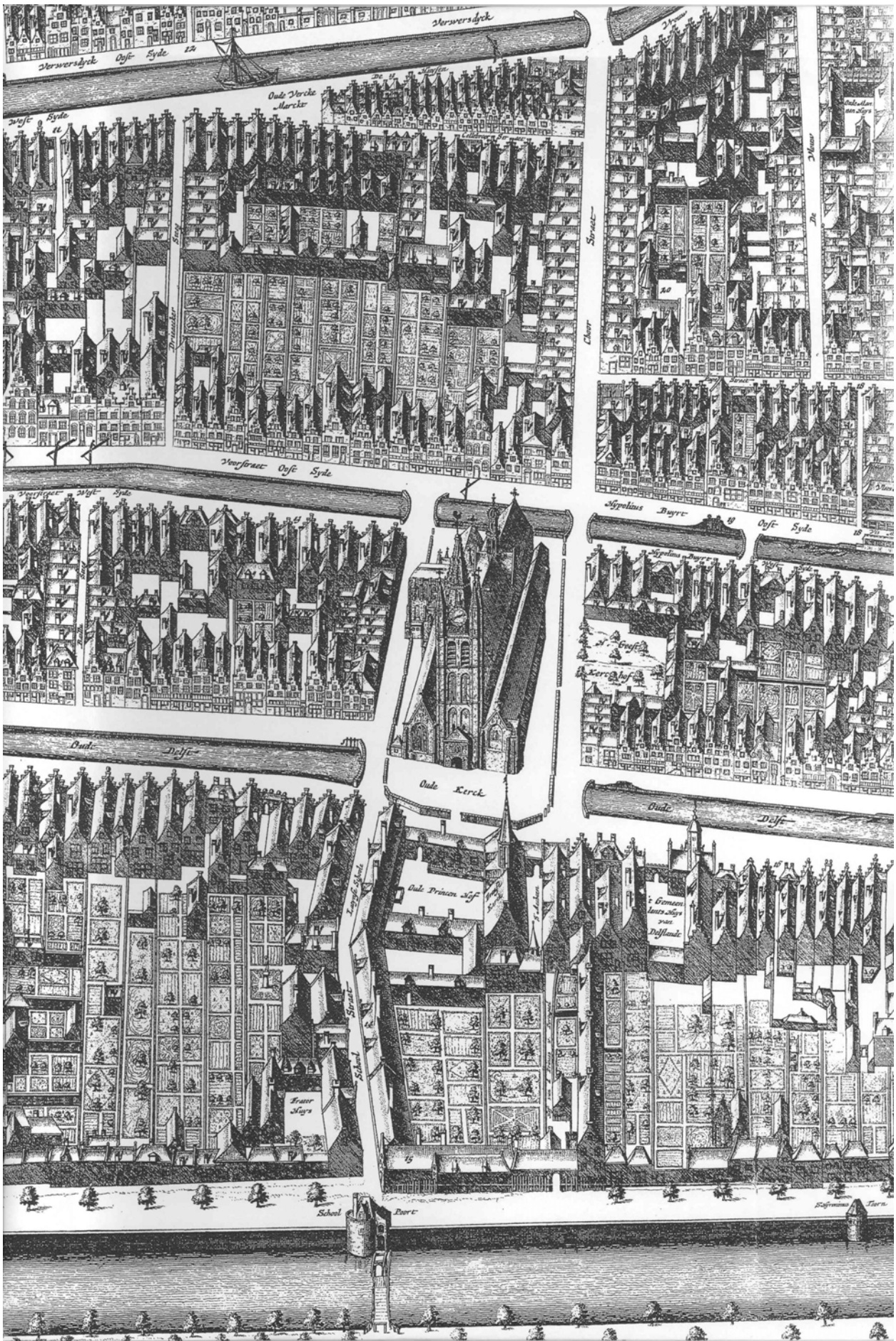
8.2.13 Subsidie/stimuleringsregeling voor onderhoud waardevol cultuurhistorische groen- en waterstructuren

Indien we de waardevolle (beschermd) groen- en waterstructuren in goede staat willen houden en eigenaren en beheerders willen stimuleren onderhoud te plegen, zowel wat betreft aanleg als beplanting, zal daar een subsidieregeling tegenover moeten staan. Ter vergelijking: ook het rijk kent een subsidieregeling voor het onderhoud van historische buitenplaatsen en de daarbij behorende landgoederen zoals parken en tuinen.

8.2.14 Moderne bedreigingen voor het monument

Vanuit monumentenzorg zal er in het topscenario ook aandacht zijn voor moderne bedreigingen die het behoud en de instandhouding van monumenten bemoeilijken. Alle vakkennis zal worden ingezet om, in samenhang met aanpalend beleid zoals verkeer en mobiliteit (onder andere binnenstad autoluw), waterhuishouding en de openbare ruimte, aantasting en verlies van monumentale waarden te voorkomen. De hieronder genoemde bedreigen zijn aan de orde:

- ontsieringen en schade door graffiti
- schade aan monumenten en stoepen door zwaar verkeer
- heien
- (ont)graven op grote diepte (zoals tunnels en garages)
- het maken van kelders
- reclameborden, markiezen e.d.
- camera's, pollers etc.
- waterwinning of -onttrekking

Afb. 7. Detail van de omgeving rond de Oude Kerk, Kaart Figuratief van Delft uit 1675-1678.

9. Kennis delen

Kennisoverdracht, het creëren van bewustwording en draagvlak (zowel intern als extern) is voor de bescherming, het behoud van het historisch erfgoed van Delft en bij ruimtelijke ontwikkelingen in de stad van groot belang.

Het aspect kennis delen en uitwisselen wordt gerealiseerd door:

- samenwerking en kennisuitwisseling met andere vakteams en afdelingen
- het geven van advies en voorlichting (zowel aan het publiek als binnen de gemeentelijke organisatie)
- het maken en actualiseren van informatiebladen
- een website
- het documenteren en vastleggen van (bouwhistorisch) onderzoek van (beschermde) monumenten
- (het meewerken) aan boeken en publicaties
- bijdragen of kennisgevingen in het cultuurhistorische bulletin *Delf*
- het maken van persberichten

9.1 Kennis delen: huidig beleid

Tot nu toe is de aanwezige vakkennis op de volgende manieren voor het publiek toegankelijk:

- via het gemeentelijk cultuurhistorisch bulletin *Delf* (verschijnt vier keer per jaar); het bevat inhoudelijke artikelen maar er kunnen ook berichten over bijvoorbeeld nieuwe regelingen en wetwijzigingen in worden opgenomen
- via informatiebladen voor het publiek (ook digitaal via gemeentelijke website)
- via de monumentenlijst, de verordeningen en subsidieregelingen (ook digitaal via de gemeentelijke website)
- via persberichten in kranten en op het internet
- via een (gedateerde, slecht bereikbare) monumentenwebsite
- door organisatie van Open Monumentendag

9.1.1 Kennis delen en lobby op nationaal niveau

De gemeente Delft participeert in de Federatie van Grote Monumentengemeenten (een landelijk netwerk). Ruim 50 gemeenten houden zich bij jaarlijkse (thema)bijeenkomsten op locatie bezig met gemeentelijk en nationaal beleid en nieuwe wetgeving.

In het najaar van 2005 hebben de vakwethouder en het vakteam MBK zich, op initiatief van de Federatie, succesvol ingezet voor lobbies. Op nationaal niveau was de lobby succesvol voor wat betreft de restauratieachterstand van rijksmonumenten. Op lokaal niveau was de lobby geslaagd voor wat betreft het binnenhalen van rijkssubsidie voor grote restauratieprojecten zoals bijvoorbeeld voor de Maria van Jessekerk.

9.1.2 Toegankelijkheid en openbaarheid gegevens

Sinds voorjaar 2006 is het voor burgers, makelaars en notarissen mogelijk om via de gemeentelijke website op te zoeken of een bepaald pand in het beschermde stadsgezicht ligt en of een bepaald pand een beschermde status als gemeentelijk of rijksmonument heeft. Daaraan was en is - ook ambtelijk - grote behoefte.

Historische foto's van monumenten kunnen op adres opgezocht worden via de digitale beeldbank en website van het gemeentearchief. Bouwhistorische notities en andere (foto)documentatie zijn voorlopig alleen intern beschikbaar.

9.1.3 Stimuleren en bekend maken van andere regelingen voor restauraties bij rijk en provincie

Veel eigenaren zijn niet of onvoldoende op de hoogte van de financiële regelingen voor beschermde monumenten die het rijk en de provincie bieden. Daarom is het belangrijk om pro-actief nieuwe en gewijzigde financiële (rijks)regelingen te communiceren met eigenaren en gebruikers. Hiervoor wordt het bulletin *Delf* gebruikt, maar ook de infobladen en de (toekomstige) nieuwe website. Met een digitale nieuwsbrief en/of speciale voorlichtingsbijeenkomsten voor eigenaren en beheerders zou de doelgroep nog makkelijker te bereiken zijn. De diverse financiële regelingen zijn beschreven in hoofdstuk 8.

9.2. Kennis delen: nieuw beleid

9.2.1 Website

De bestaande website monumentenzorg dateert van 1996 en is niet actueel. Wij zijn dan ook van plan om de bestaande, sterk verouderde monumentensite te moderniseren en actualiseren, en te koppelen aan de erfgoedwebsite www.Collectie.Delft.nl waar ook de websites van archeologie, archief en de musea te vinden zijn. Zo ontstaat er één overkoepelende website van het Delfts erfgoed.

Delft kan zich, als historische monumentenstad die veel toeristen trekt, via een website goed profileren. De te vernieuwen website zou bij voorkeur tweetalig moeten worden opgezet, Nederlands-Engels in verband met het internationale toerisme. Daarnaast moeten er weblinks komen naar de wijkwebs, en de landelijke, algemene monumentenzorgwebsites.

Informatiebladen en aanvraagformulieren voor vergunningen en subsidie zijn beschikbaar via de algemene website van de gemeente.

Het ontsluiten van de toekomstige bouwhistorische waardenkaart, de redengevende beschrijvingen, bouwhistorische notities en (foto)documentatie voor een groter publiek via het internet is toekomstig onderdeel van de website. Via de website zullen burgers, architecten en ontwikkelaars (bouw)historische informatie over de te ontwikkelen locaties en gebouwen kunnen raadplegen.

9.2.2 Delft als gastheer voor landelijke monumentenorganisaties

Landelijke organisaties zoals de federatie van Grote Monumentengemeenten, het Nationaal Contact Monumenten en het Nationaal Restauratie Fonds organiseren een of meerdere keren per jaar bijeenkomsten op verschillende plaatsen in het land waarbij kennis wordt uitgewisseld en een kleine excursie wordt georganiseerd. Tot nu toe heeft Delft één keer haar monumentencollega's in de stad onthaald, bij een themadag van de federatie in het jaar 2000. De stad zou zich goed kunnen profileren door structureel, bijvoorbeeld eens per jaar, één van de landelijke bijeenkomsten naar Delft te halen.

9.2.3 Publicaties, communicatie: nieuw beleid

Om een groter draagvlak te krijgen bij de burger en om te laten zien wat monumentenzorg in Delft doet en wat wij de burger en andere betrokkenen kunnen bieden, willen we het onroerende erfgoed van Delft en de bereikte resultaten van de monumentenzorg vaker onder de aandacht brengen. Ook willen we eigenaren en (wijk)bewoners van de betreffende wijken betrekken bij onze activiteiten en werkzaamheden door de inventariserende onderzoeken en de uitkomsten daarvan bekend te maken. Met fietstochten kan de waardevolle architectuur in de gebieden buiten de binnenstad van dichterbij bekeken worden. Door een digitale nieuwsbrief en door voorlichtingsbijeenkomsten willen we eigenaren op de hoogte houden van nieuwe ontwikkelingen, veranderingen in wettelijke regelingen en nieuwe financieringsmogelijkheden. Nu gebeurt dat slechts af en toe door berichten in de *Stadskrant* of in *Delft*. Ook willen we de jeugd meer betrekken bij monumenten door educatieve en creatieve activiteiten. Tot nu toe gebeurde dit alleen bij activiteiten in het kader van Open Monumenten Dag, zoals bijvoorbeeld een fotowedstrijd voor scholieren.

Het (mee)werken aan publicaties kan zowel in boekvorm als in digitale vorm, in de vorm van nieuwsitems op het internet over bijvoorbeeld de resultaten van de inventarisaties, bijzondere bouwhistorische vondsten, over afgeronde restauraties of over een succesvolle lobby van de vakwethouder.

Het bovenstaande willen we realiseren door:

- publicaties (bijdragen in *Delft* niet meegerekend want dat is een reguliere taak): (meewerken aan) boeken, internet-items, artikelen voor tijdschriften maken en publiceren over de resultaten van monumentenzorg en over bouwhistorisch onderzoek
- monumenteneigenaren pro-actief te benaderen door middel van een (digitale) nieuwsbrief
- educatieve activiteiten rond monumenten en jeugd
- het organiseren van (wijk)bijeenkomsten, fietstochten en architectuurwandelingen, in samenwerking met organisaties als de Bond Heemschut, Docomomo, het Erfgoedhuis en Delft Design
- het organiseren van voorlichtings- en kennisbijeenkomsten voor eigenaren en beheerders

9.2.4 Stadsmarketing en promotie van Delft

Het komt de stadsmarketing en promotie van Delft ten goede als de vakteams CKE, MBK, het nieuwe cluster Cultureel Erfgoed Delft (musea, archief en archeologie) en het Toeristen Informatie Punt (TIP) intensiever betrokken worden bij elkaars activiteiten op het gebied van kunst, cultuur, cultureel erfgoed en monumentenzorg. Elk organisatie-onderdeel kan haar bijdrage leveren aan een gezamenlijke activiteit om het (cultuur)toerisme te stimuleren.

Suggesties voor gezamenlijke activiteiten:

- een overkoepelende website
- een gezamenlijke digitale beeld-, kennis- en collectiedatabank van archief, musea, archeologie en monumentenzorg
- kennis toegankelijk maken voor een groot publiek naar voorbeeld van de digitale stamboom en het huizenonderzoek
- gezamenlijke projecten op het gebied van geschiedenis, beeldende kunst, design en architectuur
- gezamenlijke activiteiten organiseren bij Open Monumentendag
- samenwerken bij het herbestemmen van monumenten met een culturele functie
- het gezamenlijk ontwikkelen van promotiemateriaal en publicaties
- een gezamenlijke programmering voor tentoonstellingen
- samenwerken aan erfgoededucatie
- het weer opstarten van de regiegroep Cultureel Erfgoed: gestructureerd overleg in gemeentebreed perspectief

Hierbij kan onder andere worden gedacht aan (bestaande) projecten en plannen als:

- Verhalen van steden, buurten of industrie, verhalen in de wijken
- Festivals als de Mooi Weer Spelen, Kunst in de Wijken of Design in Delft
- De zogenaamde "hotspots", culturele plekken in de stad met een rijke geschiedenis
- Nieuwe huisvesting voor het cluster CED
- Een gezamenlijk collectiedepot van alle erfgoedinstellingen met centraal beheer

9.2.5 Delft : monumentenstad in internationaal perspectief

Een toerist die Brussel bezoekt en daar in een hotel logeert vindt in de lobby diverse folders voor dagtochten en andere activiteiten. Wanneer hij de brochure met dagtochten opent vindt hij daarin niet alleen uitstapjes naar historische Belgische steden, maar ook twee dagtochten naar Nederland: een excursie naar Amsterdam én een excursie naar Delft. Na Amsterdam is Delft een geliefd excursiedoel voor buitenlandse toeristen. De helft van het aantal dagtoeristen dat Delft bezoekt, is uit het buitenland afkomstig, 20% zijn Delftenaren, 30% zijn andere Nederlanders (bron: TIP). Zie ook bijlage XIII (Bezoekers bezienswaardigheden in Delft, 2000-2005).

De toeristen die het oude centrum van Delft bezoeken komen onder andere uit Japan, China, Italië, Spanje, Frankrijk, Duitsland, Tsjechië, Polen, Rusland en uit vele andere landen. De buitenlandse toerist weet Delft dus kennelijk makkelijk en in grote getale te vinden. Dit dankt Delft niet alleen aan de naam Vermeer, het Koninklijk Huis en de Porceleynse Fles, maar vooral ook aan de mooie compacte, historische binnenstad met de vele monumenten en stadsgrachten.

Om Delft als internationale monumentenstad in Europa onder de aandacht te brengen van het internationale publiek en professionals, willen we de volgende initiatieven ontplooien:

- onderzoeken of Delft met een thematisch onderwerp erkenning zou kunnen krijgen van UNESCO; bijvoorbeeld het "Oranjelint" in de binnenstad (Oude en Nieuw Kerk en Prinsenhof), of de TU-campus
- aanhaken bij bestaande internationale netwerken van Europese monumentensteden
- 'cultural heritage' als één van de speerpunten bij buitenlands beleid en internationale betrekkingen
- aanhalen van contacten en samenwerkingsverbanden met de TU en het internationale onderzoeksinstituut @MIT (Restauratie, Modificatie, Interventie en Transformatie), dat geleid wordt door prof. ir. J. Coenen. Als initiator en coördinator wil hij @MIT omvormen tot kenniscentrum en meldpunt op het gebied van restauratie in de breedste zin.

- *Delft als gastheer voor bijeenkomsten van internationale erfgoedorganisaties*

9.2.6 Publicaties: themaboeken

In het topscenario zal jaarlijks een themaboek over cultureel erfgoed, monumentenzorg en architectuur in Delft gemaakt worden, bijvoorbeeld over (één van) de volgende onderwerpen:

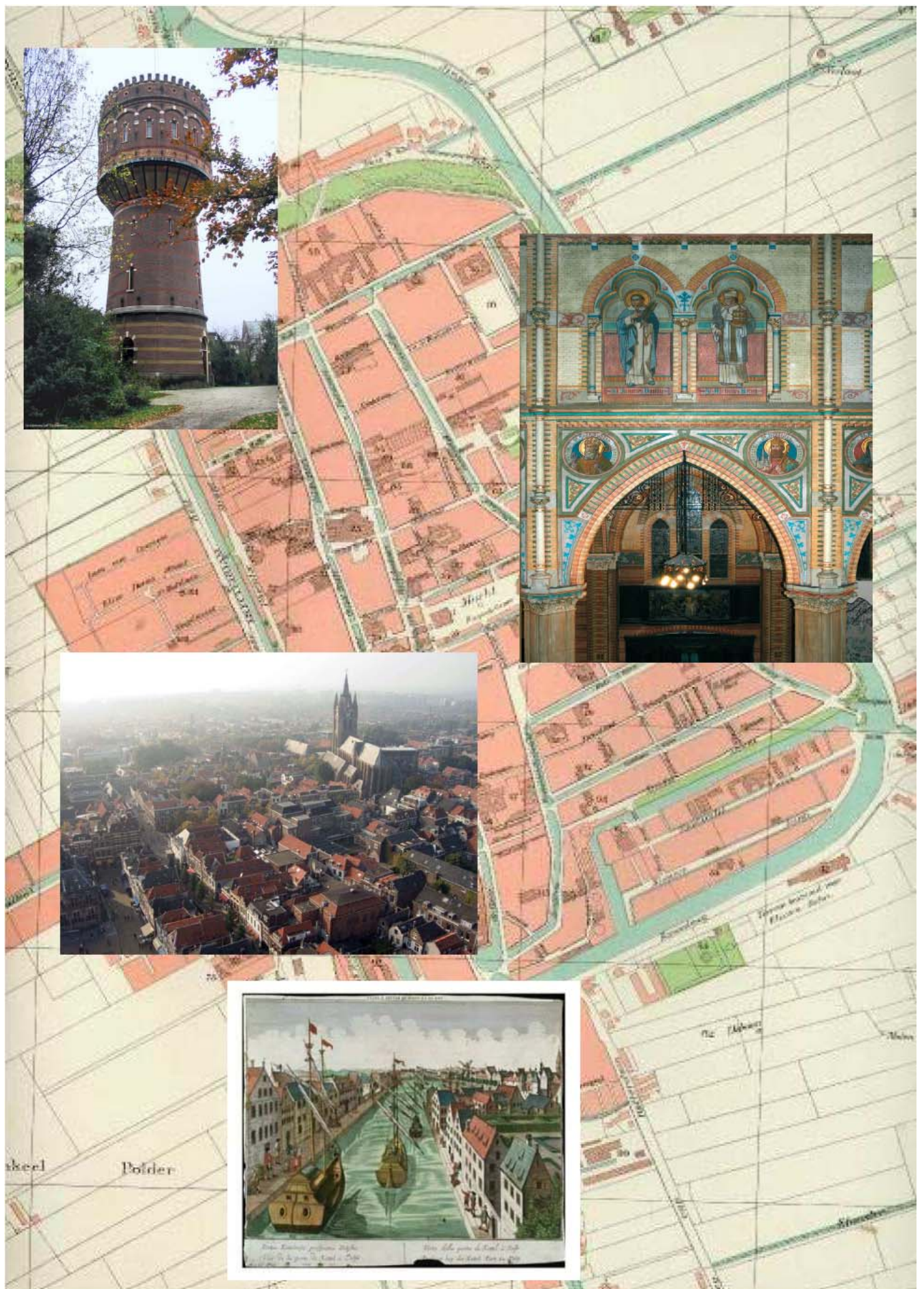
- *wederopbouwarchitectuur en -stedenbouw in Delft (met fietsroute)*
- *het interieur van woonhuizen en andere monumenten*
- *de drie nieuwe beschermde stadsgezichten: Agnetapark, Nieuwe Plantage en de vooroorlogse TU-wijk*
- *een actuele architectuurgids met kaart, wandel- en fietsroute voor heel Delft*
- *een monografie over de Delftse architect Kersbergen*
- *een nieuw monumentenboek met daarin de “hotspots” in de stad*
- *kleurgebruik in de binnenstad*
- *bouwhistorie*
- *waardevolle interieurs*
- *waardevol cultuurhistorisch groen: plantsoenen, water, tuinen, parken, begraafplaatsen*

9.2.7 Verborgene schatten: tentoonstelling bouwhistorische, monumentale onderdelen uit gesloten bouwhistorisch depot

Een tentoonstelling over historische bouwfragmenten in Delft heeft nog niet eerder plaats gevonden. De gemeente heeft voor archeologische vondsten en bouwfragmenten uit monumenten en gesloopte panden gesloten depots op verschillende locaties. De depots zijn in beperkte mate toegankelijk voor medewerkers van de gemeente, voor het publiek zijn ze niet toegankelijk. De onderzoeks- en documentaire betekenis van de bouwfragmenten en interieuronderdelen is groot. Bovengenoemde expositie is laagdrempelig, draagt bij aan de promotie van Delft en is goed te combineren met (jeugd)educatie. Door het tonen van de bouwfragmenten met oude instrumenten en ambachten, en de vergelijking daarvan met soortgelijke moderne bouwmaterialen en bouwtechnieken, kan de belangstelling voor het traditionele ambacht en oude bouwmaterialen levendig worden gemaakt voor het publiek.

9.2.8 Gezamenlijk depot Cultureel erfgoed Delft: archief, archeologie, musea en historische bouwfragmenten

Zoals hierboven beschreven hebben de gemeentelijke erfgoedafdelingen – archief, archeologie, musea en monumentenzorg - meerdere (tijdelijke) afzonderlijke depots, verspreid over meerdere locaties en gebouwen. De fysieke en klimatologische omstandigheden van deze depots zijn niet optimaal. Het zou daarom wenselijk zijn te beschikken over één gezamenlijk depot voor alle (roerend) erfgoedcollecties. Voor een nieuwbouwdetot bestaan nu nog geen concrete plannen, maar de gemeente zal, in het kader van nieuwe wetgeving op het gebied van archeologie (het wetsvoorstel voor de archeologische wet op de monumentenzorg is in april 2006 door de Tweede Kamer aanvaard), verplicht worden te voldoen aan wettelijke eisen voor een archeologisch depot. Hierin zouden ook (opgegraven) bouwfragmenten en bouwmaterialen uit Museum Het Prinsenhof, uit de collectie archeologie en uit bovengenoemde bouwfragmentencollectie van het vakteam MBK kunnen worden opgenomen. Voor een kostenraming zal er een collectieplan moeten worden gemaakt. Het cluster CED kan het beheer van het nieuwe gezamenlijke depot op zich nemen. Door een toekomstige nieuwe depotruimte voor de gehele erfgoedsector zouden de afzonderlijke depots kunnen worden opgeheven.

Afb. 8. Plattegrond Van Doorne, 1898, de watertoren, interieur Maria van Jessekerk, Delft vanuit de lucht en de oude haven.

10. Financiële onderbouwing nieuw beleid

In deze nota zijn drie scenario's beschreven voor nieuw beleid. Uitgangspunt bij de inrichting van de scenario's was het hebben van voldoende middelen om de scenario's ook daadwerkelijk te kunnen realiseren en het belang van de betreffende onderwerpen. In hoofdstuk 5, waar de scenario's worden toegelicht, is al kort aangegeven welke middelen nodig zijn voor de scenario's. In de hoofdstukken over de vier pijlers van de monumentenzorg: inventariseren, beschermen, instandhouden en kennis delen zijn de voorstellen uit de diverse scenario's nader uitgewerkt. In dit hoofdstuk zal de financiële kant van de zaak worden belicht.

10.1 Het nulscenario met huidige middelen: "pas op de plaats"

Bezetting

Op dit moment is de bezetting voor monumentenzorg 5,5 FTE als volgt ingericht:

- 0,5 FTE vakteamhoofd
- 1,0 FTE bouwhistoricus tevens beleid
- 1,2 FTE medewerker monumentenzorg vergunningen en beleid
- 1,9 FTE medewerker monumentenzorg handhaving en subsidies
- 0,9 FTE medewerker projectondersteuning monumentenzorg

In Delft lijken we een gemiddelde (niet veel/niet weinig) bezetting te hebben, afgezet tegen het aantal monumenten.

Met een totaal aantal monumenten van 1459 stuks (709 rijks- en 750 gemeentelijke monumenten), komt dit op 265 monumenten per FTE. Dit kengetal wordt hier geïntroduceerd om enigszins een vergelijking te kunnen maken met andere gemeentes. Maar het blijft toch een beetje appels met peren vergelijken omdat in sommige gemeentes de handhaving of de vergunningverlening ondergebracht is bij BWT, terwijl die in Delft zijn ondergebracht bij MBK. In de top 10 monumentengemeentes van Nederland (zie bijlage XII) varieert dit kengetal tussen de 196 (gemeente Utrecht) en 600 (gemeente Schouwen-Duiveland) monumenten per FTE. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat enkele monumentengemeentes in 2006 hun formatie voor monumentenzorg uitgebreid hebben: bijvoorbeeld in Leiden en Rotterdam (resp. 1,5 en 1 fte erbij).

De voorstellen die in het nulscenario worden gedaan, kunnen alle gerealiseerd worden met de huidige bezetting. Omdat er geen "aanwijzingen monumenten" meer zullen plaatsvinden, vallen de daarvoor bestemde uren vrij voor de andere activiteiten genoemd als nieuw beleid in het nulscenario. Gedetailleerde uitwerking hiervan is te vinden in bijlage IX.

Werkbudgetten

In de werkbegroting van het vakteam Monumentenzorg en bouwkwaliteit zijn onder diverse posten budgetten opgenomen voor operationele activiteiten. Deze budgetten blijven noodzakelijk in het nulscenario, waarbij het budget dat vrijvalt door het stoppen met het aanwijzen van nieuwe gemeentelijke monumenten, zal worden ingezet op de nieuwe activiteiten op het gebied van bouwhistorisch onderzoek, adviseren bij cultuurhistorisch waardevolle objecten en het vullen en onderhouden van de website.

Stimuleringsbudgetten

Om de instandhouding van gemeentelijke monumenten te stimuleren, zijn, zoals genoemd in hoofdstuk 8, subsidies en leningen beschikbaar. Deze zijn:

- € 240.000,- per jaar voor subsidies monumenten en gevelaanpak, gedekt uit ISV-gelden¹¹
- € 300.000,- per jaar leningen uit het SVN-fonds¹²
- € 15.000,- per jaar subsidie voor toegangen wonen boven winkels

In hoofdstuk 8.2.1 is uitgelegd hoe de regeling dient te worden aangepast om deze budgetten effectiever in te kunnen inzetten. De budgetten blijven in het nulscenario gelijk.

¹¹ ISV: Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing

¹² SVN: Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlands gemeenten

Ook hiervoor wordt een kengetal geïntroduceerd om vergelijking met andere steden mogelijk te maken. Met 750 gemeentelijke monumenten, ontstaat er een kengetal voor subsidie en leningen van € 720,- per monument per jaar. In de top10 monumentengemeenten van Nederland varieert dit aantal tussen de 0 (gemeente Haarlem met 100 gemeentelijke monumenten) en € 3424,- per monument per jaar (gemeente Amsterdam) met een gemiddelde van € 1409,-. Delft zit hiermee nog onder het gemiddelde van deze monumentengemeenten met betrekking tot financiering instandhouding. Zie de vergelijking top-10 monumentengemeenten in bijlage XII.

10.2 Middenscenario: “oog voor het geheel”

Bezetting

Om de diverse beleidsvoornemens uit het middenscenario te kunnen realiseren is extra bezetting nodig. Het gaat om 1,1 FTE extra met schaal 10, bovenop de in het nulscenario genoemde bezetting. Totaal kosten per jaar € 67.000,-.

De noodzaak voor de extra bezetting zit voor het grootste deel (46%) in de pijler kennis delen: communicatie en voorlichting, waarmee de kennis en het draagvlak in de maatschappij over cultuurhistorie wordt vergroot, waarmee uiteindelijk waardevolle panden voor sloop worden behoed en hun monumentale waarden worden versterkt of in ieder geval behouden blijven voor de toekomst.

Tweede deel (39%) van de noodzaak voor extra bezetting zit in het feit dat de uitvoerende werkzaamheden toenemen, door de toename van het aantal gemeentelijke monumenten van 750 naar 900 stuks. Hierdoor zijn meer vergunningaanvragen te verwachten, en dus ook meer begeleiding van uitvoering én handhaving.

De laatste deel (15%) extra capaciteit is nodig voor onderzoek en beleid in verband met het beschikbaar en toegankelijk krijgen van de reeds aanwezige kennis (bijv. bouwhistorische waardenkaart).

Voor de gedetailleerde uitwerking hiervan zie bijlage X.

Met een totaal aantal monumenten in dit scenario van 1609 stuks (709 rijks- en 900 gemeentelijke monumenten), komt het bezettingskengetal op 244 monumenten per FTE.

Het aantal monumenten per medewerker daalt iets ten opzichte van het nulscenario, door de verschuiving van de activiteiten naar kennis overdragen, maar nog steeds hebben we het in Delft dan over een gemiddelde bezetting voor monumentenzorg.

Werkbudgetten

De werkbudgetten blijven gelijk als bij het nulscenario.

Stimuleringsregelingen

In hoofdstuk 8 is beschreven welk instandhoudingsbudget in 2010 benodigd zou zijn in dit scenario:

- € 470.000,- per jaar voor subsidies monumenten
- € 460.000,- per jaar leningen voor monumenten

Het kengetal voor stimuleringsbudgetten komt daarmee op € 1033,- per monument per jaar.

In paragraaf 8.2.8 is al aangegeven dat gestart wordt met een strategie met de aanwijzing van maximaal 100 extra monumenten. Vanuit deze startpositie zal in de komende (begrotings-)jaren verkend moeten worden of er aanvullende financiële middelen voor monumentenzorg vrij te maken zijn. Als dat door omstandigheden niet (volledig) lukt heeft dat uiteraard gevolgen voor het tempo waarin het middenscenario en later zelfs het topscenario gerealiseerd kan worden.

10.2.1 Totaal meerkosten middenscenario

De totale meerkosten van het middenscenario in 2010 ten opzichte van het huidige budget zijn:

Uitgaven:

- € 67.000,- extra bezetting monumentenzorg
- € 230.000,- extra subsidiebudget

Totaal € 297.000,- meerkosten bezetting en subsidie

Ten opzichte van de voorgestelde structurele budgetverhoging voor 2007 ad € 150.000,- en bijkomend budget ad € 38.000,- voor bouwleges betekent dat er op termijn nog een aanvullend budget ad € 109.000,- nodig zou zijn.

Leningen, waarvan de rente en aflossing terugvloeien in het fonds:

- **€ 160.000,- extra leningen.** Ingaande 2007 wordt daar een eerste stap ad € 84.000,- uit het SVN-fonds in gedaan.

10.3 Topscenario: "Delft, het gezicht in ontwikkeling"

Personele bezetting

In het topscenario wordt uitgegaan van dezelfde bezetting als in het middenscenario. Er zijn dus geen meerkosten op het punt van bezetting. De genoemde onderzoeksvoorstellen zullen hoofdzakelijk worden uitbesteed onder begeleiding van het vakteam MBK.

Werkbudgetten

Om de ambities in het topscenario waar te maken, zullen de werkbudgetten ten opzichte van het nulscenario (en middenscenario) met de volgende bedragen moeten stijgen:

- € 400.000,- eenmalige projectkosten
- € 13.000,- per jaar voor het onderdeel kennis delen

Voor de gedetailleerde uitwerking hiervan zie bijlage XI.

Stimuleringsregelingen

In hoofdstuk 8 is beschreven welk instandhoudingsbudget in 2010 in het topscenario benodigd zou zijn:

- € 11.000,- per jaar voor subsidies cultuurlandschap en kleuronderzoek
- € 470.000,- per jaar voor subsidies monumenten
- € 4.600.000,- eenmalige storting in een monumenten restauratiefonds (revolving fund)
- € 460.000,- per jaar leningen uit dit monumentenrestauratiefonds
- € 460.000,- per jaar komt beschikbaar (ten opzichte van het middenscenario)

Het kengetal voor stimuleringsbudgetten komt daarmee op € 1046,- per monument per jaar; het stijgt slechts licht, omdat de leningen uit een andere bron afkomstig zijn, maar wel gelijk blijven als in het middenscenario.

10.3.1 Totaal meerkosten topscenario

De totale meerkosten van het topscenario ten opzichte van het middenscenario zijn:

Structurele uitgaven:

- € 13.000,- werkbudget
- € 11.000,- stimuleringsbudget

Totaal € 24.000,- extra structurele kosten

Incidentele uitgaven

- € 400.000,- extra eenmalige projectkosten
- € 4.600.000,- eenmalige inleg in revolving fund

Totaal € 5.000.000,- eenmalige kosten

Ten opzichte van middenscenario: leningen

- **€ 460.000,- per jaar minder leningen**

10.4 Totaalkosten over tien jaar met topscenario

Voor het topscenario zijn ook de meerkosten van het middenscenario nodig. Totaal is dan extra nodig, ten opzichte van het huidige budget, om het topscenario na tien jaar te bereiken:

- Structureel: € 91.000,- per jaar
- Incidenteel: € 400.000,- per 10 jaar (= € 40.000,- per jaar)
- Subsidies: € 230.000,- per jaar
- Leningen: € 160.000,- per jaar

- *Revolving fund:* € 4.600.000,- eenmalige inleg

Gemiddeld komt dit neer op een benodigd bedrag van € 521.000,- per jaar, exclusief de eenmalige inleg in het revolving fund.

10.5 Recapitulatie financiële dekking middenscenario

Om de komende vijf jaar het middenscenario volledig uit te kunnen voeren zijn de in paragraaf 10.2 genoemde extra middelen nodig.

In het kader van nieuw beleid is in de programmabegroting € 150.000,- voor monumentenzorg gereserveerd en daarnaast kan er uit de bouwleges € 38.000,- worden gedekt in verband met de uitbreiding van het monumentenbestand en de daaruit voortvloeiende bouwactiviteiten.

Omdat hiermee nog niet de volledige dekking van het middenscenario te realiseren is, zullen er voorlopig slechts 100 extra monumenten worden aangewezen in plaats van de voorgenomen 150 stuks in het middenscenario. Totaal zal € 67.000,- aan extra bezetting worden uitgegeven en € 121.000,- aan extra subsidiebudget.

Ook dan ontbreken er nog middelen om de subsidieregeling compleet te dekken (deze is slechts 81% van wat noodzakelijk is). De consequentie daarvan is dat de subsidiepot onvoldoende gevuld is om aan de volledige behoefte te kunnen voldoen, zodat gedurende het jaar een subsidiestop onvermijdelijk zal zijn.

Voor de leningen uit het SVN-fonds wordt voorlopig slechts € 84.000,- extra gevraagd. Ook daarvoor geldt dat dit nog ontoereikend zal zijn voor de toename van het aantal monumenten, met een jaarlijkse leningstop tot gevolg. In 2008 zal aan de hand van de ervaringen de komende jaren worden bepaald of een verdere verhoging van het budget noodzakelijk is.

Met de keuze om 100 extra monumenten aan te wijzen met bovengenoemde budgetten, komt het kengetal subsidie en leningen op € 876,- per monument per jaar, waarmee met de instandhoudingsregeling een middenpositie tussen het nulscenario en het middenscenario wordt ingenomen.

In de toekomst zal gekeken worden naar mogelijke middelen om het middenscenario volledig tot uitvoer te brengen.

Bijlage I

Beknopte geschiedenis van Delft

Plattegrond van Delft, "DELFI BATAVORUM VERNACULE DELFT", uit Stedenatlas door F. de Witt, ca 1698-1700.

Architectuur en stedenbouw vóór 1850

Delft is in de Middeleeuwen ontstaan. In de twaalfde eeuw werd de Schie gegraven, met in het verlengde daarvan de Oude Delft. Dit feit markeert het begin van een lange ontwikkeling. In opdracht van de graaf van Holland werd een gebied ontgonnen waarin hij een hof stichtte en waarbij de nederzetting Delft ontstond. Deze kreeg in 1246 stadsrechten en werd daarna nog enige malen vergroot. In 1355 bereikte de stad de omvang die tot in de negentiende eeuw zou blijven bestaan, geheel door wallen met stadspoorten omgeven. Reeds in de 13de en 14de ontstond de stedenbouwkundige structuur met grachten, straten en het centrale marktplein. Deze structuur zou sindsdien maar relatief kleine veranderingen ondergaan. Zelfs de middeleeuwse perceelindeling met individuele percelen, die in grafelijke erfhuur werden uitgegeven om er huizen op te bouwen, bleef voor een belangrijk deel intact.

Delft ontwikkelde zich tot een bloeiende welvarende stad die in rangorde na Haarlem en Dordrecht de derde stad van het middeleeuwse Holland was. Geleidelijk nam het aantal inwoners toe en daarmee ook het aantal huizen; daarvoor was nog voldoende ruimte binnen de omwalling. Aan de oostzijde van de Markt was ruimte voor een tweede parochiekerk, de Nieuwe Kerk. Aan de westzijde van de Markt waar ooit een grafelijke hof had gelegen bevond zich het bestuurlijke en economische centrum, met het stadhuis en gebouwen als lakenhal, vleeshal en waaggebouw. Aan de Koornmarkt werd kort voor 1250 een 'gasthuis' gesticht, het eerste ziekenhuis in ons land. Vanaf ca. 1400 kwamen er kloosters in de stad, overwegend in de randzones waar toen nog ruimte was. Toen kwamen er ook voorzieningen als Oude Mannenhuis en Oude Vrouwenhuis, en een tweede gasthuis. Enkele van deze complexen, die alle van een kapel waren voorzien, bestaan nog steeds, zij het met een andere bestemming. Van andere die zijn verdwenen is de vroegere ligging nog steeds herkenbaar in de huidige stedenbouwkundige structuur.

Een grote stadsbrand verwoestte in 1536 ongeveer driekwart van de stad. Relatief zwaar geconstrueerde gebouwen zoals kerken en kloosters brandden uit maar konden in oude vorm

worden hersteld. De overige bebouwing moest, op de bestaande percelen, opnieuw worden opgetrokken. Hoewel kelders en opgaand muurwerk van met name zijgevels zo mogelijk werden hergebruikt kunnen veel huizen en andere gebouwen gemakshalve na 1536 worden gedateerd. Er zijn in Delft enkele –in vergelijking met andere Hollandse steden overigens nog relatief veel- laatgotische of vroegrenaissance gevels en gevelgedeelten uit de jaren van vlak na de stadsbrand bewaard gebleven. Achter veel latere gevels gaat bovendien nog zestiende-eeuwse of zelfs nog oudere bouwsubstantie schuil.

Rond 1600 was de stad weer geheel herbouwd. Zij was zelfs nog voller geraakt vanwege de instroom van uit de zuidelijke Nederlanden gevluchte protestanten. In het derde kwart van de zestiende eeuw verloren de kloosters hun religieuze functie en een aantal maakte plaats voor nieuwe ontwikkelingen zoals de aanleg van de Beestenmarkt. De ontploffing van het kruithuis van Holland in 1654 was aanleiding voor de aanleg van de Paardenmarkt. Door vertrek naar andere steden, maar ook door pestepidemieën, nam het aantal inwoners na circa 1675 tot het einde van de achttiende eeuw voortdurend af. Pas toen stagneerde deze daling. Nieuwe modes en veranderende behoeften waren aanleiding tot aanpassingen van de bebouwing. Met name sedert de achttiende eeuw werden vele huizen gemoderniseerd en van lijstgevels voorzien, temeer ook omdat de oudere gevels de tand des tijds niet goed zullen hebben doorstaan. In enkele gevallen werd oudere bebouwing volledig gesloopt om nieuwbouw mogelijk te maken. Het grootste 'nieuwbouwproject' was wel de bouw van het Armamentarium in de 17de eeuw. In de 18de eeuw werden aan de Oude Delft enkele zeer grote herenhuizen gebouwd, maar de meeste bevatten inwendig nog oudere onderdelen.

In het westelijke gedeelte van de Oude binnenstad, langs de hoofdgrachten staan met name de aanzienlijkere huizen, met het zeer bijzondere, kort na 1500 gebouwde laatgotische Huyterhuis (sedert 1645 Gemeenlandshuis van Delfland) en het in 1732 gebouwde pand Oude Delft 95 als meest prestigieuze voorbeelden. In het centrum overheersen winkelwoonhuizen, terwijl in het oostelijke gedeelte ook rijtjes arbeiderswoningen voorkomen.

Buiten de omwalling was vanouds weinig bebouwing. Die beperkte zich lange tijd tot de Houttuinen, Buitenwatersloot, het Zuideinde en de Scheepmakerij. Daar waren onder meer bedrijven gesitueerd die men wegens hun overlast of omvang niet in de stad wenste, of waarvoor in de stad geen geschikte ruimte was. Langs de Buitenwatersloot had de bebouwing een stedelijke karakter als voorstad, die qua beeld leek op die van de grachten in het oostelijke gedeelte van de binnenstad. Het grootse deel van het gebied buiten de wallen, dat overigens in juridische zin niet tot de stad Delft behoorde, bleef lang landelijk gebied. Dicht bij de stad waren er blekerijen en tuinen en enkele buitenplaatsjes. Op grotere afstand van de stad werden molens gebouwd, en met name langs Abtswoude en Rottterdamseweg enige boerderijen.

Architectuur en stedenbouw uit de periode 1850-1940

Aan de periode van relatieve economische stilstand komt een einde rond het midden van de 19de eeuw. Vanaf ongeveer 1870 is sprake van een snelle industrialisatie door vestiging van grote bedrijven, deels binnen maar ook al buiten de binnenstad. Ten noorden van de stad werd in 1870 de Gist- en Spiritusfabriek gesticht die tot een groot bedrijfscomplex zou uitgroeien (het huidige DSM-Gist). Ook op andere plaatsen, binnen en buiten de oude stad kwamen industriële bedrijven en fabrieken. Na 1900 vestigt zich industrie ten zuiden van de stad aan de Schie. Naast de industrie was ook de Technische Hogeschool (voorloper van de TU) een belangrijke werkgever. Direct ten zuiden van de binnenstad, aan weerszijden van het in 1893 gegraven Rijn-Schiekanaal werden diverse grote faculteitsgebouwen gerealiseerd. Die ontwikkeling zet zich in zuidelijke richting door met de bouw van meer gebouwen en de aanleg van een Botanische tuin waardoor begin 20^e eeuw ten zuiden van het kanaal een uniek, samenhangend universiteitsgebied is ontstaan.

In de negentiende eeuw verwierf Delft in het zuidwesten een gebied buiten de omwalling. Daar werd in 1878 de eerste Delftse uitbreidingswijk gepland, het Westerkwartier, bedoeld om de sterk gestegen arbeidersbevolking te huisvesten. De bouw werd aan particuliere aannemers overgelaten, die de kleine woningen verhuurden. Maar verder moest woningbouw voor de uitdijende stadsbevolking worden gerealiseerd op grondgebied van de aan de binnenstad

grenzende gemeenten Vrijenban en Hof van Delft. Pas na opheffing van deze gemeenten in 1921 werd dit Delfts gebied.

Langs de randen van de oude stad werden aan de groene singels woningen voor de gegoede burgerij gesitueerd, merendeels grote herenhuizen, zoals aan Spoorsingel en Nieuwe Plantage. De arbeiderswoningbouw in de buurten erachter bestaat grotendeels uit kleine eengezinswoningen, maar ook uit boven- en benedenwoningen.

Voor de arbeiders van de Gist- en Spiritusfabriek werd door dit bedrijf het Agnetapark gebouwd, het eerste Nederlandse voorbeeld van sociale fabriekswoningbouw met ruime aandacht voor hygiënische woonomstandigheden en een groene woonomgeving.

Tot kort na 1900 waren deze uitbreidingen grotendeels ongepland en werden geheel ingevuld door kleine particuliere bouwondernemers. Als gevolg van de woningwet van 1901 stelde de gemeente in de periode tot 1940 diverse uitbreidingsplannen op. De volgens deze plannen gerealiseerde wijken zijn gevarieerd bebouwd met diverse woningtypen. Uit die tijd dateren straten als Hof van Delftlaan, Stalpaert van der Wielenweg en Nassaulaan. Er is algemeen sprake van verdichting met in toenemende mate etagewoningen. In deze wijken realiseerden de als gevolg van de woningwet ontstane woningbouwverenigingen diverse complexen sociale woningbouw: onder andere aan de Vermeerstraat, in de Wippolder rond het Frisoplein, en aan de Koningin Emmalaan. Eind jaren '20 realiseerde de Gist de uitbreiding van het Agnetapark.

Ook in de oude binnenstad vonden talrijke veranderingen plaats, zij het op kleinere schaal. De bouwkunst uit deze hele periode is goed vertegenwoordigd, met name in de winkelstraten. Veel oudere panden werden geheel vervangen, of kregen op zijn minst een nieuwe voorgevel dan wel een nieuwe pui. De 19^e eeuw is tevens de eeuw van ontluikende aandacht en zorg voor het nationale cultureel erfgoed, en Delft werd algemeen gewaardeerd als een van de mooiste en gaafste oude Nederlandse steden. Deze aandacht vertaalde zich mede in de eerste restauraties van monumenten, waaronder grootschalige zoals die van de Nieuwe Kerk in de jaren '30 en van het Prinsenhof in de jaren '40

Met deze verstedelijking gaan ook diverse grote infrastructurele ingrepen gepaard. Sedert 1847 was de spoorlijn in gebruik en in 1886 krijgt Delft een nieuw, groter station. Rond deze tijd werd de vaarweg tussen de Rotterdamse havens en het achterland rond Den Haag verbeterd door de aanleg van het Rijn-Schiekanaal. Daarbij werd uitgegaan van bestaande waterwegen die werden verbreed, verdiept en ten noorden en ten zuiden van de binnenstad omgeleid. Voor het autoverkeer kwam de rijksweg ten oosten van de stad in gebruik met daarop aansluitend een aansluiting via de Reineveldbrug en een tracé langs de westrand van de binnenstad waarover ook de tramlijn uit Den Haag werd geleid.

Door de Tweede Wereldoorlog stagneerde de afbouw van enkele grote TU-gebouwen, en de invulling van pas begonnen wijken zoals de Ministersbuurt. Debet daaraan was mede het gebrek aan bouwmaterialen

Architectuur en stedenbouw 1940-1965

De naoorlogse uitbreidingen uit de zogenaamde Wederopbouwperiode beslaan ongeveer tweederde van het huidige totale bebouwde gebied van de gemeente. Het betreft zowel woongebieden als industriegebieden die, zoals toen gebruikelijk gescheiden van elkaar werden aangelegd. In deze periode werd ook de Delftse Hout ingericht en beplant. De woongebieden zijn enkele kleinere uitbreidingen ten oosten van het Rijn- Schiekanaal (onder andere Indische Buurt-Zuid, Bomenwijk, zuidrand Wippolder rond de prof. Telderslaan) en ten westen van de lijn Krakeelpolderweg-Westplantsoen. Verder westelijk is de Kuyperwijk een al grootschaliger uitbreiding, en het grootste oppervlak wordt ingenomen door het compleet nieuwe stadsdeel Delft-Zuidwest, op een van de gemeente Schipluiden verworven grondgebied, met de wijken Poptahof, Voorhof en Buitenhof.

De naoorlogse woningnood en de schaarste aan materialen en geschoolde arbeid dwongen direct na 1945 tot planmatige uitbreidingen en industrialisatie van de bouwproductie. De gemeente richtte in 1951 een eigen stedenbouwkundig adviesbureau op, en stelde de Delftse stedenbouwers Van Embden en Froger aan als adviseurs. Zij ontwierpen de meeste van de uitbreidingsplannen.

Daarnaast maakten beiden in 1956 het bestemmingsplan voor de historische binnenstad, het Komplan. Van hun hand is ook het voorstel voor een ongelijkvloers spoortracé. Het in 1965 in gebruik genomen spoorviaduct werd toen algemeen bejubeld als vooruitgang in Delft: een moderne scheiding van verkeerssoorten, die elkaar niet meer hinderden.

In de nieuwe woonwijken werden als nieuwe woningtypen portiekflats en galerijflats geïntroduceerd, met daarnaast incidenteel echte hoogbouw in de vorm van flats van ongeveer tien verdiepingen. In enkele gevallen is er sprake van een zorgvuldige compositie van hoge, middelhoge en lage bebouwing, in het bijzonder in de Bomenwijk en de Kuypervijk. Er is sprake van een min of meer open verkavelingen, waarin toch voor- en achterkanten duidelijk onderscheiden zijn.

Alle uitbreidingen van de vijftiger jaren zijn kleinere tot middelgrote wijken. Rond 1960 komt er een omslag naar meer grootschaligheid, ingegeven door het streven van de Rijksoverheid naar een versnelde oplossing van de woningnood. In Delft is deze toenemende grootschaligheid te zien zowel aan de gebiedsgrootte van de uitbreidingen als aan de alsmaar grotere woningcomplexen. Dit laatste werd vooral mogelijk door steeds verdergaande industrialisatie en efficiency in de bouwproductie. Afmeting en plaatsing van woonblokken werd zelfs gedictieerd door de meest efficiënte manier om een kraanbaan te laten functioneren. De gemiddelde bouwhoogte nam na 1960 sterk toe van overwegend middelhoogbouw (drie-vier verdiepingen, veelal portiekflats) naar galerijflats van tien of meer verdiepingen. Bij deze grote uitbreidingen is de strikte functiescheiding die de moderne stedenbouwers hanteerden - in de vier categorieën wonen, werken, verkeer, recreëren - ook in Delft bepalend geworden. De woonblokken zijn ruim gegroepeerd in een overmaat aan publiek groen, wijken worden begrensd door brede groenstroken, maar daarin lopen ook brede hoofdonthoudingswegen zoals de Voorhofdreef en Buitenhofdreef. De Kruithuisweg en Provinciale Weg zijn "stadssnelwegen" die aansluiten op het landelijke wegennet.

In al deze wijken is nauwelijks sprake van bijzondere woonvormen. De meerderheid van de woningvoorraad bestaat uit de gebruikelijke portiek- en galerijtagewoningen, en uit eengezinswoningen. De uitzonderingen zijn – behalve enkele vrijstaande woningen – onder andere het woongebouw "Die Delfgaausche Weije" van architect Van Embden (verschillende woningtypen en buurtvoorzieningen in één flatgebouw). Strikt genomen van na de wederopbouw, maar wel zeer bijzonder en daarom het vermelden waard zijn de Diagoonwoningen in de Buitenhof, van architect Hertzberger. Dit zijn eengezinswoningen met vrij indeelbare, flexibel te gebruiken plattegrond; zij werden in 1970 in de wijk ingevoegd.

Zeer bijzonder is de naoorlogse uitbreiding van de TU-wijk, vooral het TU-middegebied rond de centrale as van de Mekelweg. Ook landelijk gezien is het gebied zeldzaam als exemplaar van een grootschalige universiteitswijk uit de wederopbouwperiode. Belangrijk zijn zowel de structuur van de wijk als de meeste afzonderlijke gebouwcomplexen. Behalve grote (faculteits)gebouwen, waaronder de Aula en de gebouwen voor Elektrotechniek en Bouwkunde, betreft het ook meer utilitaire gebouwen zoals laboratoria, en het ketelhuis aan de Rotterdamseweg. Zowel stedenbouwkundig als architectonisch is deze wijk grotendeels het werk van het architectenbureau Van den Broek en Bakema.

BIJLAGE II

Wet- en regelgeving

Monumentenwet 1988

In 1988 werd de eerste monumentenwet uit 1961 vervangen door de Monumentenwet 1988. Gemeenten kregen toen meer verantwoordelijkheid voor monumentenzorg voor wat betreft vergunningverlening, voorlichting, advies en begeleiding. Ook kregen zij de taak om eigenaren en beheerders van monumenten te informeren over en te begeleiden bij de bescherming van hun monument(en). Het is echter de (rijks)overheid die beslist over een besluit tot bescherming van een gebouw.

De Monumentenwet 1988 heeft niet alleen betrekking op gebouwen en objecten, maar ook op stads- en dorpsgezichten en archeologische monumenten. De Monumentenwet regelt de aanwijzing en vergunningverlening van rijksmonumenten, de vergunningbevoegdheid, het uitvoeren van archeologisch onderzoek, en de opgravingbevoegdheid. In de Monumentenwet is ook de aanwijzing van beschermd stadsgezichten geregeld. De gemeenteraad heeft hierin een adviserende rol.

Monumentenverordening 1997

In deze verordening heeft de gemeente de aanwijzing, registratie en vergunningverlening voor het wijzigen van gemeentelijke monumenten geregeld. De rol en bevoegdheden van het bestuur en de monumentencommissie worden toegelicht. De verordening bevat een verbodsbepaling voor de beschadiging, vernieling en afbraak van gemeentelijke monumenten. In de verordening is ook de mogelijkheid opgenomen van het (laten) uitvoeren van bouwhistorisch en archeologisch onderzoek en het aanwijzen van een gemeentelijk archeologisch monument. Daarnaast is er een extra verbodsbepaling toegevoegd waarin specifiek het aantasten van archeologische monumenten wordt verboden.

Rijksnota Belvédère: behoud door ontwikkeling

Belvédère is een initiatief van vier ministeries: VROM, OCW, LNV en V&W. Hun streven om cultuurhistorie meer te betrekken bij ruimtelijke ontwikkelingen staat verwoord in de Nota Belvédère. Deze nota is in november 1999 in de Tweede Kamer besproken.

Met de nota Belvédère pleiten de vier ministeries voor een respectvolle omgang met cultuurhistorische waarden binnen ruimtelijke ontwikkelingen. Niet door een veto uit te spreken over veranderingen, ook niet door het verleden onder te schoffelen, maar door te zoeken naar wederzijds profijt. De strategie die hierbij wordt voorgestaan is die van 'behoud door ontwikkeling'. In deze nieuwe ontwikkelingsgerichte strategie vormt de cultuurhistorie uitgangspunt voor ruimtelijke planvormingsprocessen. Met een tweeledig doel: verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving en behoud van het cultuurhistorisch erfgoed. Daarvoor is, gelijktijdig met de Nota Belvédère, de Cultuurhistorische Waardenkaart van Nederland (Belvédèrekaart) ontwikkeld.

Cultuurhistorische hoofdstructuur Zuid-Holland (CHS)

De cultuurhistorische hoofdstructuur Zuid Holland geeft een overzicht van cultureel erfgoed in Zuid-Holland op drie thema's:

1. archeologie
2. landschap
3. nederzettingen

Voor elk van deze thema's zijn steeds twee zaken in kaart gebracht, namelijk: de kenmerken (wat is het?) en de waarden (wat is het belang ervan?)

Er zijn dus drie kenmerkaarten en drie waardenkaarten (respectievelijk voor archeologie, landschap en nederzettingen). De drie waardenkaarten zijn nog eens gecombineerd in één overzichtskaart. Deze kaarten zijn te bekijken op de website: <http://chs.zuid-holland.nl>

De CHS is allereerst gemaakt als kennisbron voor cultureel erfgoed bij ruimtelijke planvorming en ontwerp. Daarnaast heeft de provincie Zuid-Holland de toepassing van de kaart ook vastgelegd in

formeel beleid. De algemene beleidsuitgangspunten betreffen instandhouding/behoud, inpassing en hergebruik, voorlichting en educatie.

Verder zijn de algemene uitgangspunten van het beleidskader verder uitgewerkt in specifieke provinciale regels of richtlijnen.

Monumentenverordening 1997

In deze verordening heeft de gemeente de aanwijzing, registratie en vergunningverlening voor het wijzigen van gemeentelijke monumenten geregeld. De rol en bevoegdheden van het bestuur en de monumentencommissie worden toegelicht. De verordening bevat een verbodsbepaling voor de beschadiging, vernieling en afbraak van gemeentelijke monumenten. In de verordening is ook de mogelijkheid opgenomen van het (laten) uitvoeren van bouwhistorisch en archeologisch onderzoek en het aanwijzen van een gemeentelijk archeologisch monument. Daarnaast is er een extra verbodsbepaling toegevoegd waarin specifiek het aantasten van archeologische monumenten wordt verboden.

Commissie voor Welstand en Monumenten

De commissie voor Welstand en Monumenten is een onafhankelijk adviesorgaan van de raad, die advies uitbrengt aan het College van B&W. De commissie buigt zich over nieuwbouw- en, (ver)bouwplannen en restauratieplannen voor beschermde monumenten en toetst deze aan de welstandsnota, de Monumentenwet en de monumentenverordening.

De commissie beoordeelt (nieuw)bouwplannen op het uiterlijke aspect, bij bouwplannen voor beschermde monumenten worden ook de ingrepen en wijzigingen in het interieur beoordeeld en wordt (het behoud van) de monumentale waarden meegewogen.

Welstandsnota

De nieuwe Woningwet verplicht de gemeente om een eigen welstandsbeleid te formuleren. Dit moest uiterlijk op 1 juli 2004 gebeurd zijn. Welstandsoordelen mogen vanaf die datum alleen gebaseerd zijn op criteria die worden genoemd in een door de gemeenteraad vastgestelde Welstandsnota.

Doel van de Welstandsnota is:

het plaatsen van de welstandsbeoordeling binnen een door de gemeenteraad vastgesteld inhoudelijk kader waarmee de rechtszekerheid voor de burger wordt gediend;

- vastleggen van efficiënte en transparante procedures voor de welstandszorg, met duidelijkheid voor de initiatiefnemers;
- het verhogen van de kwaliteit van de welstandsadvisering;
- meer samenhang bieden in het beleid dat zich richt op het uiterlijk van de stad.

Bestemmingsplan

Een bestemmingsplan is een bijzonder ruimtelijk plan. Het is namelijk het enige ruimtelijke plan dat juridisch bindend is. Het is bindend voor iedereen, dus voor burgers, bedrijven, instellingen en overheden. Een bestemmingsplan zegt iets over het gebruik van de grond en de opstallen en het bepaalt de bouw mogelijkheden van de grond. Een bestemmingsplan moet voldoen aan 'een goede ruimtelijke ordening'. Voor gebieden waar beschermde stadsgezichten zijn, moet een voldoende beschermend bestemmingsplan worden opgesteld dat rekening houdt met de cultuurhistorische waarden van die gezichten.

Een bestemmingsplan bestaat uit drie onderdelen. Een toelichting, een plankaart en de voorschriften. De toelichting is er voor om de bedoeling van het plan te verduidelijken. De juridische kracht komt voort uit de voorschriften en de plankaart. Op de plankaart wordt de precieze bestemming aangegeven. De voorschriften geven de regels die aangehouden moeten worden voor die bestemming. Er zijn allerlei soorten regels mogelijk over bijvoorbeeld de locatie waar gebouwd mag worden, de bouwhoogte, het bouwvolume, de grootte van aan- en uitbouwen, dakkapellen en dakopbouwen, de manier waarop de grond en de opstallen gebruikt mogen worden. In het landelijke gebied wordt er vaak ook een stelsel van aanlegvergunningen

opgenomen. In Delft wordt gewerkt met een stelsel van aanlegvergunningen voor archeologie, cultuurhistorische bebouwing. Voor de binnenstad is ook nog een aanlegvergunning nodig voor sloop.

Woningwet

De Woningwet is ingevoerd in 1901 met als doel de bewoning van slechte woningen onmogelijk te maken en de bouw van goede woningen te bevorderen. De wet stelt daarom bouwtechnische eisen aan alle bouwwerken. Ook is in de Woningwet een stelsel opgenomen voor bouwvergunningen. Verder verplicht de Woningwet gemeente ondermeer een welstandsnota op te stellen. Daarin moet voor ieder gebied dat een gemeente 'welstandsgevoelig' vindt zo concreet mogelijk aangegeven zijn wat de welstandseisen zijn. De Woningwet vormt de kern van de bouwregelgeving en dan met name de bouwparagraaf van deze wet. Het bouwbesluit waarin alle technische, brand- en veiligheidseisen aan nieuwbouw en oudbouw worden gesteld vloeit uit de woningwet voort.

Wet op de ruimtelijke ordening

Deze wet regelt de ruimtelijke ontwikkelingen op nationaal, provinciaal en gemeentelijk niveau. De huidige wet op de ruimtelijke ordening zal naar verwachting in 2008 worden vervangen door een nieuwe wet. Door deze nieuwe wet zullen 41 andere wetten moeten worden aangepast. De nieuwe wet moet de regels voor ruimtelijke ontwikkelingen vereenvoudigen en versnellen.

Vergunningprocedures voor bouwen, milieu en bestemmingsplanwijziging zullen verkort worden. De rollen van de verschillende bevoegdheden (gemeente, rijk, provincie) zullen veranderen. De gemeente moet een structuurvisie maken van de gehele stad die vervolgens moet worden vertaald in bestemmingsplannen.

Tegelijkertijd met deze nieuwe wet treed de WABO (omgevingsvergunning) in werking. In de omgevingsvergunning worden alle afzonderlijke wetten op het gebied van bouwen, wonen, milieu en groen gecoördineerd. De verschillende vergunningen worden dan in een keer verleend. De omgevingsvergunning met alle deelvergunningen zal sneller verleend moeten worden, binnen uiterlijk 20 weken. Burgers en belanghebbenden zullen binnen deze procedure nog maar één keer in bezwaar of beroep kunnen gaan.

MIP en MSP: inventarisatie en selectie van architectuur en stedenbouw uit de periode 1850-1940

Vanaf 1987 tot in de jaren '90 werd landelijk, per provincie en in de vier grote steden, de architectuur en stedenbouw uit de periode 1850-1940 systematisch onderzocht in het Monumenten Inventarisatie Project (MIP). In Delft zijn toen bijna 1500 gebouwen, bruggen en een aantal waardevolle gebieden in kaart gebracht. In de tweede helft van de jaren '90 volgde de uitvoering van het Monumenten Selectie Project (MSP): uit de MIP-inventarisatie werden gebouwen en stadsgezichten geselecteerd die in aanmerking kwamen voor een rijksmonumentenstatus. Uiteindelijk zijn in Delft in 2002 ongeveer 200 gebouwen uit de jongere bouwkunst aangewezen als rijksmonument. Drie nieuw stadsgezichten zullen naar verwachting in 2007 worden aangewezen. De resterende MIP-panden en gebieden kunnen voor het merendeel beschouwd worden als cultuurhistorisch waardevolle bebouwing of structuren.

Architectuur en stedenbouw van de Wederopbouw (1940-1965)

De RACM hanteert de volgende begripsomschrijving voor de Wederopbouw:

Het erfgoed van de Wederopbouw omvat de resultaten van (steden)bouwkunst en landinrichting uit de periode 1940-1965 en sluit daarmee aan op het jongere erfgoed uit de periode 1850-1940. De Wederopbouw omvat zowel het feitelijke herstel van de oorlogsschade in de bestaande omgeving als het naoorlogs herstel van de algemene bouwproductie en de daarmee gepaard gaande omvangrijke stads- en dorpsuitbreidingen (vroeg-naoorlogse wijken), aanleg van haven- en industriegebieden, infrastructurele werken, herinrichting van het landelijk gebied en wederopbouw van boerderijen. Ook de interieurs en de toegepaste kunst in en aan architectuur uit de periode 1940-1965 behoren tot het onderzoeksgebied. De RACM heeft een landelijke inventarisatie van gebouwen en stedenbouwkundige structuren verricht op basis van literatuuronderzoek en categoriaal onderzoek. De resultaten van het onderzoek zijn te raadplegen op de website www.racm.nl.

BIJLAGE III

Terugblik op de nota 'Monumenten bij de tijd', monumentenzorg in Delft 1994-2004

Een tussentijdse evaluatie van nota Monumenten bij de tijd maakte in 2002 duidelijk dat het overgrote deel van de beleidsvoornemens die in de nota 'Monumenten bij de tijd' voor de periode 1994-2004 waren opgenomen uitvoerbaar waren gebleken. Inmiddels heeft een gemeentelijke reorganisatie plaatsgevonden waarbij archeologie in een ander cluster werd geplaatst dan dat waarin monumentenzorg is ondergebracht. Archeologie maakt sindsdien geen onderdeel meer uit van het monumentenbeleid. Aan de hand van de evaluatie kan met betrekking tot monumentenzorg worden vastgesteld dat de meeste aanbevelingen ter harte zijn genomen. Heldere, goed meetbare doelen en beleidsvoornemens ontbreken echter in deze nota.

Een gemeentebrede cultuurhistorische verkenning ter bepaling van historische stedenbouwkundige en landschappelijke waarden waarvoor fl. 40.000,- beschikbaar gesteld zou moeten worden, is uitgebleven. Gebiedsgewijs is er wel onderzoek uitgevoerd, grotendeels in het kader van RO-procedures (ontwikkelingsvisies, bestemmingsplannen etc.). Als gevolg van de uitbreiding van het Delfts grondgebied is een gedeelte van de Harnaspolder bij Delft gekomen. Een extern bureau heeft voor dit gebied een cultuurhistorische verkenning gemaakt. Het instrument CHER waarmee wordt aangegeven wat waardevol is, is onder die noemer uitgevoerd voor het gebied 'Scheepmakerij'. De evaluatie uit 2002 geeft aan dat het zinvol is door te gaan met het instrument CHER en de kosten in het vervolg te betrekken bij de betreffende werkzaamheden (ca €5000,- per te ontwikkelen bestemmingsplan). Andere, in principe vergelijkbare, onderzoeken en waardestellingen zijn gemaakt onder de noemer van cultuurhistorische paragrafen of notities, dan wel plananalyses.

De aanwijzing van in het kader van het Monumentenselectieproject (MSP) geselecteerde objecten als rijksmonument heeft in 2002 zijn beslag gekregen. De procedure voor de aanwijzing, door het Rijk, van de in het MSP geselecteerde gebieden als beschermd stadsgezicht is in 2005 gestart en heeft geleid tot positieve aanwijzingsadviezen van de gemeenteraad.

Na afronding van de bemoeienis met het MSP is het aanwijzen van gemeentelijke monumenten in 2004 weer voortgezet.

De optie om subsidiegelden toe te wijzen aan pilotprojecten heeft onder meer geleid tot een 'stoepenplan': planmatig onderhoud voor privé-stoepen in de binnenstad, en vernieuwen of terugbrengen van historische stoepen waar ze oorspronkelijk geweest zijn. De regeling panden en stoepen is hieruit voortgekomen.

De inhoudelijke uitgangspunten van de monumentenzorg waarbij uitgegaan wordt van het authentiek aanwezige en het consoliderend herstellen van monumenten is en blijven de uitgangspunten. Op het gebied van voorlichting en informatieverstrekking is vooruitgang geboekt. In 1998 kwam de site www.monument.delft.nl in bedrijf, maar deze is nooit beheerd en geactualiseerd. Wel is in 2006 een complete lijst adressen van beschermde rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten digitaal beschikbaar gekomen op de algemene website van Delft. Het cultuurhistorisch bulletin Delft dat in 1997 voor het eerst verscheen, werd na een korte onderbreking in 2000/2001, een gewaardeerde periodiek waarin Monumentenzorg actief bijdragen levert. Open Monumentendag werd steeds beter van opzet wat onder meer resulteerde in de Bouwfondstrofee in 2002 voor het aantrekkelijkste programma. Eigenaren van panden die als monument worden aangewezen ontvangen voorlichting over regelgeving, financiering en de Monumentenwacht. Het NRF is een belangrijke partner met betrekking tot de financiering van restauraties.

BIJLAGE IV

Financiële instrumenten

Rijksregelingen

BRIM

Op 1 februari 2006 is het Besluit rijkssubsidiëring instandhouding monumenten (afgekort Brim) van kracht geworden. Deze nieuwe regeling vervangt de twee voorgaande rijksregelingen Besluit Rijkssubsidiëring Restauratie Rijksmonumenten en Besluit Rijkssubsidiëring Onderhoud Monumenten.

In het BRIM staat goed en planmatig onderhoud van rijksmonumenten centraal. Hierbij wordt er een onderscheid gemaakt tussen woonhuizen en boerderijen zonder agrarische functie en andere monumenten, zoals kerken en kastelen. Hierbij wordt gekeken naar de categorieën van het Centraal Bureau voor de Statistiek (afgekort CBS; indeling in categorieën naar de oorspronkelijke functie van het gebouw) waarin een pand valt. De eerste categorieën komen in aanmerking voor een laagrentende lening via het Nationaal Restauratiefonds. De andere monumenten komen in aanmerking voor een subsidie van het rijk.

Restauratiefonds-hypotheek

Sinds september 2003 verstrekt het Nationaal Restauratiefonds laagrentende leningen, waarvan de rente ongeveer 1 a 1,5% bedraagt.

Voor eigenaren van woonhuizen en boerderijen zonder agrarische functie is het mogelijk een Restauratiefonds-hypotheek aan te vragen. De hoogte van deze lening hangt vervolgens af van de vraag of men wel of geen recht heeft op fiscale aftrek.

Als men recht heeft op belastingaftrek voor de restauratiekosten – en dat geldt voor vrijwel alle bezitters van een rijksmonumentale woning – kan men gebruik maken van een Restauratiefonds-hypotheek ter grootte van 70% van de fiscaal aftrekbare kosten. Samen met het belastingvoordeel kunnen zo vrijwel alle restauratiekosten gedekt worden. Heeft men geen recht op belastingaftrek, dan bedraagt de lening maximaal 100% van de (fictieve) fiscaal aftrekbare kosten.

Provinciale regelingen

Cultuurfonds voor Monumenten provincie Zuid-Holland

Eigenaren van gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden gelegen binnen een beschermd stads- of dorpsgezicht kunnen geen aanspraak maken op subsidies van het rijk. De eigenaar van zo'n monument kan soms gebruik maken van provinciale en gemeentelijke subsidies. Maar deze zijn niet altijd voldoende. Om te delen in de zorg voor deze monumenten hebben het Prins Bernhard Cultuurfonds en het Nationaal Restauratiefonds besloten om per provincie een Cultuurfonds voor Monumenten op te richten. De provincie Zuid-Holland ondersteunt dit initiatief met een bijdrage van bijna 2,7 miljoen euro. Samen met de gezamenlijke bijdrage van het Restauratiefonds en het Prins Bernhard Cultuurfonds is zo een fonds van ruim 4,6 miljoen euro ontstaan.

Uit het Cultuurfonds voor Monumenten worden alleen laagrentende leningen verstrekt en geen subsidies. Een eigenaar van een monument kan deze lening, een Cultuurfonds-hypotheek, krijgen voor de financiering van de restauratie. Het rentepercentage ligt zo'n 4,5% onder de marktrente voor hypotheekleningen (met een minimum van 1,5%). De betaling van rente en aflossing zorgt ervoor dat het geld terugvloeit in het fonds. Hierdoor is de continuïteit gewaarborgd en blijft er ook in de toekomst geld beschikbaar voor de monumentenzorg in Zuid-Holland.

Gemeentelijke subsidie- en stimuleringsregelingen (zie ook hoofdstuk 8)

Verordening stadsvernieuwing

In deze verordening is de subsidieregeling voor gemeentelijke monumenten opgenomen, waarbij een subsidie van maximaal 30.000 Euro per pand verkregen kan worden.

Subsidieverordening Stimuleringsregeling verbetering panden en stoepen

In deze verordening is de stimuleringsregeling voor het verbeteren van monumentale panden en stoepen in bepaalde delen van het kernwinkelgebied geregeld. Het subsidiebedrag bedraagt maximaal 10.000 Euro per pand of per stoep.

SVN-fonds

Uit het SVN fonds kunnen goedkope leningen voor grote restauraties worden verstrekt tegen een rente van minimaal 2%.

Wonen boven winkels

Stimuleringsregeling voor het toegankelijk en bewoonbaar houden van bovenwoningen in vooral de historische binnenstad, dit hoeven niet persé beschermde monumenten te zijn. Voor het maken van een toegang tot een bovenwoning kan een éénmalige subsidie van maximaal 4.000,- Euro worden aangevraagd.

BIJLAGE V

Budgetten en uitgaven ten behoeve van restauraties monumenten 1994- 2009 (Bron: ISV-coördinator en rijksbeschikkingen)

Budgetten 2006-2009

Jaar	Monumenten en gevelaanpak	Monumenten	Gevelaanpak	BRRM rijksmonumenten
2009	€ 240.000			€ 247.949
2008	€ 240.000			€ 244.875
2007	€ 240.000			€ 407.946
2006	€ 240.000			€ 208.170

Budgetten 1994-2005

Jaar	Monumenten en gevelaanpak	Monumenten	Gevelaanpak	BRRM rijksmonumenten
2005	€ 240.000 (+367.000*)			€ 209.180
2004	€ 522.000 + 210.000			€ 209.256
2003	€ 522.000 + 187.325			€ 210.077
2002		€ 454.000	€ 68.000	€ 85.168
2001		€ 454.000	€ 68.000	€ 495.530
2000		€ 453.780	€ 68.067	€ 499.154
1999		€ 453.780		€ 491.735
1998		€ 453.780		€ 443.906
1997		€ 453.780		€ 506.118
1996		€ 424.285		€ 512.375
1995		€ 408.402		€ 581.554
1994		€ 408.402		€ 601.036
Totaal	Budgetten			
1994-2005	€ 1.284.000 exclusief verplichtingen	€ 3.555.809	€ 204.067	€ 4.845.089
	€ 1.681.325 inclusief verplichtingen			
Totaal budget monumenten en gevelaanpak	€ 5.043.876 excl. verplichtingen			
	€ 5.441.201 incl. verplichtingen			

*=verplichtingen

Uitgaven 1994-2005

Jaar	Monumenten en gevelaanpak	Monumenten	Gevelaanpak	BRRM rijksmonumenten
2005	€ 389.404 (+ 367.000 verplichtingen)			€ 209.180
2004	€ 256.000			€ 209.256
2003	€ 498.666			€ 210.077
2002		€ 299.426	€ 35.247	€ 85.168
2001		€ 699.000	€ 152.000	€ 495.530
2000		€ 270.000	€ 49.000	€ 499.154
1999		€ 561.326		€ 491.735
1998		€ 299.495		€ 443.906
1997		€ 495.528		€ 506.118
1996		€ 490.990		€ 512.375
1995		€ 489.175		€ 581.554
1994		€ 387.982		€ 601.036
Totalen 1994-2005	€ 1.144.070 exclusief verplichtingen	€ 3.992.922	€ 236.247	€ 4.845.089
Totaal uitgaven 1994-2005	€ 1.511.070 inclusief verplichtingen			
Totaal uitgaven monumenten en gevelaanpak	€ 5.373.239 exclusief verplichtingen			
	€ 5.740.239 inclusief verplichtingen			

BIJLAGE VI

Aantallen beschermde monumenten en beschermde stadsgezichten (september 2006)

Periode	Type monument	Aantal
1966-2002	Rijksmonumenten	703
1992-heden	Gemeentelijke monumenten	757
1976-heden	Beschermde stadsgezichten	1; (3 in procedure)

Delft heeft momenteel 707 rijksmonumenten en 757 gemeentelijke monumenten. De meeste daarvan staan in de binnenstad. In 1967 zijn de eerste rijksmonumenten, ruim 500, aangewezen. In de jaren negentig kwamen daar zo'n 200 gebouwen uit de periode 1850-1940 bij.

Er is één beschermd stadsgezicht: de historische binnenstad. Er zijn bij het rijk drie nieuwe beschermde stadsgezichten in procedure die naar verwachting in 2007 zullen worden aangewezen: Nieuwe Plantage, het Agnetapark en de vooroorlogse TU-wijk. Ten aanzien van de voorgenomen aanwijzing van deze gebieden heeft de raad in oktober 2005 en in juni 2006 positief geadviseerd.

Opbouw en groei gemeentelijke monumentenlijst

Datum	serie	aantal	cumulatief	Opmerkingen
19.05.1992	1	14	14	
07.07.1992	2	31	45	
05.01.1993	3	56	101	
16.02.1993	4	32	133	
20.04.1993	5	37	170	
01.06.1993	6	44	214	
31.08.1993	7	51	265	
07.12.1993	8	28	293	
16.01.1996	9	37	330	
16.04.1996	10	51	381	
09.07.1996	11	53	434	
03.12.1996	12	62	496	
01.07.1997	13	30	526	
11.05.1999	14	37	564	
08.02.2002	-	-34	530	Als rijksmonument aangewezen MSP-panden
08.09.2003	-	1	531	
09.12.2003	-	1	532	
20.01.2004	15	41	573	
10.02.2004	15	9	582	
11.01.2005	16	52	634	
16.08.2005	-	6	640	DSM-Gist
05.07.2005	17	53	693	
01.01.2004	-	4	697	ex gemeentelijk monument Schipluiden
20.06.2006	18	59	756	
19.09.2006	-	1	757	

BIJLAGE VII

Berekening te verwachten subsidieaanvragen met huidig budget

Kengetallen subsidies gemeentelijke monumenten				
bron: SURE gegevens 2002 t/m 2006				
	€	aantal	gem. €	%
totaal subsidies verleend	1.043.712	99	10.543	100%
totaal subsidies < 20.000	484.467	84	5.767	85%
totaal subsidies > 20.000	559.245	15	37.283	15%

Nulscenario uitgangspunten	huidig	voorstel		
totaal subsidie jaarbudget	240.000	240.000		
totaal lening (SVN) jaarbudget	300.000	300.000		
subsidiegrens max./ 15 jaar	30.000	20.000		
leninggrens min. 15 jaar	50.000	50.000		
€ gemiddeld / aanvraag subsidie	10.543	5.767		
€ gemiddeld / aanvraag lening (subs. Kosten)	93.208	93.208		
Resultaat				
te realiseren aantal subsidies / jaar	22,8	41,6		
te realiseren aantal leningen / jaar	3,2	3,2		
totaal	26,0	44,8		

BIJLAGE VIII

Bepaling behoefte instandhoudingssubsidie definitieve gemeentelijke monumentenbestand

Op basis van restauratiebehoeftebepaling uit 1997			
bronnen: Financiële behoeftebepaling van gemeentelijke beschermde panden 24/10/97; gegevens belastingen			
inflatie 1997 - 2006	3,1	%/jaar	
% ondernemers (geen recht op subsidie; fiscale mogelijkheden)	36	%	
	1997	2006	
gemeentelijke monumenten	513	inflatie	698
restauratiebehoefte uit rapport 1997; inflatie gecorrigeerd; aantal gecorrigeerd	23.000.000	30.273.025	41.190.198
recht op subsidie (aantal monumenten zonder ondernemers)			447
aantal restauraties met subsidie in periode 1997 - 2006			189
% monumenten gerestaureerd met subsidie (in 9 jaar) (dus 70% in 15 jaar)			42
te verwachten % eigenaren die voor subsidie komen in 15 jaar			70
restant restauratiebehoefte voor panden met recht op subsidie			15.208.507
restant aantal niet gerestaureerde panden met recht op subsidie			258
restant behoefte per pand			59.012
te verwachten aanvraag in € per pand rekening houdend met % aanvragers			41.308

Op basis van jaarkosten onderhoud, voorstel nieuwe subsidieregeling					
gemiddelde jaarkosten onderhoud	3.000				€
kosten onderhoud per 15 jaar (vergelijkbaar met bovenstaande berekening)	45.000				€
subsidie percentage	40				%
noodzakelijke subsidie per 15 jaar	18.000				€
aantal monumenten begin 2007 en begin 2010	750		900		
aantal monumenten recht op subsidie	480		576		
te verwachten % eigenaren die komen voor subsidie *	80		80		%
verwacht aantal aanvragen per 15 jaar / per jaar	384	26	461	31	
aanvraag subsidie	18.000		18.000		€
aanvraag lening	100.000		100.000		€
percentage wat voor subsidie komt (rest is lening)	85		85		%
noodzakelijk subsidiebudget / aantal per jaar	391.680	22	470.016	26	€/ jaar
noodzakelijk leningbudget / aantal per jaar	384.000	3,8	460.800	4,6	€/ jaar

*NB dit is hoger dan uit de kentallen van het verleden blijkt (70%), omdat in dit voorstel het budget zodanig is dat gedurende het gehele jaar mensen er uit kunnen putten; met huidige regeling is het budget halverwege het jaar op.

BIJLAGE IX

Benodigde capaciteit nulscenario

	netto uur/wk	netto uur/jaar	aantal jaar	netto uur	opmerking
inventariseren					
bouwhist. onderzoek bij bouwplannen/sloop	2	104	10	1040	
beschermen					
geen aanwijzingen meer	-8	-416	10	-4160	vrijgekomen uren
instandhouden					
vergunningen/toezicht/subsidies/handhaving	2,3	117	10	1170	4% toename monumenten
adviseren cultuurhist. waardevol	2	104	10	1040	
kennis delen					
website bouwen	8	416	1	416	
website onderhouden	2	104	10	1040	
	6	325		546	
				55 0,0	gemiddeld netto uur/jaar FTE

Werkbudget nulscenario

	huidig €	mutaties €	totaal €	
open monumentendag	3.300		3.300	operationele kosten OMD
operationele kosten	20.400		20.400	onderzoeken, projectmatige inhuur, haalbaarheidsonderzoeken
cultuurhistorisch onderzoek	2.000	3.000	5.000	bouw- en cultuurhistorische onderzoeken extern
aanwijzingen monumenten	5.100	-5.100	0	operationele kosten voor procedures aanwijzingen
regelgeving en beleid	11.700		11.700	operationele kosten door beleidswijzigingen
website	0	2.100	2.100	bouwen en onderhouden website voor monumenten
Totaal	42.500	0	42.500	

BIJLAGE X

Benodigde capaciteit middenscenario

	netto uur/wk	netto uur/jaar	aantal jaar	netto uur	opmerking
inventariseren					
bouwhistorische waardenkaart	4	208	6	1248	
onderzoek buitenwatersloot					uitbesteden
bouwhist. onderzoek bij bouw/sloop	2	104	10	1040	
beschermen					
instandhouden					
vergunningen/toezicht/subsidies/handhaving	9	468	10	4680	toename van 14%
adviseren cultuurhist. waardevol	2	104	10	1040	
kennis delen					
website bouwen	0	0	1	0	uitbesteden
website onderhouden	2	104	10	1040	
publicaties	5	260	10	2600	4 per jaar van 4 blz; 15 uur/blz
monumenten en jeugd	2	104	10	1040	2 activiteiten / jaar
bijeenkomsten/fietstochten ect.	2	104	10	1040	2 activiteiten /jaar
kennisbijeenkomsten eigenaren	2	104	10	1040	2x/jaar
Totaal	30	1560		14768	
				1477 1,1	gemiddeld netto uur/jaar FTE

Werkbudget middenscenario

	huidig €	mutaties €	totaal €	
open monumentendag	3.300		3.300	operationele kosten OMD
operationele kosten	20.400	-5.000	15.400	onderzoeken, projectmatige inhuur, haalbaarheidsonderzoeken
cultuurhistorisch onderzoek	2.000	0	2.000	bou- en cultuurhistorische onderzoeken extern
aanwijzingen monumenten	5.100	0	5.100	operationele kosten voor procedures aanwijzingen
regelgeving en beleid	11.700		11.700	operationele kosten door beleidswijzigingen/nota's/verordeninge n
website	0	3.000	3.000	bouwen en onderhouden website voor monumenten
communicatie / publicaties		2.000	2.000	operationele kosten voor kennis delen
Totaal	42.500	0	42.500	

Bijlage XI

Benodigde middelen topscenario

	uur/ pand	€/pand	aantal panden	project kosten €	jaarlijkse kosten €	opmerking uurtarief 60
inventariseren						
interieur inventarisatie / verkenning	2		900	108.000		1 uur ter plaatse; 1 uur rapportage
kleuronderzoek en kleurgebruik binnenstad		100	10		1.000	10 panden per jaar €100 subsidie
intensief bouwhistorisch onderzoek	20		75	90.000		20 uur per pand
inventarisatie historisch cultuurlandschap/parken/tuinen/ begraafplaatsen				12.000		200 uur archief onderzoek; onderzoek ter plaatse / waardestelling
inventarisatie voegwerk / metselverbanden (incl. gevelstenen)	0,17		4000	40.800		heel het beschermd stadsgezicht binnenstad
beschermen						
historisch cultuurlandschap/parken/tuinen/ begraafplaatsen						enkele een beschermde status geven
instandhouden						
subsidie historisch cultuurlandschap/parken/tuinen/ begraafplaatsen	2	104	10	1.040	10.000	€ 5000 subsidie en € 5000 euro lening per jaar
revolving funds restauraties monumenten				4.600.000	-460.000	eenmalige storting, maar wel > 50 jaar voorzien; leningenbudget komt vrij
behoefteraming restauraties gemeentelijke monumenten	1,5		900	81.000		0,5 uur archiefonderzoek; 1 uur ter plaatse
graffitivrij houden van monumenten					P.M.	
intensieve exterieurinspectie ahv. voorgaande onderzoeken (elke 5 jaar)	1,25		900	67.500		15 min. archief onderzoek; 45 min. ter plaatse; 15 min. registratie
kennis delen						
themaboek bouwhistorie, interieur, kleur, restauraties etc.					10.000	1 maand werk per boek elk jaar
stukken uit het depot tentoonstellen	50		1	3.000	3.000	eenmalig in kaart brengen en jaarlijks 50 uur
				4.600.000		eenmalige inleg ter vervanging van leningenbudget
Totaal				400.340	13.000	projectkosten / jaarkosten
					11.000	stimuleringsregeling
					-460.000	leningenbudget

BIJLAGE XII

Top tien grootste monumentengemeenten en financiën (gemeenten met meeste rijksmonumenten). Bron: afdelingen monumentenzorg van de betreffende gemeente.

Gemeente met aantal rijksmonumenten	Aantal gemeentelijke monumenten	Subsidie budget per jaar (2006) in Euro's	Leningen uit revolving fund	Kengetal per monument per jaar in Euro
Amsterdam 7453	876	3.000.000	geen	3.425
Maastricht 1666	geen	geen	geen	
Utrecht 1400	1600	645.000	2.100.000	1.716
Leiden 1365	1559	300.000	68.000	236
Haarlem 1194	100	0	0	0
Middelburg 1158	110	200.000	0	1.818
Den Haag 1155	1178	1.885.000	0	1.600
Dordrecht 900	160	0	500.000	3.125
Schouwen-Duiveland 807	400	18.000	0	45
Delft 2006 709	750	240.000	300.000	720
			gemiddeld	1409
Delft 2010	900	470.000	460.000	1.033

BIJLAGE XIII

Indexcijfers

Bezoekers bezienswaardigheden in Delft (Bron: TIP)

Bezienswaardigheden	indexcijfers (2003=100)						aantallen
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2005
Nieuwe Kerk en Oude Kerk 1)	59	99	103	100	128	132	238.091
Koninklijke Porceleyne Fles	131	131	131	100	112	115	150.000
De Delftse Pauw	109	104	106	100	104	102	135.000
Stedelijk Museum Het Prinsenhof	86	85	110	100	129	100	59.869
Legermuseum	95	118	126	100	114	126	61.000
Rondvaartboot 2)	-	125	125	100	125	150	48.000
Botanische tuin TU Delft	75	78	98	100	116	126	32.000
Reptielenzoo SERPO 3)	89	86	111	100	96	121	32.547
Toren Nieuwe Kerk 4)	121	186	195	100	124	202	40.066
Museum Lambert van Meerten	104	97	96	100	104	80	18.638
Winkeltje van Kouwenhoven	90	96	86	100	94	31	7.724
Volkenkundig museum Nusantara	99	102	99	100	101	88	20.162
De Candelaer	100	160	140	100	80	100	25.000
Techniek Museum Delft	123	142	116	100	109	139	20.944
Museum Paul Tétar van Elven	64	63	93	100	92	84	6.687
Molen De Roos	63	63	100	100	125	89	2.500
Mineralogisch-Geologisch museum 5)	80	83	83	100	90	103	1.550
Medisch Farmaceutisch Museum	80	98	120	100	85	78	780
Gereedschap Museum Mensert	99	118	80	100	111	82	462
Museum Psychiatrisch Centrum Joris	112	101	100	100	118	132	500
Tabaks Historisch Museum 6)	-	-	-	-	100	275	275
Het Steen (toren Stadhuis) 7)	157	240	97	100	73	17	20
Aantal bezoekers bezienswaardigheden	91	110	114	100	114	116	901.815

bron: de afzonderlijke bezienswaardigheden

1) de Oude Kerk was wegens restauratie gesloten van september 1997 tot september 2000

2) sinds 2001 is het aantal bezoekers van de rondvaartboot beschikbaar

3) het aantal bezoekers van SERPO in 2000 is geschat en per 2005 worden ook de niet-betalende bezoekers, cursisten en bezoekers verenigingsavonden meegeteld.

4) de Toren van de Nieuwe Kerk was i.v.m. restauratie afgesloten van 19 juli 2003 t/m april 2004

5) exclusief de studenten en gasten van de faculteit en schoolbezoek op afspraak

6) geopend vanaf 13-11-2004

7) bezoek uitsluitend onder leiding van een gids; in 2005 is het exacte aantal bezoekers niet duidelijk aangezien er vouchers per groep worden uitgegeven

In absolute aantallen

Bezienswaardigheden in Delft (Bron: TIP)

Bezienswaardigheid	2001	2002	2003	2004	2005
Nieuwe Kerk en Oude Kerk	178016	185646	180179	230137	238091
Koninklijke Porceleijne Fles	170000	170000	130000	145000	150000
De Delftse Pauw	137500	140000	132500	137500	135000
Legermuseum	57201	61141	48372	55000	61000
Stedelijk museum Het Prinsenhof	50617	66015	59779	77115	59869
Rondvaartboot	40000	40000	31900	40000	48000
Toren Nieuwe Kerk	36908	38569	19814	24500	40066
Reptielenhuis SERPO	23124	30000	27000	26000	32547
Botanische tuin TU Delft	20000	25000	25500	29500	32000
De Candelaer	40000	35000	25000	20000	25000
Techniek museum Delft	21347	17372	15022	16302	20944
Volkenkundig museum Nusantara	23157	22469	22788	23107	20162
Museum Lambert van Meerten	22790	22520	23438	24355	18638
Winkeltje van Kouwenhoven	24150	21693	25112	23646	7724
Museum Paul Tétar van Elven	5010	7378	7931	7334	6687
Molen De Roos	1750	2800	2800	3500	2500
Mineralogisch-Geologisch museum	1250	1250	1500	1345	1550
Medisch Farmaceutisch Museum	978	1200	1000	850	780
Museum Psychiatrisch Centrum Joris	385	380	380	450	500
Gereedschapmuseum Mensert	665	450	565	625	462
Tabaks Historisch Museum (geopend vanaf 13-11-2004)				89	275
Het Steen (toren Stadhuis)	283	114	118	86	20
Totaal	855131	888997	780698	886441	901815

Bijlage XIV:

Verantwoording illustraties

Alle collages zijn door het vakteam MBK gemaakt, met behulp van foto's en tekeningen uit het gemeentearchief, met foto's van derden en met kaarten en foto's uit eigen bezit.

Titelpagina, van links naar rechts en van boven naar beneden:

- Oude Delft 169, foto gemeentearchief Delft
- Agnetapark, foto vakteam MBK (2005)
- Interieur trappenhuis De Vries van Heijstplantsoen 2, foto Stef Breukel (2005)
- Delfgaauwse Weije, gemeentearchief Delft
- Watertoren, gemeentearchief Delft
- Restauratie gewelfschilderingen Maria van Jessekerk, architectenbureau Rietbroek en Veldman, Leiden (2005)
- Aula TU, gemeentearchief Delft
- Zicht op de Oude kerk, gemeentearchief Delft

Afbeelding bij voorwoord op p. 3, foto Hessink's veilinghuis, Zwolle.

Afb. 1. Collage Agnetapark: tekeningen en foto's uit gemeentearchief en exterieurfoto's vakteam MBK.

Afb. 2. Collage gebouw Rotterdamseweg 137, foto's Hebly-Theunissen architecten, Delft.

Afb. 3. Collage voormalige lijm- en gelatinefabriek aan de Schie, ondergrond: detail plattegrond van Delft, C.J. van Doorne uit 1933 (in bezit van vakteam MBK), foto's gemeentearchief Delft.

Afb. 4. Collage sfeer van de wederopbouw, foto's gemeentearchief Delft.

Afb. 5. Collage toekomstig stadsgezicht TU-noord: luchtfoto Geo-ICT gemeente Delft, historische luchtfoto uit 1925 van Aviodrome Luchtfotografie, Lelystad, in- en exterieurfoto's gebouwen Stef Breukel (2005).

Afb. 6. Collage Bomenwijk, foto's gemeentearchief Delft.

Afb. 7. Detail Kaart Figuratief van Delft uit 1675-1678, kopie van reproductie van de kaart, in bezit van vakteam MBK.

Afb. 8. Collage op plattegrond van Delft van Van Doorne uit 1898, foto interieur Maria van Jessekerk, Stef Breukel (2005), overige afbeeldingen uit gemeentearchief Delft.

Afbeelding bij bijlage I: plattegrond van Delft, "DELFI BATAVORUM VERNACULE DELFT", uit Stedenatlas door F. de Witt, ca 1698-1700, gemeentearchief Delft.